

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MART / NİSAN 2021

İNCİ ARAL

*Abdullah Ezik
Beyza Ertem
Ertuğrul Aydın
Jale Önder Darıcı
Merve Koçak Kurt
Nargül Delice
Serkan Türk*

Gülcemal Vapuru

Rezzan Akçatepe

Didem Madak'ın Çantası

Haydar Ergülen

Eşekli Sokak

Mertcan Karacan

**Acı ve Düş Üzerine
Güz Sonatı**

Muzaffer Cinel

SÖYLEŞİLER

İnci Aral

Semih Gümüş

Ersun Çıplak

Murat Göçer

Melisa Kesmez

Nalan Çelik

Berfin Ataman

Mehmet Fırat Pürselim

8

Ücretsizdir!

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Melih Yıldız

Dergi Editörü

Ercan y Yılmaz

Tasarım

Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi

Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon

0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

*KE Dergisinde yayımlanan tüm
eserlerin sorumluluğu yazarına aittir.
KE Dergisinde yayımlanan yazılardan
kaynak belirtmek koşuluyla alıntı
yapmak serbesttir.*

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

**KARTAL
BELEDİYESİ**

İ Ç İ N D E K İ L E R

- KE'nin Perçinlenen Başarısı** / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 4
Güvertesinde Tarih Saklanmış Bir Gemi: Gülcemal Vapuru / Rezzan AKÇATAPE • 5
Biraz Eğri Duruyordu Durduğu Yerde / Muzaffer KALE • 8
Ellerin Bu Kuyunun / Umay UMay • 10
Semih Gümüş ile Söyleşi / Ercan YILMAZ • 11
Çile Dolduran / Hüseyin PEKER • 16
Didem Madak'ın Çantası / Haydar ERGÜLEN • 17
İstanbul'un Kayıp Rengini Arayan Bir Yazar: Orhan Pamuk ve *Turuncu* / Abdullah EZİK • 20
Üçüncü Şahıs "O" / Fırat BAYTAK • 23
Ersun Çıplak ile *Şiir Terapi* Üzerine Söyleşi / Petek Sinem DULUN • 24
Biri / Burak TOKCAN • 27
Balkon, Sigara ve Şirinler / Ali Gani ESER • 28
Parantez / Figen ŞENTÜRK • 29

21 MART DÜNYA ŞİİR GÜNÜ • 31

Umay UMay, Betül TARIMAN, Petek Sinem DULUN, Şükrü ERBAŞ, Sunay AKIN,
Haydar ERGÜLEN, Didem Gülçin ERDEM, Murat ÜSTÜBAL,
Betül DÜNDER, Ercan YILMAZ, Ramazan PARLADAR

- Mehmet Fırat Pürselim ile Söyleşi** / Melih YILDIZ • 35
Hadi Ne Bekliyoruz / Serdar ABAY • 38

İ N C İ A R A L

• 39

- İnci Aral ile Söyleşi** / Serkan TÜRK • 41
"Bir Derin Kuyuya Girmişiz": İnci Aral ve *Kıran Resimleri* / Abdullah EZİK • 46
İnci Aral'da Postmodern Bakış / Ertuğrul AYDIN • 50
Kördüğüm İlişkiler Yumağı: *Mor* / Nargül DELİCE • 52
Ağda Zamani'nda Çoğalan Kelimeler / Merve KOÇAK KURT • 54
12 Eylül Sürecinin Öykülerdeki Yansıması: *Uykusuzlar* / Beyza ERTEM • 57
Fırtına Kuşu'ndan *Ölü Erkek Kuşlar'a* / Jale ÖNDER DARICI • 62

- Zeki Müren Göbeği** / Birgül YANGIN ASLANOĞLU • 67
Berfin Ataman ile Söyleşi / İsmail BİÇER • 70
Eşekli Sokak / Mertcan KARACAN • 73
Gecenin Dedikleri / Nevruz UĞUR • 74
Acı ve Düş Üzerine - *Güz Sonatı* / Muzaffer CİNEL • 75
***Oğlan Çıkmazı*'nda Nostaljinin Ağırlığı** / Gökhan ARSLAN • 78
Nalan Çelik ile Söyleşi / Tülay FERAH • 81
Hesap Günü / Baki Mesut KÖPRÜCÜ • 84
Kedere Çıkmanın Şairi / Ramazan PARLADAR • 86
Geçmiş Beklemek / Üzeyir KARAHASANOĞLU • 89
Sus / Saniye KISAKÜREK • 91
Melisa Kesmez ile Söyleşi / Ozan CAN • 92
Kwesi Brew - Dünyanın Şiiri- / İlyas TUNÇ • 96
Murat Göçer ile Söyleşi / Havva YILMAZ • 97
Önce Çatılar Uyanır / Selma ERDEM DURMUŞ • 99
Çizginin Dilinden "Covid19" Karikatürleri • 100
Kitaplar Arasında • 103
Filmler Arasında • 104

KE’NİN PERÇİNLENEN BAŞARISI

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

KE’nin 8. sayısıyla, huzurlarınızda olmanın mutluluğu içerisindeyiz. Çıkan sayılarımıza göstermiş olduğunuz içten ilgi bizi daha da yüreklendiriyor, daha başarılı ve yaratıcı olmamızın kapılarını aralıyor. Bu nedenle; her sayımızda sunmuş olduğum şükranlarımı, KE’nin başarısında imzası olanlara (Yazı İşleri Müdürümüze, Editörümüze ve Yayın Kurulu Üyelerimize) bir kez daha sunmayı bir borç olarak görüyorum.

Dergimiz her sayısında, edebiyatımızın yaşayan bir değerini konuk ediyor. Bu konuda siz okurlarımızdan gelen önerileri dikkate aldığımızı bilmenizi istiyoruz. Dergimiz yaşadığı sürece, edebiyatımızın yaşayan değerlerini sizlerle buluşturmaya devam edeceğiz.

8. sayımızın konusu, çağdaş edebiyatımızın (öykü ve roman türünün) dikkat çeken başarılı isimlerinden **İnci Aral**... Eserlerinde genellikle kadın-erkek ilişkilerini, kadın kimliğini, sevgi kavramını, bağlılık ve özgürlük gibi olguları titiz bir şekilde irdeleyerek okura sunması, değerli yazarımızın edebiyatımızdaki yerini özgün ve kalıcı hale getirmiştir.

Sayısız yapıta imza atan yazarımız **İnci Aral**, 1980 yılında *Ağda Zamanı* adlı kitabıyla Akademi Kitabevi Öykü Başarı Ödülü’ne, 1983 yılında *Kıran Resimleri* adlı kitabıyla Nevzat Üstün Öykü Ödülü’ne, 1992 yılında *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanıyla Yunus Nadi Ödülü’ne, 2002 yılında ise *Mor* adlı romanıyla Orhan Kemal Armağanı’na değer görülmüştür.

Değerli ve saygın yazarlarımızdan **İnci Aral**’a merhaba demenin kıvançıyla, siz değerli okurlarımıza sevgi, saygı, edebiyat ve sanat dolu günler diliyorum.

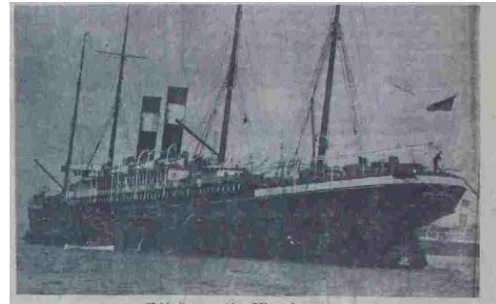

GÜVERTESİNDE TARİH SAKLANMIŞ BİR GEMİ: GÜLCEMAL VAPURU

Rezzan AKÇATEPE

Deniz ötesi uzak kıyılardan Anadolu'ya gelen en hüzünlü hikâyelerin başkahramanıydı o, hangi hazin göç hikâyesini aralasam bir yerinden fışkırıyordu Gülcemal Vapuru, oysa o hikâyeler sadece göç hikâyeleri değildi, bazen bir vatan toprağının terk edildiğini bazen de yeniden nasıl doğduğunu saklıyordu yaşlı güvertesinde. Sultan Mehmet Reşat'ın gül çehreli annesinin ismiyle yaşamış, tarihin gururlu ve mazbut simgesiydi.

1874 yılında göçmenleri taşıması için Titanik'in sahibi olan White Star firması tarafından, İskoçya'da inşa edilmişti. İlk ismi Germanic olan gemi hem yelken hem buhar donanımıyla zamanın en özel gemilerindendi. Amerika'ya dünyanın dört bir tarafından gelen göçmenleri taşıyan bu gemi, 1899 yılında New York Limanı'nda bir kar fırtınasından etkilenerek dibe vurmuş, aldığı bu hasardan sonra satılıp, adı Ottowa olarak değiştirilmişti. Gemiye 1910 yılında Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi 25.000 altın karşılığında satın almış ve dönemin padişahı V. Mehmet'in annesinin ismi verilerek GÜLCEMAL adıyla 1950'ye kadar hizmet verip dünyanın en uzun süre çalışan ikinci vapuru unvanını almıştı. Onun Amerika'da göçmenleri taşıyarak başlayan, hüzünlü bir umut gemisi olma hikâyesi, Anadolu topraklarında da tam karşılığını bulmuştur. 1912-1913 yıllarında

Gülcemal vapuru nasıl satıldı?

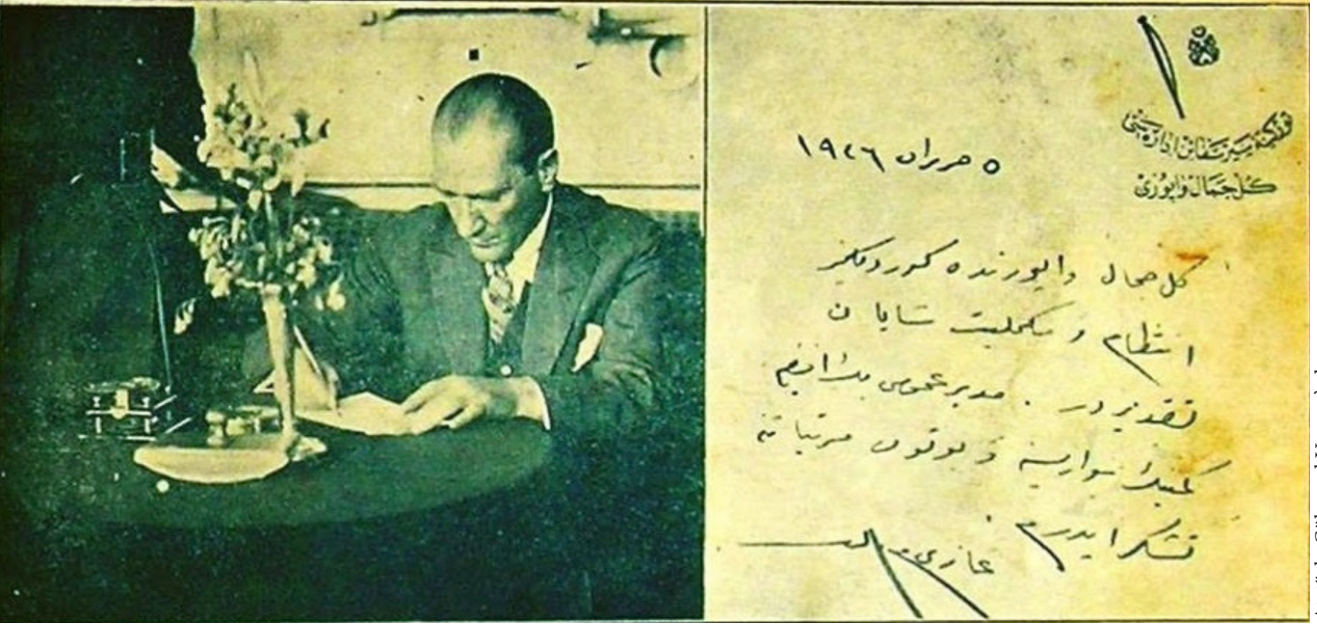
Ulaştırma Bakanlığının gönderdiği bir heyet tahkikata başladı

Haber alındıktan sonra Deniz-
yolları İdaresi içinde meydana
gelen yeni bir ikidneyi tahkik
ettirmek maksadıyla Ulaştırma
Bakanlığı tarafından İstanbul'a
bir teftiş heyeti gönderilmiştir.
Bu heyetin çalışmaları ilgili
yerlerde büyük bir ehemmiyet
gösterilmiştir. 1924'de Lozan'da
kararlaştırılan mübadele
protokolü gereği mübadilleri taşıma
görevi de Gülcemal Vapuru'na
verilmiştir. İşte yine başladığı
yerdedir Gülcemal, onun göç ve
yeni umutlara açılan hikâyelerine
yenileri eklenmektedir, üstelik bu
sefer en derin ve en kalıcı olanları
başlamıştır. Onu birçok kitaba, şiire,
hatıratı konu edecek en önemli seferi
budur. Gemi, Yunanistan'dan
Türkiye'ye Selanik ve Girit mübadillerini,
İstanbul, İzmir ve Karadeniz
limanlarına taşımıştır. Bir daha
geri dönemeyecek o insanların
topraklarına belki son kez dönüp
bakışları, yeni topraklarda bir
bilinmezliğe doğru adım atışları
yerdur Gülcemal Vapuru. Tüm
odaları ve güverteyi dolduracak
kadar çok mübadil, uzun ve bazen
meşakkatli geçen bir deniz yolculuğundan
sonra yeni hayatlarına başlayacaklardır.
Tüm geçmişlerini, sevdiklerini ve
topraklarını geride bırakarak bilinmeyen
bir geleceğe

başlayan Balkan isyanlarında gemi, birçok askeri ve kişiyi Rumeli'den İstanbul'a getiriyor. Fevzi Çakmak Paşa kaleme aldığı anılarında, Gülcemal Vapuru ile beş yüz yıllık vatan toprağı Rumeli'ye nasıl veda ettiklerini ve bu toprakları terk etmenin acısını, hüzünlü bir şekilde anlatıyor. Gemi, I. Dünya Savaşı yıllarında 1914'te, önce hastane olarak hizmet vermiş, savaşın yaralı ve hüzünlü hikâyelerini barındırmaya başlamış odalarında, ta ki kendi de bu savaşta yara alana kadar. 1915 yılında Gelibolu'dan İstanbul'a savunma amaçlı yol aldığı esnada, İmralı açıklarında bir İngiliz denizaltısı tarafından torpille vurulmuş. Gemi kumandanı Ziya Efendi'nin ağır yara aldıklarını ve yardım gerektiğini bildirdiği telgrafla, Şirketi Hayriye tarafından askerleri ve gemiyi kurtarmak için bölgeye yardım gönderilmiş. Aldığı yaraları kısa sürede onarılan vapur, bu seferde, savaşın yaralıları sarmak, Yunanistan ve Kahire'de esir düşen askerleri taşımak için, 1918-1919 yıllarında yola koyulmuş. Kurtuluş Savaşı'nın başladığı yıllarda Gülcemal Vapuru, aslında o an mevcut olan çoğu liman donanmaları gibi M. Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı ile beraber bu mücadelenin başkahramanı oluyor. Çünkü Kurtuluş mücadelesinin hazırlık safhasında Karadeniz limanları ve gemiler, gerek Kuvayı Milliye'nin oluşumunda gerekse Rusya ile olan bağlantılarda çok önemli bir nokta olmuştur. Kuvayı Milliye adına hizmet yapan Gülcemal Vapuru'nun bu dönemde 9. Ordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'yı İstanbul'dan Trabzon'a taşıdığını, Karabekir'in hatıralarından bilmekteyiz. Bir anlamda, Gülcemal, vatanın var olma - yok olma mücadelesinin de bir kahramanı ve tanığıydı, onun hikâyeleri hemen hemen her Karadeniz limanında yıllarca anlatılıp durmuştu. Ardından Gülcemal, 1920 yılında bir Amerikan firmasına kiralanarak Lütfü Kaptan idaresinde dört defa Amerika'ya gider. O vakte kadar, üzerinde Türk bayrağı dalgalanarak Amerika'ya gidip New York Limanı'na demir atan ilk Türk gemisidir. Bu olay, Amerika ve Avrupa basınında yer bulur. New York Tribune Gazetesi olayı süsleyerek servis eder. Aslına bakıldığında o tarih için Atlantik'te ilk defa Türk bayrağı dalgalanan bir gemi görülmesi önemli bir haberdur lakin bu olayın ABD basınında bu kadar yer bul-

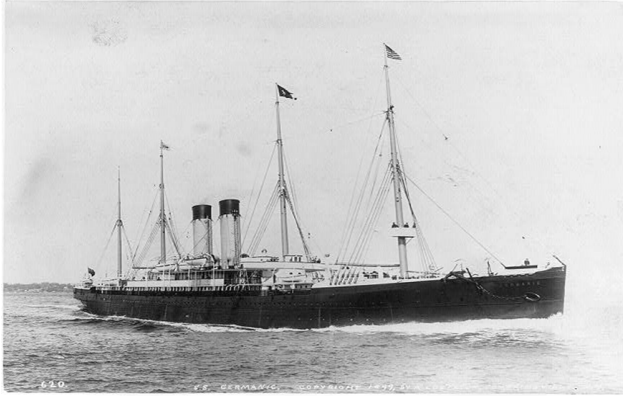
ması o dönem İngiltere'ye karşı Türkiye Amerika yakınlaşmasının da bir göstergesi kabul edilebilirdi. O sıralar gazetelerde sıkça yazılıp çizilmesi, sanırım gül çehreli vapurumuza nazar etmiş olacak ki şiddetli bir fırtınada gemi New York Limanına çarpmış ve hasar almış. ABD, gemiye hemen tedbir koymuştur, ta ki Lütfü Kaptan'ın da şahsi gayretleriyle gemi üç ayda onarılıp İstanbul'a getirilene kadar. Gülcemal'in İstanbul'a gelişi büyük heyecanla ve kutlamalarla karşılanmıştır. Bu olaydan sonra vapur yine birçok kere ABD yolculukları yapmıştır.

Sonunda kiralama süresi bitmiş ve akabinde Türkiye Lozan Antlaşması'nı imzalamıştır. Hatta Lozan'da imzayı atıp yurda dönen İsmet Paşa ve heyetini Türkiye'ye yine Gülcemal Vapuru getirmiştir. Önce Amerika'da ardından da Osmanlı'ya geldiğinde Balkanlarda, hüzünlü başlayan göç hikâyeleri, sonunda bir de kahramanlığa sahne olmuştur Gülcemal'in, ama asla göç hikâyeleriyle yoldaşlığı bitmemiştir. 1924'de Lozan'da kararlaştırılan mübadele protokolü gereği mübadilleri taşıma görevi de Gülcemal Vapuru'na verilmiştir. İşte yine başladığı yerdedir Gülcemal, onun göç ve yeni umutlara açılan hikâyelerine yenileri eklenmektedir, üstelik bu sefer en derin ve en kalıcı olanları başlamıştır. Onu birçok kitaba, şiire, hatıratı konu edecek en önemli seferi budur. Gemi, Yunanistan'dan Türkiye'ye Selanik ve Girit mübadillerini, İstanbul, İzmir ve Karadeniz limanlarına taşımıştır. Bir daha geri dönemeyecek o insanların topraklarına belki son kez dönüp bakışları, yeni topraklarda bir bilinmezliğe doğru adım atışları yerdur Gülcemal Vapuru. Tüm odaları ve güverteyi dolduracak kadar çok mübadil, uzun ve bazen meşakkatli geçen bir deniz yolculuğundan sonra yeni hayatlarına başlayacaklardır. Tüm geçmişlerini, sevdiklerini ve topraklarını geride bırakarak bilinmeyen bir geleceğe

Atatürk, Gülcemal Vapuru'nda

doğru giderler, bu hikâyede bilinen ve hiç değişmeyen ise, dinmek bilmeyen bir özlemdir. Üzerinden yıllar geçse de ağızlarda “Bizim oralarda...” diye başlayan replikler vardır. Bizim oralarda zeytin ağaçları başka coşardı, bizim oralarda sarkan limonlar bahçeleri aşardı, kiraz çiçeklerinin kokusu öte tarafa varır, ucu bucağı görünmeyen tütün tarlalarının yanında kır çiçekleri dağları sarardı, kim bilir kaç genç âşık, taç yapmıştı saçlarına o çiçeklerden ve söz vermişlerdi beraber yaşlanmaya. Oysa artık, yarım kalan hikâyelerin kahramanıdır onlar, hepsi birbirinden farklı, hüzünlü göç hikâyeleriyle dolu mübadele çocukları, artık yeni vatana doğru binmişlerdir Gülcemal'in güvertesine, gözlerde yaş ve derin bir sessizlikle... Beyatlı'nın dediği

gibi “Artık demir almak günü gelmişse zamandan/ Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.” Bu ne son seferidir Gülcemal'in ne de son hikâyesidir tarihe yazılacak.

Gülcemal Vapuru sonraları Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'yı da birçok kez ağırlamıştır. 1926 yılında Paşa, geminin hatura defterine mürettebat ve gemi hakkında övgü dolu sözler yazmıştır, bugün bu takdir nişanesi Deniz Müzesi'nde sergilenmektedir.

1937'ye kadar hizmet veren vapur artık yaş almaya başladığından, Haliç tersanesine getirilmiş ve uzun yıllar orada kalmıştır. II. Dünya Savaşı sonunda ise 1950'de bir İtalyan firmasına satılıp, İtalya'nın Messina limanına doğru Türkiye'den son yolcuğuna çıkmıştır.

Gülcemal Vapuru'nu, belki de bu topraklarda geçirdiği kırk yıllık hikâyesinde önemli kılan gösterişli, yelkenli ve konforlu bir gemi olması değil, birçok insanı hüzünlü ve yeni başlangıçlarla dolu hatıralarında barındırmış olmasıdır. Yarım asra yakın bir süre bir ülkenin tarihine tanıklık yapmış ve toplumdan her insanın hikâyesinin nadide bir parçası hâline gelebilmiştir. Bu bazen Karadenizli bir kapitan olmuştur, bazen hayatını kaleme alan yaralı bir mübadele, bazen de onun güzelliğinden etkilenen bir şair... Aynı Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun dizelerinde yazdığı gibi...

*İstanbul deyince aklıma martı gelir
Yarısı gümüş, yarısı köpük
Yarısı balık yarısı kuş
İstanbul deyince aklıma bir masal gelir
Bir varmış, bir yokmuş
İstanbul deyince aklıma Gülcemal gelir
Anadolu'da toprak damlı bir evde
Gülcemal üstüne türküler söylenir
Süt akar cümle musluklarından
Direklerinde güller tomurcuklanır
Anadolu'da toprak damlı bir evde çocukluğum
Gülcemalle gider İstanbul'a
Gülcemalle gelir...*

BİRAZ EĞRİ DURUYORDU DURDUĞU YERDE

Muzaffer KALE

Çay ocağındaki duvar saati ikiyi gösteriyor...

Günün yarısı uçup gitmiş...

Televizyon kapalıydı ve giriş kapısının üstündeki kutusundan karanlık bir pencere gibi kahvenin içine bakıyordu.

Kahvenin geniş camlı penceresinden yola bakınca gelip geçenler ve çoğu İstanbul plakalı araçlar görünüyordu. Yaza daha vardı ama yazlıkçılar gelmeye başlamışlardı, kimi evinin sağını solunu elden geçiriyor, kimi de bahçeye çekidüzen veriyordu, tonla iş vardı yapana, deniz olunca böyle oluyordu, nemden dökülüyordu evler.

Bahar değil yaz kokusu vardı ortalıkta. Kahvenin önündeki erik ağacı bembeyaz çiçekler içindeydi. Geçen yıl da böyle çiçek açmıştı... Ama sıra erik yapmaya gelince beş on erikle kapamıştı yılı... Olmuyordu, yapamıyordu... Havasından mı, suyundan mı? Onun da bu dünyayla bir türlü çözemediği sorunları vardı... Yoksa her şey yolunda olsa... Çaput gibi devrilirdi başı.

Göz ucuyla kırk yıldır gelip gittiğim mekâna, şöyle ilk defa geliyormuşum gibi bir baktım. İçerisi altı masalıklı olan kahvenin üç masasında toplam beş kişi vardı. Ben kapının yanındaki masadaydım, müdavimlerden iki kişi vardı yan masada, onlar günün büyük bir bölümünü bu masada geçirirlerdi, bir de içerde çay ocağına yakın masada iki kişi vardı ve onlar koyu bir sohbeta dalmışlardı. Bu sohbeta dalan iki kişiden biri, ötekine göre hayli gençti... Sanırım sohbetin heyecanlı bir yerindeydiler ve genç olanı yüksek sayılabilecek bir sesle, "Ben âşık olduğum zaman gözlerimin rengi yeşil oluyor," dedi karşısındakine... Sarhoş mu bu diye şöyle bir baktım, hayır ne sarhoşu, senden benden ayık... Döktürüyor; karşısındaki de hani tam adamı, duyduğunu hiç de öyle şaşkınlıkla karşılamıyor, herkeste olur böyle sıradan şeyler, sen anlatmana devam et gibisinden onu dinliyordu. Öyle ya,

âşık olunca gözleri yeşil oluyormuş, ee sonra? Bu gidişle, daha epey konuşabilirdi genç adam, o da anlatılanları dinleyebilirdi, belki de arada bir, konuşmayı “balla” keser, heyecanlı genç adama çay ısmarlayabilirdi. Belki de genç adam ondan önce davranır, çayı o söylerdi... Kavak gölgesi miydi burası, kahveydi...

Asıl mesele neydi, neyin nesiydi... Kim bilebilir... Ya, boş ver her şeyi, âşık olunca gözleri yeşil oluyordu ya delikanlının, bundan önemli daha ne olabilirdi. Sen hiç gözlerinin rengini değiştirebilecek şiddette bir aşka tutulduğun mu... Ne gezer... Yürek dayanır mı be buna... Pöh, ufak at civcivler yesin birader! Yavaş gel! Eskiden atmanın da bir sınırı vardı canım... “Atma” dedin mi akla hemen kaçın kurası avcılar gelirdi, güzel “uydurduklarına” inanılırdı, avcı olmak için birinci şart “uydurabilmektir”, söylediğin bir şey, kalıbına uyuyor muydu yoksa uymuyor muydu? Uyuyorsa attığını gözü kapalı bile olsan vurabilirdin, uymuyorsa kuru sıkı patlat daha iyiydi... Nerde şimdi o avcılar... Palavracılardan geçilmiyor ortalık, sürüsüne bereket, hurra!

Çayımдан bir yudum aldım, ağzıma şeker tadı geldi ama şeker yoktu çayda, uzun yıllardan beri çayı şekersiz içiyordum. Ben şekerı bırakmıştım. Sigarayı bıraktığım gibi şekerı de bırakmıştım. Hata kaza, bir tek şeker kristali bile... Kristal... Düşse çayıma, çayın tadı bozulurdu, içemezdim. Şimdi şeker tadı gelmişti ağzıma, ama çayın tadı bozulmamıştı... Havada vardı şeker... Şekerli bir hava vardı bugün. Bu şeker, tembel ediyordu adamı, cacık ediyordu...

Yan masada gazetelere kapanmış iki kişiden gözlüklü olanı, “Kim bu ya,” dedi âşık olunca gözlerinin renginin yeşil olduğunu söyleyen için, “Akli bir karış havada,” dedi öteki, “Yukarı, dağ arası köylerinden olmalı...” Masanın üstünde duran paketten bir sigara çekip yaktı. “Pazar ya bugün, onu her pazar heykelin yanında görüyorum... Çıra, yumurta, dağ çayı satıyor, hani şu boğumlu olan dağ çayları var ya onlardan, armut, yaban çileği de getirir zamanı gelince,” dedi. “Hı,” dedi öteki, “Tanış geldi ama çıkaramadım.” Masanın üstünde duran paketten bir sigara da o çekti. Benim zerre kadar canım çekmedi sigarayı, bazen rüyamda tıttırdığımı görüyorum ama öyle hasret giderir gibisinden değil, lanet olsun cinsinden, yine nerden başladım ben buna gibisinden, öteciklere... Aman!

Âşık olunca gözlerinin yeşile döndüğünü söyleyen de-

likanlı, sesli sesli, artık o âşık olduğu kimse, onu ilk defa bir düğünde gördüğünü anlatmaya başladı. Yok, böyle bir şey olamazmış, sanki bir rüya görüyormuş; ancak rüyalar da olabilirmiş böyle... Birbirlerini görür görmez onca insan, onca düğün kalabalığı, onca millet, o anda görünmez olmuş gözlerine... Yalnızca iki kişi kalmışlar koca dünyada, bir kız bir de kendisi... Sesini kısı iyice, belki de masanın altından gizlice uyarmıştı onu dinleyen... Etrafa yayın yapma gibisinden. Evet, ikisini de ilk defa görüyordum buralarda, ben bir kere gördüğüm birini kolay kolay unutmam. Genç adam alçak sesle konuşmasını sürdürürken öteki, onu dinleyen, kendilerine ne diyor bunlar ya, diye bakmakta olan Ali Usta'ya iki çay söyledi el işaretiyle.

Ali Usta, çaylarını masaya bıraktıktan sonra, boşları aldı ve ocağa döndü. Küçük bir bölmeye ayrılıyordu çay ocağı, çay paralarını koyduğu, hep açık duran bir çekmecesı vardı masanın... Ali Usta bugün biraz dalgın görünüyordu, her zamanki gibi değildi, günlük ırışını olmamıştı ama ondan değildi, tadı tuzu yoktu, olabilirdi tabii, bin bir türlü hal vardı... İnsan her zaman bir olmazdı... Usta, duvardaki saate baktı, uzun uzun baktı... Eminim ki tam o sırada kalkıp kendisine saatin kaç olduğunu sorsan... Saatin kaç olduğunu görmek için bir daha saate bakacaktı. Sonra aklına bir şeyler gelmiş gibi önlük cebinden aceleyle kalemini çıkardı, sandalyesine oturarak masada bir şeyler yazmaya başladı. Oturduğum yerden tam olarak görünmüyordu ama varsan baksan eski bir gazete sayfasına hesaplar yapıyordu, ben öyle düşündüm, vaziyet onu gösteriyordu... Tükenmez kalemle, haberlerin, fotoğrafların üstüne kargacık burgacık rakamlarla... Bitmek tükenmek bilmeyen hesaplardan... Geçenlerde, pazarcılık yapan küçük damadına, bankadan biraz para çekivermiş, diye duymuştum... Yani malum, ödemeler... Ödemeler gelmiştir... Alacak verecek hesapları... Bana öyle geliyor ki bir kere, boş kalır kalmaz, hemen kâğıda-kaleme sarılıp hesap yapmaya başlayanlar, artık rakamların arasında kaybolmuş insanlardır... Ara ki çıkış yolunu bulasın... Başıma geldiği için biliyorum... Rakamlar asla görüldüğü gibi değildir. Evler, arabalar vardır rakamların içinde, sokaklar vardır, çıkmaz sokaklar vardır, yetiremedimler vardır, bitiremedimler... Rakamları önce iki haneli, üç haneli, dört haneli alt alta toplarsın, sonraki topladıklarını öncekilerden çıkarırsın, yeni eklenen kalemleri çıkan sonuca eklersin... Hesap yaparken dikkatli olmak lazımdır, bir şey kaçırmayacaksın, hadi bakalım, şimdi de ortaya çıkana güne böl, tekrar topla... Ayla çarp... Yıla böl... Bazı

beşler öteki beşlerden daha çoktur... Hah, gördün mü, bu önemli işte... Bazı beşler büyük beştir, bazı beşler küçük beş, büyük beşler kendi aralarında ikiye ayrılır...

Kahveci Ali Usta, bir an başını kaldırıncı, "bir çay" işareti yaptım, yaptığım işareti havada kaptı... Yapmakta olduğu hesap, yarım kaldı tabii... Yarım... Hesabı böldüm... Hesabı bölünmeyecek yerinden böldüm, yedinin olduğu yerden çat diye ikiye bölündü belki de hesap...

Çay söyleyince, aklım başıma geldi sanki, sabahtan beri aklım başımda değildi de aklım başıma yeni gelmişti. Dünyayla aramdaki sis perdesi ortadan kalkmıştı ve dedim ki kendi kendime, bugün de bu saate kadar önemli hiçbir şey olmadı, olduysa bile ben kaçırdım. Büyük bir şey kaçırmış olabilirdim, büyük... Kaçan balık büyük olurdu.

Çaydan bir yudum aldım. Çay temizdi, şeker meker yoktu. Ben şekeri bırakmıştım, sigarayı bıraktığım gibi şekeri de bırakmıştım. Demek ki bir şeyleri gerçekten bırakabiliyordun... İstedğin zaman oluyordu. İsteyecektin.

Çayı bitirince kalkmayı düşünüyordum, kapıda dört kişi göründü. Gürültücü müdavimlerden... Önde Giritlinin bankadan emekli damadı, arkada mahallenin okeyci-başlıları... Tantana şamata gırla... Kahvede olanlara selam verip ilerdeki boş masaya çöktüler. Okey taşları geldi... Ânında şakırtı, kakhaha başladı.

Bizim, âşık olunca gözlerinin renginin yeşil olduğunu söyleyen delikanlıyla onu dinleyen adam çay paralarını verip kapıya yöneldiler, önümden geçerlerken delikanlıya biraz dikkatlice baktım, benim kendisine dikkatlice baktığımı fark etti delikanlı; hafifçe selam verir gibi yaptı, evet, gözleri yeşildi. Yeşil gözleri vardı... Yirmi beş yaşlarında, sağlam yapılı biriydi ve hakkı yenmiş, çocuksu bir ifade vardı yüzünde. Çıkıp gittiler. Ben arkalarından bakakaldım.

Çay ocağındaki duvar saatine baktım, biraz eğri duruyordu durduğu yerde.

Ellerin Bu Kuyunun Umay Umay

Bu takside, parazitli bir aşk şarkısının çaldığı radyonun sesini açtıyorum. dışarıya beni yeniden bana fırlatacak kadar büyük bir salıncağı aramaya çıktım. Nabzım hızlanıyor kayboluyor, hızlanıyor kayboluyor. Şehir tıka basa dolu ama içine yuvarlanıp çıkamayacağın derinlikte kuyular açılmış gibi. Yaşamak ustalık isteyen bir şey mi hâlâ,, yaşamak kaderdeki suyu duadan ayırmak gibi bir şey mi? Ellerin bu kuyunun en altında mı?

Yerdeki çıplak ayak seslerine bassam geri dönebilir miyim. Bu taksiden inebilecek miyim? Etraf ucuz penye ve ter kokuyor. Onlarla yeniden başlayamam. Berlin metrosundaki güzel kadın değilim bu gece. Çok uğraştım, o değil, olmadı. Bir bıçakla rüzgar sokacağım içim yok. Ellerin senin, ellerin benim. Nabzım kayboluyor hızlanıyor, kayboluyor hızlanıyor. Öyle ağır ki bakışlarım biriyle gözgöze gelmem imkansız. Bir düşe sarılamayacak kadar ağırlım. Bu kolları nereye götürüyorum sebepsiz sebepsiz. son defa haklı çıkıyor bu küskün yalnızlık.

SEMIH GÜMÜŞ İLE SÖYLEŞİ

-Notos ve Türk Edebiyatında Dergi Yayıncılığı Üzerine-

Ercan y YILMAZ

Semih Gümüş deyince akla ilk gelen dergi yayıncılığı oluyor. İlk yazınızın *Yazko Edebiyat*'ta yayınlandığı 1981 senesinde *Yarın Sanat Edebiyat Dergisi*'nin genel yayın yönetmeni olarak bu yolculuğunuz başlıyor, ara ara kesintiye uğrasa da bugüne kadar devam ediyor. Buna “iyi ki” deyip devam edeyim. *Yarın Dergisi* 1981 ila 1985 yılları arasında yayınlanıyor. Sanat ve edebiyat dergisi olmakla beraber; toplumsal olaylara, insan haklarına, sosyal mücadeleye de sayfalarını ve kapaklarını ayıran bir dergi. İşkenceye karşı, YÖK'e karşı, dönemin baskı sistemine karşı tepkisini, eleştirisini dile getiren bir yapısı vardı. Bugünkü edebiyat dergilerinden daha mı farklı? Sizden dinlemek isteriz.

Yarın'ın yayımlandığı koşullar içinde yaşamayanlara o günleri anlatsak da anlaşılır mı bilmiyorum. 12 Eylül faşizminin içinden pek çok anı kitabı çıktı ama gerçek halleri bile unutulmaz hikâyeler olan o hayatlar romanlara ve öykülere yeterince yansımadi. Bizim edebiyatımızın egemen anlayışı toplumsal duyarlılığının yüksek oluşuyla anlatılabilir ama onun da 1970'lerden önceki hayata dönük olduğunu düşünüyorum. Sonra ne 12 Mart ne de ondan çok daha korkunç bir devlet terörünün yaşandığı 12 Eylül yeterince anlatıldı. Bunu bir eksiklik olarak sayabilir miyiz? Sanırım öyle. Böyle eksiklikler elbette dar bir bakış içinde değerlendirilemez. Demek ki bizim edebiyatımız ve yazarlarımız o sıcak dönemlerin hikâyesini anlatmaya yatkın değildir, yatkın olmaması da içinde yeterince yaşamamış oluşudur.

Yarın ile ilgili olduğu için bu düşüncelerimi dile getirerek başladım. *Yarın*'ın on yıla yakın bir ömrü oldu. Çıkış nedeni, o günlerde dışarıda kalan bir grup arkadaş olarak 12 Eylül faşizmine karşı doğrudan siyasal bir dergiyle değil de, bir edebiyat ve sanat dergisiyle tavır almaktı. Bir mücadele dergisiydi *Yarın*. Bence işlevini hakkıyla yerine getirdi. Şimdi hiçbir edebiyat dergisinin sahip olmadığı satış sayılarına ve yaygınlığa ulaştı. Pek çok şehirde temsilcileri, hatta büroları vardı, hapishanelerde çoğu karşılıksız yapılmış 500 dolayında abonesi vardı. O günleri içerde yaşayanlar *Yarın*'ı dışarıdan süzülen bir ümit ışığı gibi görmüşlerdir. Bunu yapan ekibin içinde olmak, hatırladıkça bana bugün de mutluluk veriyor.

Bugünkü edebiyat anlayışımıza göre elbette daha dar, belli bir kalıp içinde tuttuğumuz bir anlayışımız da vardı, biraz sekterdik ama hem gençtik hem de 12 Eylül koşulları çok ağırdı, o da bizi etkiliyordu ama *Yarın*'ı sakın ola siyasal bir edebiyat dergisi gibi de düşünmeyelim. 1980'lerin ilk yarısında Ankara'da yaşayan hemen bütün yazarların ve şairlerin dergisiydi *Yarın*. Onların pek çoğu hem o günlerin önemli adlarıydı hem bugün de akla hemen gelen yazarlar ve şairlerdi. *Yarın*'ın genel yayın yönetmenliğini ben üstlenmiştim. Ve ilk dönem yazı kurulundaki adlara bakın: Akif Kurtuluş, Ali Cengizkan, Ömer Ateş Kızıltuğ, Şükrü Erbaş, Taner Gürel, hemen sonra Ömer Türkeş, Murat Yetkin. Bunlar dar halka, hemen yakınımızda o günlerimizi birlikte geçirdiğimiz Ahmet Erhan, Hüseyin Ferhad, Veysel Öngören, Adnan Azar, Adnan Satıcı, sonra Haydar Ergülen ve şimdi konuşurken adlarını hemen hatırlayamadığım çok önemli yazarlar ve şairler. Sonra Muzaffer İlhan Erdost'un yakın desteği. Uzattım mı? Ama *Yarın* adı bana hâlâ heyecan veriyor, ondan. Sen benimle ilgili olarak akla önce dergi yayıncılığı geliyor dedin, buna da sevindim. Yayıncılıkta tam kırk yılım geçmiş. Bunun içinde kitap yayıncılığı da var elbette, *Notos Kitap* bunun son örneği. Ama benim için dergicilik her zaman asıl olandır, dergiciliği ve şimdi *Notos*'u seviyorum. Periyodik oluşundan gelen dinamizmi ve istediklerini yapma inisiyatifine sahip olmak dergiciliğin en çekici yanındır.

Türk edebiyatında, özellikle öykü türüne yön veren, gelişimine katkı sağlayan dergilerde emek verdiniz. Bunlardan *AdamÖykü* dergisi, şüphesiz ki Türk edebiyatı için çok önemli bir dergi oldu. Yayınlandığı dönemin öncesinde çeşitli mahfillerde öykü türünün yeteri kadar kıymet görmediği, yayıncıların öykü kitabı basmaya yanaşmadığı gibi tespitler vardı. *AdamÖykü* dergisi dönemin bu anlayışını değiştirdi mi?

Adam Yayınları'nda on beş yıl çalıştım. Memet Fuat, Cevat Çapan, Turgay Fişekçi ve İnci Asena ile birlikte. 1990-2005 yılları arasında. Yayınevi Memet Fuat yönetiminde *Adam Sanat* dergisini yayımlıyordu. Memet Ağbi için şiir her şeyin üstündedir ama ondan sonra da öykü gelirdi. Öyküyü de önemli bir sanat olarak görüyordu, pek çok öykü de çevirmişti. Onun çevirdiği yazarları okuyarak da öğrendim öyküyü. Az önce sözünü ettiğimiz 12 Eylül koşulları, özellikle öyküde bir durgunluk dönemi getirmişti. 1980'den önceki edebiyat dergilerinde öykü şiirle birlikte baş köşede, o karanlık yıllar nedense öyküyü dar odaların içinde tutmuştu. Eski kuşaklardan bildiğimiz öykü yazarları daha az öykü yayımlıyor, yeni ve genç öykü yazarlarının sesi çok az çıkıyordu. Yayınevleri de öykü kitapları basmaya pek gönül indirmiyordu.

Memet Ağbi bunu değiştirmek için bir öykü dergisi fikrini ortaya attı, bu düşüncesini önce Cumhuriyet'teki köşesinde dile getirdi, sonra da bu önerisinin ortada kalacağını gördüğü için *Adam Yayınları*'nın bir öykü dergisi yayımlamasının adeta tek seçenek olduğunu belirtti. Kabul edildi. O sırada

biraz daha uygun durumda olduğum için *AdamÖykü* adını verdiğimiz derginin genel yayın yönetmenliğini benim yürütmeme karar verildi. Yıl 1995. Ben o günlere dek asıl olarak roman üstüne düşünüyorum ve yazıyorum. *AdamÖykü*'nün sorumluluğunu bir görev olarak üstlenince öykü benim için öne geçmeye başladı. Başlangıçta derginin ne kadar basılıp satılacağı konusunda tam bir öngörümüz yoktu ama yapacaktık işte. Bir öykü dergisi fikrinin ne denli büyük bir karşılığı olduğunu görmek için çok beklemedik. *AdamÖykü* çok heyecan verici bir dergi olmaya başladı. Eski kuşaklardan yazarlar *AdamÖykü*'ye yakın ilgi gösterdi, öykü yazan genç yazarlar için *AdamÖykü* en iyi başlangıçlardan biri olarak görülmeye başladı. Öykünün yaşadığı ölü toprağı *AdamÖykü* ile birlikte atılıyordu. Sonrası bugüne dek geldi. Bugün iyi bilinen pek çok öykücünün ilk öyküleri *AdamÖykü*'de yayımlanmıştır. Bunları benim böyle anlatmam yerinde mi, diye düşünülebilir ama bu söylediklerim öteden beri aynıyla benim dışımdaki hemen herkes tarafından da dile getirilmiştir. Üniversitelerde *AdamÖykü* üstüne yapılmış iki tez okudum, başkaları da vardır belki.

2005'te *AdamÖykü* Dergisi kapandıktan sonra *İmge Öyküler Dergisi* çıktı. *Milliyet*'teki söyleşinizde “*AdamÖykü* bir boşluk bırakacaksa, bunun *İmge Öyküler* tarafından doldurulacağına inanıyorum,” diyorsunuz. Bir yıl sonra yani 2006'da ise sizin yönetiminizde *Notos Öykü* geliyor. *Notos Öykü* de *AdamÖykü* Dergisi'nin boşluğunu doldurmak üzere başladı. *Notos*'u biraz daha konuşacağız ama öncelikle şunu sormak istiyorum. Bir dergi, yayın hayatına başlarken bir boşluk üzerine temelleniyor ama yayın hayatına son verirken geride bıraktığı boşluk daha da büyümüş oluyor. Belki de bu misyonunu sağlamakta ilgilidir... Siz ne dersiniz?

Ben 2005 yılında *Adam Yayınları*'ndan ayrılınca *AdamÖykü*'nün yayın hayatı da sona erdi. Öykü dergilerinin, örneğin şiir dergilerine göre önemli bir özelliği var. Onların belli bir okur kitlesi adeta hazır durumdadır. *İmge Öyküler* de bir boşluğu doldurabilirdi ama ömrü kısa oldu. *AdamÖykü*'nün kapladığı çok geniş bir alan vardı. Onu devralmak kolay değildi. Ama ben onun da misyonunu büyük ölçüde yerine getirdiğini düşünüyordum.

Gelelim *Notos*'a... Büyük bir emeğin ürünü! 2006'da *Notos Öykü* olarak yayın hayatına başlıyor. 13'üncü sayıdan itibaren “öykü” ibaresi düşüyor, *Notos* kalıyor. Sebebinin

Notos olarak çıkan ilk sayının giriş yazısında belirtiyorsunuz, “daha geniş kitleye ulaşmak” şeklinde özetleyebiliriz. Buradan şunu anlıyorum. O dönemde (2006-2007) öykü türü geniş kesimlere ulaşmakta zorluk çekiyor ve bundan dolayı bir derginin adı değişiyor. Bugünkü durum nedir?

Notos'u ağırlıklı olarak bir öykü dergisi gibi tasarlamıştım. O zaman asıl sorunum bir öykü dergisini yaşatacak paramın olmamasıydı. Ama öykü dergilerinin hazır bir okur kitlesi olduğunu görüyordum. Düşündüğüm gibi de oldu. *Notos* çok kısa sürede kendisini ayakta tutacak bir okur çevresine ulaştı. Satışı ufak ufak artarak sürdürdük. Bütün amacım, öteki dergilerden farklı bir dergi yapmaktı. Bunu yapamazsak *Notos*'un da pek çok dergi gibi bir gün yayın yaşamının sonuna geleceği kuşkusuzdu.

Notos'un içeriği nitelikli edebiyatın iyi bir örneğini veriyordu. Bunun yanında her sayısını okurun ilgisini çekecek, önceden kestirilmeyen kapak konularıyla hazırlamalıydık. Bunlar da yetmez. *Notos*'un aynı zamanda kapağından iç tasarımına varıncaya dek, çekici bir tasarımı olmalıydı. Bunları yapabilmek için çok çalışmak gerekiyordu. Gerçekten de *Notos* için çok çalıştık. Hâlâ da çok çalışıyoruz. Bir süre sonra *Notos*'un ağırlıklı bir öykü dergisi olarak sınırlarına geldiğini gördüm ve *Notos Öykü* adını *Notos* olarak değiştirip, onu asıl olarak bir edebiyat kültürü dergisi olarak yeniden tasarladık. Bu da tuttu. Ayrıca *Notos*'u ben yalnızca bir edebiyat dergisi olarak görmüyorum. Onu hep aynı zamanda holding medyasının yayımladığı dergiler arasında da özel, onlarla yarışacak bir dergi olarak düşündüm. Yani bütün dergicilik dünyasının seçkin bir örneği olmalıydı. Böylece *Notos*'tan sonra dergi yayımlayacak genç dergiciler için de örnek olabilirdi. *Notos*'un serüveni geçen on dört yılın ilk on yılında hep yukarıya çıkarak sürdü. Doruk noktasındaki satışımı söylediğimde herkes o kadar satıldığına inanmazdı. Benim piyasa edebiyatı olarak gördüğüm ve nitelikli edebiyata her anlamda zarar verdiğini düşündüğüm popüler dergilerin pıtrak gibi çoğalması *Notos*'u olumsuz etkiledi. Satışı biraz düştü. Bir de üstüne pandemi geldi. Pandemi koşullarında *Notos*'a bir şey olmadı ama kitapçılar kapandı, insanların ekonomik durumları ve toplumsal moral bozulmaya başladı. Bunlar da *Notos*'un satışını olumsuz etkiledi. Bu elbette yalnızca *Notos*'un sorunu değil, bütün yayınevlerinin, dergilerin sorunu. Ama şunu söyleyebilirim: *Notos* çizgisini bozmadan yayın hayatına devam edecek. Ben onun niteliğini aynıyla koruyup daha iyisini yapmaya çalıştıkça, okur çevresinin yeniden genişleyeceğini, burnunu gene yukarı kaldıracağını görüyorum. *Notos*'un benim yayıncılık

hayatımdaki en sevdiğim, en önemli işim olduğunu da söyleyebilirim. Böyle olmasaydı olmazdı zaten.

Notos hem dergi hem yayınevi olarak yeni yazarlar kazandırmasının yanında atölye eğitimleriyle de yazmak isteyenlere katkı sağlıyor. Yayınevi, atölye, dergi... Bu yönüyle *Notos* bir okul niteliğinde. Başlarken motivasyonunuz neydi, şimdi dergiyi nasıl görüyorsunuz?

Öteki, büyük yayınevleriyle rekabet etme şansımız olmadığı için, *Notos Kitap*'ı butik bir yayınevi olarak tasarladık. Butik yayınevi olmak öyle kolay değil. Bakıyorum, küçük yayınevi olunca ona butik deniyor. Değil elbette. Kitaplarını yayına hazırlama sürecini doğru dürüst yapmayan, gereken özeni göstermeyen yayınevi butik yayınevi olarak nitelenebilir. Biz *Notos Kitap*'ta benzeri az olan bir titizlikle çalışıyoruz. Pek çok yayınevinin, özellikle büyük yayınevlerinin on beş günde yayına hazırladığı bir kitap için üç ay çalıştığımız da oluyor. Kitaplarımızı yanlışsız yayımlamak bizim önceliklerimizden. Dergimiz de öyle. Yeni yazarlar kazandırmaya çalışıyoruz. Dergide şöyle: Biz *Notos*'ta bugüne dek dergilerin genellikle başvurduğu bir yola, tanınmış yazarlardan öykü isteyip yayımlama yoluna hiç başvurmadık. Bir tek 50. sayımızı bir anı sayısı olarak düşünmüştük, o sayıda sevdiğimiz yazarlara gittik. Onun dışında hiçbir yazardan öykü istemedik. Bu da yayımladığımız yazarların büyük çoğunluğunun yeni, genç yazarlar olmasını sağladı. Değil mi ki *Notos* kendine güveniyor, tanınmış imzalara gereksinimi de yoktur. Düsturumuz bu oldu.

Atölyeleri önce 2008 krizinde zorunluluktan düşündüm. Yayınevini daha ikinci yılında ayakta tutabilmek için. İlk günden beri Atölye'de yararlılık benim için birinci ilke oldu. Başladığımdan bugüne on iki yıl geçti, katılanların da bunu böyle yaşadıklarından kuşku yok. *Notos Atölye*'nin herhangi bir atölye çalışmasından farklı olması için çok uğraştım. Programı, uygulama biçimi, sözünü ettiğim yararlılığın ne olduğu, buna benzer nedenlerle bir okul gibi *Notos Atölye*, benzerinin pek olmadığını düşünüyorum. Ursula Le Guin, Márquez gibi yazarların kendi yaptıkları yaratıcı yazarlık atölyeleri üstüne yazdıkları okunursa, bir atölyenin aslında ne kadar önemli olduğu da görülebilir. Ursula Le Guin, atölyelere yalnızca yeni yazar adaylarının değil bütün yazarların katılması gerektiğini söylüyor. Elbette doğru atölye için, onun bu sözünü de düşünmek gerekir.

Notos'un artık gelenekleşen soruşturmaları çok ilgi çekiyor. Gündem yaratıyor. Edebiyatın nabzını tutmakla beraber odak da oluşturuyor. Edebiyat tarihi için toplu görüş ve damıtılmış veriler ortaya koyuyor. Bunlar bir okur olarak fikirlerim, *Notos*'un soruşturmaları hakkında sizin fikrinizi merak ediyorum.

Biz ilkençlik yıllarımızda arkadaş grubumuzda düzenli olarak kitap listesi hazırlayıp okuma konusunda disiplinli bir okuma programı uygulamaya çalıştık. Böylece hem kendimizi, hem birbirimizi denetledik. O listeleri izleyerek daha çok kitap okumuş olurduk. Her liste belli bir dönem içindi, üç ya da altı ay. Sonra yeni bir liste hazırlanırdı. Sonraki yayıncılık ve dergicilik yıllarımda özellikle dünyadaki önemli gazetelerin ve dergilerin yaptıkları soruşturmaları gördüm: Dünya edebiyatının en büyük romanları, yirminci yüzyılın en önemli romancıları gibi başlıklar altında hazırlanan listeler. Biz onları da büyük bir ilgiyle izledik. Bir gazetenin yaptığı listenin birinci sırasında Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanı varsa, bir başkasının listesinin başında sözgelimi Faulkner'ın *Ses ve Öfke* romanı olurdu. Sen de bakarsın, kendi seçimlerini yaparsın. Onlara özenirdim. Bu arada bizim edebiyatımızda da edebiyat dergileri zaman zaman soruşturmalar, anketler yapmıştır. *Notos*'un da bu kez öncekilerden farklı bir soruşturma yapabileceğini, kararlı biçimde sürdürürse yaptığı soruşturmaların kalıcı, anlamlı olabileceğini düşündüm. Böyle tasarladık. İlkemiz şuydu: Hem her yıl yalnızca bir soruşturma yapmalı, böylece yaptığımızın etkisini korumalıydık. Hem de o kadar geniş bir kamuoyu içinde yapmalıydık ki, sonuçlar güvenilir olsun. *Notos*'un soruşturmalarını çok ciddiye alarak sürdürüyoruz. Bu iki ilkeden sapmadan bu yıl 15. soruşturmayı tamamladık. Senin de düşündüğün gibi, bu soruşturmalar o yıla ilişkin bir kamuoyu yoklaması yerine geçiyor. O dönemin anlayışını, eğilimlerini ortaya çıkarıyor. Bir ayna tutuyor. *Notos*'un soruşturmaları edebiyat –ve kültür– tarihi içinde on yıllar sonra da dönüp bakılacak sağlam belgeler yerine geçebilir.

1981-1985 *Yarın Dergisi*, 1995-2005 *AdamÖykü* dergisi, günümüzdeyse *Notos*... Üç dönemde dergi yayıncılığı... 80'ler, 90'lar, 2000'li yıllar. Türk edebiyatı için de önemli dönemler. Yayıncılık yaptığınız ve yapıyor olduğunuz bu dönemleri kıyaslamanızı istesem...

En zor soruyu sordun. 1980'den hemen sonraki 12 Eylül yılları, siyasal hayatın devlet terörüyle gasp edildiği ama

dışarıda süzölmüş bir mücadelenin verildiği yıllar. 70'li yılların sonlarına doğru, artık önceden okuduğumuz politik –devrimci– romanlarda yaşananlardan farksız bir mücadele hayatı içinde yaşadığımızı görüyorduk. Yaşamayanlara o yılları anlatmak zor, bir söz var ya: anlatılmaz, yaşanır, aynı öyle. 80'lerden sonra, diyelim 90'ların ortalarına kadar yaşayan edebiyat ortamı ile bugünkünü karşılaştırmak da olanaksız. Büyük bir kültür kopuşu oldu. Araya adeta bir tampon bölge girdi ve edebiyatın aslında ne olduğu ve nasıl yaşanması gerektiği unutuldu. Şimdi yeni zamanların kültürü var: piyasaya, popüleriteye, öne çıkmaya bağlı, değerleri çürümeye yüz tutmuş, insani ilişkiler zayıflamış. Biz 1980'lerin hemen ertesinde, Yarın'ın yayımlandığı yıllarda edebiyatı hayatın en önemli iki değerinden biri olarak görüyorduk, biri edebiyattı, öbürü sosyalizm ideali ve bunlara uygunsuz yaşamak aklımızın ucundan geçmezdi. Bozulma 90'ların ortalarında başladı. Şimdi sözgelimi yazılanlarda nelerin iyi olup nelerin olmadığı ölçülemiyor. Nitelsiz kitaplar yılın en beğenilenleri olabiliyor. Okuma kültürünün otalaması aşağı düşmüş durumda. Sonra gelen kuşakların gösterdikleri tavır da bu bozulmayı gösteriyor. Kendisi yazar ama bir başka yazara çok kolay kişisel hakaretler, küfür yerine geçecek sözler edebiliyor. Bunlar eskiden düşünülemezdi. Yapanlar kendini dışlardı, şimdi koltuklanıyor. Artık sosyal medya da var, nasıl olsa ettiğin bir söz bir anda binlerce kişiye ulaşabiliyor. Hakaret ettiği kişiyi yaraladığını düşünüyor yazar. Ama o bir yazar. Bunu yapanların gerçekten edebiyatçı olması mümkün değil, değil olmasına ama bugün bunları anlatmak da olanaksızlaştı. Hiç değilse şunu görüyorum: Benim kuşağımdan yazarlar bu tür acayip davranışlar içinde olmuyor. Eksik anlaşılmasın, bugün iyi yazılmıyor demiyorum. Ben yaptığım iş nedeniyle, önce öyküyü, sonra romanı çok yakından izlemek zorunda olduğum için söyleyebilirim, geçmişten bugüne el üstünde tutulan kimi yazarların yazdıklarından daha iyileri de yazılıyor bugün. Bu başka bir konu.

Hep dergilerden konuştuk. Eleştirmen Semih Gümüş'le ayrı bir söyleşi yapılabilir ama sizi bulmuşken eleştirmenlik ve dergi yayıncılığı birlikteliğiyle ilgili bir soruyla söyleşimizi bitirmek istiyorum. Hem yayıncı hem eleştirmen olmanın birbirini destekleyen ya da birbirini yıpratıcı yanları var mı?

Ercan, beni ortalıkta görmemişsindir, seninle de hiç yüze gelerek tanışmadık. Olağan günlerimizde tanışır mıydık, bilmiyorum. Çünkü ben ortalıktan çekileli yıllar oldu. Ev ile yayınevi ve atölye dışında hiçbir yere gitmiyorum, dolayısıyla kimseyle yüz yüze görüşmüyorum. Az önce söylediğim nedenleri düşününce, görüşmemsem daha iyi. Üstelik bende biraz tersine oldu, hayatımda en çok çalıştığım yıllar da bu son yıllar oldu. Böyle yaşamak mizacıma da uygun elbette. Kimse beni hiçbir yerde görmüyor, dolayısıyla beni tanımayanlar ama gene de arada kimi saldırgan sözlerle, hakaretlerle karşılaşıyorum. Nedenlerini uzaktan görebiliyorum. Bunun bir nedeni politik seçimlerimse öbürü de yayıncı, özellikle dergi yöneticisi olmam. Hiçbir yerde görünmeseniz de, dergici olarak ister istemez ortadasınız. Eleştiri yazarı olarak hakkında hiç yazmadığınız, belki bir seçici kurulda seçmediğiniz, yayımlanmış kitabını okumadığınız, adını anmadığınız yazar, size hakaret edebiliyor ve düşünebiliyor musun, bunu çok kolay yapıyor. Hatta o güne dek kitapları hakkında birçok yazı yazdığınız yazar da son kitaplarını görmediğiniz için sizinle ilişkisini hemen kesebiliyor. Bunlar can sıkıcı olabilir ama beni hiç tanımayanların bu davranışlarına ve sözlerine pek aldırmiyorum. Aynı yazarların sonra birtakım haklar için ortada görünmesini tuhaf buluyorum. Üstelik kırk yıllık yayıncılık ve yazarlık hayatımda tek bir yazara bile olumsuz ne tek bir söz ettim ne tek bir cümle kurdum ne bir yanıt verdim. Eleştiri yazarlığı ile yayıncılığın birbirini destekleyen bir yanını görmedim ama yıpratıcı yanları işte bunlar olmuştur.

Çile Dolduran

Hüseyin PEKER

halı dükkanında uyuyor
öbür dünyaya geçit vermiş, derin
unuttuğumuz her limanda uyanıyor
göz kapakları bir açılıp bir kapanıyor rıhtıma
beni değiştirmeye çalışıyor sırasında
hiç mi suçu yok insanın?
nefes nefese katılmış aramıza
arkadaş saymışız korkunç taşkınlıklarını
çamur halindeki tütünden içtik bütün gün
bir kulaç mesafede camdan baktık durduk
filikadan, can yeleğinden seyrettik yağmuru
herkes sokaklara diyebilir bunu
ıssızdı dünya: kimsesiz bir karantina
ilk silah ateşlendi ev aramasında
kimse yoktu oysa
göz aldanması, bizdeki odalar
boştu, toz mağarasına benzer pencereler
limana yakın tuttuğumuz deniz gören odada
sokaklara sıradışı resimler yaptık
gördün denizden bize kalan yalnızlığı
arkadaşla biz kalmıştık
o halı üzerinde uyuyordu
ben dalga beklentisiyle, yaslandığım ağaçta

ikinci aramada bulundu lekeli çatallar
yemek yemiştik yer sofrasında
alt tarafı iki kişi: horoz dövüşü olacak değil ya!

siyah beyaz fotoğraflar içindeydik
naftalin kokulu sandıklar kurduk: geçmişimiz
sabırsız ve aç, kuş tüyünden yastıklar hayal ettik
onu yıkamam bundan, havlu arasında kurutmam
yangın ortasında kalır insan
unuttuğu her limana
bir çıpa bırakır böylesi yalnızlıktan
kim görür bizi, kaç kişi kaldık desenli kravatımızla
çile çekmeye ve pişmeye bırakılmış
bir fırın içinde yarı tuzlu
ömrümüze kefil olan var mı aranızda?

çile dolduran bir tarafı var yazdıklarımın
olsun, bal peteği olacak değil ya!
yalnız bırakıldık; nüfus sayımında iki üç insan
çıkamaz sokaklarda bir oraya bir buraya

DİDEM MADAK'IN ÇANTASI

Haydar ERGÜLEN

Bilemedim. Bavulu diyemedim, valizi olurdu belki, üniversiteye gittiği yıllarda omzunda bir heybesi var mıydı acaba, varsa içinde bir defter, kalem, sigarası olurdu en çok, çantasını gördüm avukat olduğunda, her avukata lazım çantalardan, evraklar, dosyalar, o kadar. İvrir zıvrır bile yoktur içinde dedim, Didem'i düşününce.

Didem'i dört kez gördüm. Her görüşümde giyimi, hayatı, kenti değişiyordu. Şiiri mi? Şiiri kendinden doğru yayılıyordu. İlk karşılaştığımız yer de sokaktı zaten. Didem o sırada üniversiteyi terk etmişti ve şiirlerindeki kızlara benziyordu. İzmir'deydim. 1995 olmalı. Mehmet H. Doğan, Sina Akyol, başka şairlerin de olduğu bir masaydı Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nde. Sina okumuş şiirlerini, çok etkilenmiş, benim de okumamı istedi. Beş-on dakika sonra geldi Didem, oralardaymış belli ki. Kısa saçlı, kot pantolonlu, liseyi yeni bitirmiş de üniversite sınavlarına hazırlanıyormuş, aslında pek de hazırlanmıyormuş havasında bir kız çocuğuydu gelen. "Şimdiden Bir Hatırasın" şiiri varmış yanında, onu verdi. Sokağa kurulmuş bir masada içki içiyorduk akşamüstü, bir şey içmedi. Sessizce bekledi. Çok etkilenmiştim şiirden. Ne konuştuğumuzu pek hatırlamıyorum ama fazla konuşmadığımızı hatırlıyorum. "Başka şiirlerin de olmalı!" dedim sanırım, gülümsedi. "Sizde kalabilir" dedi çizgili dosya kâğıdına yazılı şiiri için. Bende kaldı.

Şiiri çok değişti, beklenmedik bir şeydi, okurken değil, okuyup bitirince çarpıyordu insanı, bu iyi bir şeydi. Zira şiir, dizelerin tamamına yayılıyordu böylece. Benzer bir çarpılma da Aslı Serin'in şiiriyle olmuştu. Adana'ya bir söyleşiye gittiğimde, Ali Özgür Özkarcı tanıştırmıştı, Aslı da olasılıkla dosya kâğıdına yazılı, uzunca bir şiirini vermişti okumam için. Hangisi olduğunu hatırlamıyorum ama, çok beğendim şiiri.

Didem, belki de mektuplaştığım son kişi oldu yaşamımda. Hayli yazıştık. Didem'le ilgili başka bir yazımda söz ettim, çalıştığım ajansla ilgili bir sorun yaşayınca, ordaki kitaplarım, defterlerim gibi mektuplarım da gitti! Yazıştığımız yıllar Didem'in kız kardeşi Işıl'ın evine taşındığı dönemdir. *Didem Madak'ı Okumak* (Hazırlayan: Solmaz Zelyüt, Metis, Aralık 2015) Sempozyum Kitabında da değinildiği gibi, Didem'in iki anlamda da "kapandığı" yıllardır aynı zamanda, hem eve, içine hem de giyiminde kapandığı yıllar.

O dönemi iki yıl sürmüş olmalı. İstanbul'a gelmiş, aradı, çalıştığım reklam ajansına geldi. İlk, üniversiteyi terk ettiğinde süssüz, sade, sanki korsandan gelmiş bir öğrenci hissi veren, solcu ama onlarda da tam aradığını bulamamış, "kalbi solcu" kız, kapanma döneminden sonra, yine sade ama daha renkli biçimde karşımdaydı. Elinde sarı papatyalar, yine sarı, baharlık bir şapka, ilk karşılaşmaya göre daha "hanım hanım" bir Didem. Papatyalardan mı, şapkasından mı, hâlâ şapkasının önünde yüzünü örten ince bir tül varmış gibi hatırlarım o ânı. Nerdeyse hiç konuşmadan, söylediklerime karşılık çok kısa yanıtlar veren, yine sessiz bir Didem. Sonra İzmir'e döndü, okulu da bitirdi, Hukuk okuyordu, avukat oldu.

İstanbul'a gelmiş, avukatlık yapmaya başlamış. Taksim'de karşıdan karşıya geçerken son anda fark ettim, ceket pantolon, avukat çantasıyla iş kadını bir küçük hanım olmuştu. Hızlı gidiyordu, seslenmedim.

2008'de Türkiye, Frankfurt Kitap Fuarı'na konuk ülke olduğunda pek çok sanatçı, yazar, şair de Kültür Bakanlığı'na davet edildi fuara. Okumalar, söyleşiler, etkinlikler için. Uçaklar Türkiye'den gecikmeli kalktı, Alman pasaport polisi de faşizan bir tavırla onca yazarı, şairi saatlerce bekletti. Otel-lerimize götürmek için havaalanında bir Türk şirketine ait otobüsler bekliyordu. Kontrolenden nihayet geçip otobüslere vardığımızda şoförlerin beklemekten kızgın, öfkeli tavırlarıyla karşılaştık. Hayli gergin başlamıştı *Frankfurt Seyahatname*'miz! Hatırlıyorum, Refik Durbaş, Ahmet Erhan, küçük İskender, Nevzat Çelik yoktu otobüste. Geldiler, şoförlerle bağırış çağırış, ekimin ortası, feci bir yağmur. Bazı davetliler Frankfurt'taki otellere dağıtıldı, benim de içlerinde olduğum bir grupsa yarım saat uzaklıkta Darmstadt'da bir otele götürüldü. Otele kayıt yaptırılıp bavullar bırakılacak, sonra

etkinlik için yeniden aynı araçlarla Frankfurt'a gidilecekti, yarım saat sonra otobüslerde buluşacaktık.

Otel girişlerini yapıp valizlerini bırakanlar otobüslerdeki yerlerini aldılar. Bizim otobüsteki şair arkadaşımız Arife Kalender yoktu görünürde. Şoför biraz bekledi, sonra hareket edeceğini söyledi. Bekle, sabret filan diye seslendik, ama adamlar zaten havaalanından beri gergin olduğu için yine bağırış çağırış başladı. Didem ayağa kalktı ve umulmadık bir biçimde şoföre sert çıkmaya başladı. Gidemezsin, hepimiz ineriz, bekleyeceksin... Biraz daha bekledikten sonra Arife geldi, çizmesinin fermuarı bozulmuş, onunla uğraşıyormuş.

O otobüsten Ahmet Erhan, küçük İskender de yok artık, Lale Müldür tanık, başka arkadaşlar da. Ben o "fındık" duygusu uyandıran Didem'in "ceviz", üstelik "çetinceviz" olduğunu orada gördüm. Tek başına kafa tuttu, sonra da dönüp otobüstekilere sıkı bir fırça attı! Didem'in her hali şiire sayılabacağı için, fırçası da haydi haydi sayılır!

Perşembe gelmiştik, cumartesi öğleyn ayrılacaktık otelden, Türkiye'ye dönecektik. Kızım Nar bir ay sonra bir yaşını bitirecekti, Didem de evlenmiş, kızı olmuş, genç yaşta yitirdiği annesi Füsün'un adını koymuştu, o sırada dört-beş aylık olmalı. Türkiye'den gelen şair ve yazarlardan bazıları, Darmstadt'da kaldığımız otelin önünde kahve, bira filan içiyorlardı. Biraz konuştuk Didem'le, sonra Nar'a bir şeyler alacağımı söyledim, ben de geleyim Füsün'a bir şeyler bakayım dedi. Büyük mağazalardan birinin çocuk bölümüne girdik. Kızlarımıza giysiler aldık, sonra o Nar'a bir armağan aldı ben de Füsün'a.

Sonra uçak, sonra İstanbul, sonra hayat, sonra veda... Didem'i son görüşümmüş meğer. Haberini aldığım da Malatya'daydım. Ahmet Telli, Arife Kalender, Betül Tarıman'la, Arguvan Türkü Festivali'nde. Arife ya da Betül haber verdi.

Malatya'da otelde kalıyorduk, çıktım, durmadan yürüdüm.

Ertesi sabah İstanbul uçağında Cumhuriyet gazetesini açtığımda ilanını gördüm. Yan yana iki avukatın ölüm ilanı. İkisi de İstanbul Barosu'ndan. Biri ilk sevgilim Serap, diğeri çok sevdiğim Didem. Hayat inanılmaz denir ya, ölüm de öyle!

Bende ilk karşılaştığımız andan beri bir "yitik kız kardeş" duygusu uyandırdı Didem. Yalnızca hali, yaşamı değil, şiirleriyle de. Uzun sürmüş bir yüzyılın içinden geliyor gibiydi. Yorgun, savaştı, geri çekilmiş, hırpalanmış, dünyanın ve insanların tam ortasına düşmüş gibi yalın ve tedirgin, görünmek istemeyen ve yalnızca şiirle dinlenebilecek, serinleyebilecek olan bir kadın. Şiirle dinlenmek "konformist" bir arzudan çok, derdini şiire dökmek gibidir Didem'de.

Yitik kız kardeş. Küçük abla. Çocuk-Kadın, bu kimliklerin ortak sesi oldu sanki. Onları aynı seste buluşturdu. Bir "cadı"nın şiirini yazdığı da söylendi, ama ben bunu "çetinceviz"e tercüme etmeyi yeğliyorum. Uzun yüzyılı hep cep helerde geçirmiş ve nasılsa ondan sağ çıkmayı becermiş birinin direnciydi çünkü bu. Tuhaf bir masal sanılan, aslında dünyaya rağmen dünyaya dönüşüydü. Sonra sesi hemen şuracıktaki sokaktan geliyor gibi duyulacak, yayılacak, kulak kabartılacaktır...

Pulbiber Mahallesi şairini bulmayacaktır hayır, Didem'le şiir olacaktır. O "ruhunu ütüsüz ve buruşuk gezdirmeyi seven" şairle. "Keşke susmanın muhabbet kusu olsaydım" demişliği de vardır. Ama ona en çok yakıştırılan şey "susmanın dili" değil, "külkedisi dili"yle yazdığıdır. Abla dili de denilebilir, eğer cadılık söz konusuysa en fazla da "tatlı cadı" dili. Necmiye Alpay "Tatlı Dil"inden söz eder Didem'in: "İlk anda çok anlaşılır, fazlasıyla açık sözlü gibidir bu şiirler ama aynı ölçüde de elemezdirler. Bu nedenle 'Perinin Dili' de diyebiliriz."

Kısacık yaşamında üç kitabıyla meğer ne çok kimseyle buluşmuş, onları derinden etkilemiş ve şiirlerine dair başta kadınlar olmak üzere, herkes ne güzel, birbirinden şahane yazılar yazmışlar, saptamalar yapmışlar. Bir anlamda, ömrüne ömür katılmış Didem'in böylece, şiirine de şiir.

"Bir azarlanmayla ölümünü düşünen çocuklar"dan sayar kendini, anne Füsün erkenden gidince. Hayat artık onu ve kardeşi Işıl'ı "elini beline koymuş sinirli bir üvey anne gibi azarlayacak"tır. Hayatın yalan olmadığına ikna olmuştur, çabası başkalarını da buna ikna etmektir.

Şiiri hakkında onca farklı ve güzel şeyler söylenmiştir söylenmesine de, sanırım en hakikisini de yine kendisi söyleye-

cektir: "Benim şiirimi şiir yapan şey hatalarım, kusurlarım ve beceriksizliğimdir. Saman alevi gibi parlayıp sönen imgelerdir. Okuduklarında şöyle düşünecekler: Bu şiir değil ama nedense yine de şiir."

Siz de öyle düşünmüyor musunuz? Hem bu kadar da değil, göçebenin yol arkadaşı olarak görür şiiri ve nereye giderse gitsin şiirin onunla geleceğine inanır ve "imkansız bir şeydir, mümkün değildir, çaresizdir" der şiir için, ama "ben onda kendi umutsuzluğumu buluyorum" diye de ekleyecektir. Tamam da ya şiire mecbursan? Yok mudur mecburi hizmet olarak şiir yazanlar, işte Didem, "Şiire mecbur olanlar, hiçbir zaman yapacak daha iyi bir şeyi olmayanlardır" diyecek ve bir kez daha teşekkürü hak edecektir. Üstelik şiir ustası değil, bir şiir hastası olarak!

Didem'in *Grapon Kağıtları*'yla (2000) başlayıp, *Ah'lar Ağacı* (2002) ve *Pulbiber Mahallesi* (2007) ile üç kitapta toplanan şiirleri, yalın ve "hakiki olmaktan ısrar eden" şiirler olduğu için, "hissettiren şiirler"dir tam anlamıyla. O kendisini şair saymasa da, okur onun yalnızca şiirinde değil, şahsında da, dünyaya ilişkin pek çok hayal kırıklığını bulur ve adeta şairi kendisinin bir sureti, bir temsili olarak görür, ki tıpkı Didem'in şiire tutunduğu gibi giderek artan sayıda okur da ona ve şiirine tutunur. *Tutunamayanlar*'dan sonra ikinci büyük eylem, ilki romandı ikincisi şiir ve adı da *Tutunamayanlar*. Dediğim gibi, okur Didem'in yaşamında ve şiirindeki tutunma çabasını hisseder, görür, sezer ve onun deneyimine tutunur.

Dağılanı, olmayanı bir araya getirmek, toplamak gibi olanaksız da deniyor, şiirde bir aile kurmak istiyor. Dağılmış, ya da çok kısa süreyle kurulmuş küçük, çekirdek aileden büyük aileye, *Pulbiber Mahallesi*'ne geliyor. Daha doğrusu o mahalleyi kuruyor, bir bakıma masalını da kendisi kuruyor, sonra da masala dâhil oluyor. Oyunun bir yerinde çıkan çocuklar vardır. Annesinin erken çıktığı masaldan Didem de erken çıktı, ama masalı sürdürecektir bir şiir bıraktı. Bereketli bir şiir, sanki Didem'den sonra da yazılıyormuş gibi, öyle sürdürülebilir bir şiir, cömert bir armağan, bir olanak. İnsanın okumaya doymadığı çekicilikte.

Ve her zaman bir "hatıra". Acaba Didem'in "hatıra defteri" de sayılır mı şiirleri? Bunca okunduğuna, sevildiğine bakılırsa herkes kendini o hatırda defterinde bulmuş, buluyor ve daha da bulacak gibi. Ve tıpkı Didem'in şiiri gibi, "Şimdiden bir hatırasın."

İSTANBUL'UN KAYIP RENGİNİ ARAYAN BİR YAZAR: ORHAN PAMUK VE *TURUNCU*

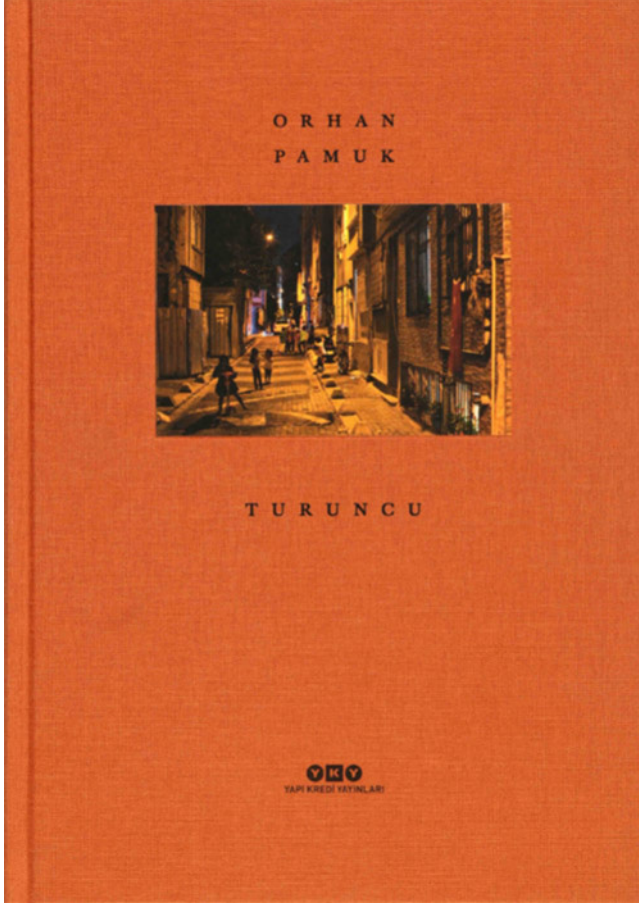
Abdullah EZİK

“Hayat o kadar berbat olamaz,” diye düşünürüm bazan. “Ne de olsa, sonunda insan Boğaz’da bir yürüyüşe çıkabilir.”

Orhan Pamuk, *İstanbul: Hatıralar ve Şehir*

Bir fotoğrafçı seyirciye birçok şey gösterebilir, bir yazar okuyucuya eşsiz hikâyeler anlatabilir, yazar olan bir fotoğrafçı ise aynı anda çok daha fazla şeyi görünür kılabılır!

Nobel ödüllü Türk yazar Orhan Pamuk, yeni foto-romanı *Turuncu*¹ ile geçtiğimiz günlerde yeniden okurların/sanatseverlerin karşısına çıktı. İstanbul gecelerinde sessiz ve uzun bir yolculuğa çıkan Pamuk, yeni kitabında bu kez kayıp bir rengin peşine düşüyor ve bizi şehrin açmaz sokaklarında gizem dolu bir serüvene davet ediyor.

Her yazar bir şehir ile özdeşleşir, kendisini bir şehir üzerinden var eder. Paul Auster için New York City, James Joyce için Dublin, Jean-Paul Sartre için Paris ne ise Orhan Pamuk için de İstanbul odur. Uzun yıllar içinde yaşadığı ve onlarca yıla yayılan dönüşümüne tanık olduğu bu şehri, İstanbul'u, birçok farklı şekilde romanlarına, yeri geldiğinde anı ve denemelerine taşıyan Pamuk, son yıllarda şehre dair katkısını müze, katalog, belgesel ve son olarak fotoğraflarla taçlandırdı. İlk foto-kitabı *Balkon*² ve son olarak geçtiğimiz günlerde yayımlanan foto-romanı *Turuncu*, bu anlamda Orhan Pamuk'un İstanbul'u nasıl gördüğünü gözler önüne seren, kendi penceresinden şehrin hangi yüzüne tanık olduğunu görünür kılan, âdeta bir yazardan bir fotoğrafçı, bir fotoğrafçıdan bir sanatçı çıkaran son derece ilginç bir çalışma.

Şu sıralar eski çağlarda geçen ve tüm dünyayı etkisi altına alan "büyük veba salgını" üzerine bir roman yazmakta

olan Orhan Pamuk, bu süre zarfında farklı çalışmalarıyla okurlarını şaşırtmaya devam etti. İki yıl önce Yapı Kredi Kültür Sanat'ta açtığı "*Balkon*"³ sergisine paralel olarak yayımladığı *Balkon* başlıklı kitabıyla fotoğrafçılığa olan merakını ve ilgisini açıkça gösteren Pamuk, böylece daha önce çeşitli söyleşilerinde belirttiği, okurları tarafından malum olan bu özel kimliğini de ilk kez kamuya açık bir şekilde göstermiş oldu. Evinin balkonuna yerleştirdiği bir fotoğraf makinesiyle Boğaz'ın eşsiz zenginliklerini farklı aralıklarla fotoğraflayan yazar, böylece şehrin dört farklı mevsime yayılan şarkısını farklı biçimlerde kayıt altına almayı başardı. Özellikle çocukluk ve ilk gençlik dönemini anlattığı *İstanbul: Hatıralar ve Şehir* başlıklı kitapta şehre dair tutkusunu gözler önüne seren yazar, ilerleyen yıllarda kaleme aldığı romanlarında da bu tutkuyu okurlarıyla paylaştı. Güncelliğini yıllar boyu koruyarak zamanla artıran, bugün hatırı sayılır bir zenginliğe ulaşan, bir noktada Pamuk edebiyatı için oldukça önemli olan tüm bu veriler, bir yazarın şehri nereden ve nasıl gördüğünü bilmek, onun hayal dünyasına erişmek ve onun şehrini tanımak için en önemli araçlardan biridir. Zira okur, ancak bu veriler eşliğinde, şairin "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!"⁴ dediğinde, neyi ve nereyi kastettiğini anlayabilir. Pamuk tarafından yayımlanan her iş, her metin, her fotoğraf, bu anlamda açıkça sanatçının farklı kimliklerini gözler önüne seren birer vesika hüviyeti olma özelliğini de içerisinde barındırıyor.

Şehre tutsak olmak

2000'li yıllarda aldığı ölüm tehditleri ve çeşitli sorunlar nedeniyle İstanbul'da evine hapsolan ve zorlu bir süreçten geçen Orhan Pamuk, tüm olumsuzluk ve problemlere rağmen doğup büyüdüğü şehir olan İstanbul ile ilişkisini hep sürdürdü, şehri hiç terk etmedi, ondan kopmadı. Çeşitli aralıklarla farklı ülke ve şehirlerde de bulunan yazar, nihayetinde hep evine, İstanbul'una geri döndü. Özellikle 2011 yılında onurlandırıldığı Nobel Edebiyat Ödülü ile büyük bir yankı uyandıran, birçok övgüyle birlikte ne yazık ki çeşitli sorunlarla da karşılaşan yazar, nihayetinde artık daimi olarak bir koruma tutmak zorunda kalmış, böylelikle kişisel güvenliği için de bir adım daha atmış oldu. Öte taraftan zaman içerisinde bu durumun kendisi için rahatlatıcı ve korunaklı bir hâl aldığını belirten Pamuk, şehri dolaşmak ve onun farklı semtlerini, mahallelerini, sokaklarını keşfetme konusunda daha iyi hissettiğini çeşitli vesilelerle ifade etti. *Her şerde bir hayır vardır*, sözü mucibince, Pamuk da

tüm bu olumsuzluklardan kendisini farklı biçimlerde besleyen özel bir taraf çıkardı.

“Bir korumam olması İstanbul ile ilişkimi tamamen değiştirmişti. Artık her yere gidebiliyordum. (...) Kafama uzun siperlikli bir boyacı takkesi geçiriyor, İstanbul'un en ücra, en uzak sokaklarına, en tehlikeli mahallelere gidiyor ve hiç kimse beni tanımıyor ve durduramıyordu. Kısa süre sonra bu ücra mahallelerde dijital Leica makinemle fotoğraf çekmeye başladım. Bütün şehri görüntüleyebileceğim, çünkü korumam varken kimsenin bana karışmayacağı –bu yeni durum- bana çok çekici geliyordu. 2008 ile 2014 arasında yoksul mahallelerde, sokak satıcıları arasında geçen bir roman yazdığım için, Tarlabası, Kasımpaşa, Feriköy gibi yerlerde geceleri fotoğraf çekerek çok yürümüşüm,” diyen Pamuk, bu anlamda hem nasıl hissettiğini hem de şehri bir koruma eşliğinde dolaşma fikrinin kendisi için ne anlama geldiğini gözler önüne seriyor.

Tüm bunlara rağmen İstanbul sokaklarını adımlamaktan, şehrin giderek genişleyen uçsuz bucaksız kıyı bölgelerini, yeni gecekondu semtlerini, fakir mahalle ve kasabalarını ziyaret etmekten vazgeçmeyen yazar, kimi insanın cesaret dahi edemeyeceği işler yapmış, şehrin farklı yüzlerini eserlerine taşımıştı. Tarlabası, Feriköy, Beyoğlu, Şişli ve Nişantaşı gibi semtlerin ardından daha uzak ve gözden ırak bölgelere giden yazar, böylelikle yeni bir serüvene atılmış oldu. Yolculuklarını ağırlıklı olarak gece vakti gerçekleştiren yazar, böylece İstanbul'un karanlık yüzünü de aydınlatmış oldu. Özellikle İstanbul'un son yıllarda hızla değişen ve kaybolan silüetini fotoğraflayan yazar, bu yolla şehrin kaybolan çehresini, yitip gitmekte olan kimliğini, kültürünü, doğasını belgeledi ve şehre ağıt yakma görevini de üstlenmiş oldu. Sanatçının şehre olan sevgisi bu fotoğraflar üzerinden açıkça ortaya konurken bu imgenin görsel olarak kendisinde ne gibi bir anlama geldiği de gün yüzüne çıktı.

Şehrin kayıp rengi: turuncu

Her şehrin bir simgesi, bir rengi, bir zamanı vardır. Kimisi alabildiğine aşkla doludur, kırmızıdır; kimisi tam ortasından geçen bir nehirle ikiye ayrılır, masmavidir; İstanbul ise tüm bu şehirler arasında bambaşka bir yapı ortaya koyar. Gerek Doğu ile Batı kültürleri arasında üstlendiği birleştirici güç, gerek iki farklı medeniyete aynı anda ev sahipliği yapması, gerekse şehrin tam ortasından geçen ve şehrin iki yakasını derinlemesine kesen Boğaz ile farklı bir yapı ser-

giler. Üstelik bu şehir, bir yandan asırlara kafa tutarken öte yandan kültür-sanatın başkentlerinden biri olma misyonunu da sürdürüyor. Tüm bunlara rağmen şehrin tarihi dokusunun son yıllarda erimeye, değer kaybetmeye devam ettiği de sıklıkla belirtiliyor. Bu noktada Orhan Pamuk'un yaptığı eylem de farklı bir perspektiften ön plana çıkıyor, zira Pamuk, İstanbul'u kendi gözünden olduğu kadar kendi kuşağından bir göz olarak da izleyicinin beğenisine sunuyor. Yıllar içerisinde hızla büyüyerek bugün nüfusu neredeyse on altı milyona dayanan şehir, Pamuk'un doğup büyüdüğü yıllara nazaran çok daha farklı bir kimlik olarak beliriyor. Bu anlamda kaçınılmaz olan dönüşüm, Pamuk'un metin ve fotoğrafları üzerinden alabildiğine takip edilebiliyor. Yazar, zamanının bir tanığı olarak kendisini açıkça gözler önüne seriyor.

Benzer şekilde bir şehrin farklı hallerini kayıt altına almak, özellikle İstanbul gibi neredeyse zaman kavramının anlamını yitirdiği canlı bir şehri merkezine almak, bu anlamda ortaya daha farklı bir işin çıkmasını da sağlıyor. Şehri dolaşmaya ağırlıklı olarak akşamüzeri ve gece vakti çıkan Orhan Pamuk, bir yanıp bir sönen gece lambalarının turuncu ışığı altında farklı bir arayışın içerisine giriyor ve kayıp bir imgenin izini sürüyor: “turuncu”nun. Kimi zaman soba üstünde yanmakta olan bir portakal kabuğunda, kimi zaman bir gece lambasının yiten ışığında, kimi zaman pencerede dalgalanan eski bir perdenin soluk rengine beliren bu turuncu, onu görende farklı bir imge dünyası meydana getiriyor. Öyle ki bu renk, zaman içerisinde şehrin kaybolan imgesine dönüşürken peşi sıra birçok şeyi de sürüklüyor. Bir süre sonra melankolinin kendisi hâline gelen bu turuncu, kişiyi hüzün dolu bir yolculuğa çıkarırken aslında yiten onca şeyi de farklı bir noktadan vurguluyor. Yiten renk, yiten kimliktir; yiten kimlik, ölen bir kültür ve ölen bir kültür, kaçınılmaz bir sonudur. Pamuk'un romanlarından alışık olduğumuz ve bir yerde peşimizi hiç bırakmayan bu duygu, böylelikle bir sanatçı olarak Pamuk'un fotoğraflarında da kendisini açıkça gösteriyor.

İstanbul düştü: kayıp eski şehir

Evlerinin balkonundan kuruması için çamaşır asan kadınlardan sokakta futbol oynayan erkek çocuklarına, gece vakti boza satmak için sokak sokak dolaşan İstanbullu satıcılardan bir köşe başında ayakkabı boyayan ihtiyarlara İstanbul'un bin bir farklı cephesini yansıtan Turuncu, bize kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi bir kez daha

sorguluyor. Özellikle küçük yerleşim birimlerinde hayatın durma noktasına gelmesi ve insanların ekonomik nedenlerle büyük şehirlere göç etmesiyle başlayan çarpık kentleşme ve giderek büyüyen eğitim sorunu, Türkiye’de etkilerini bugün dahi sürdürüyor. Bu bir türlü “kentleşemeyen kalabalıklar”, şehrin yabancıları olan topluluklar olarak bu konuya farklı açılardan örnek teşkil ediyor. İşte gerek İstanbul gerekse Türkiye’de fark edilebilen bu karmaşanın izleri Pamuk’un fotoğrafları üzerinden de alabildiğine ortaya çıkıyor. Bu da yıllardır kaybolan o eski şehrin bir daha geri gelmeyecek ihtişamlı günlerini bize hatırlatıyor. Bizans’ın, Osmanlı’nın, erken cumhuriyet döneminin o kutsal şehri, böylelikle dünyaya turuncu bir ışık altında gülümsüyor.

Her şehir düşüşü tadar, zira bu, kültürel olduğu kadar tarihsel de bir süreçtir. Bunu görmek için şehrin daha önce göz ardı edilmiş kıyı köşelerini hatırlamak ve onlara kısa bir bakış atmak yeterlidir; ancak aynı zamanda şehrin hep aynı noktadan bakılmaya alışılmış unsurlarını da farklı bir perspektiften düşünmek gerekir. İşte Pamuk’u ön plana çıkaran, şehrin eskimiş yüzünü ve değişken kimliğini sahneye yansıtan da tam olarak budur. Bir foto-roman olarak *Turuncu*’nun anlattığı işte budur. Art arda gelen onca fotoğraf birbirinden bağımsız olarak resmedilen, kayıt altına alınan sahneler değil, yan yana konulduğunda ortaya anlamlı bir bütün çıkaran uzun soluklu bir anlatıdır. Pamuk’un diğer eserleri de düşünüldüğünde bu noktada ortaya çıkan tek fark, sanatçının bu kez enstrümanını değiştirmesi, yazı yerine fotoğrafı, kalem yerine fotoğraf makinesini kullanmasıdır.

Her şehir kendi rengini kendisi belirler, kendi simgesini, kendi kimliğini. Bu kez bir yazar, bir sanatçı, bir fotoğrafçı onu baştan sona kendi elleriyle yeniden giydiriyor ve ona yeni bir isim, yeni bir renk, yeni bir isim veriyor: *Turuncu*. Böylece Orhan Pamuk’un elinde bir kez daha yükselen İstanbul, kendi içerisinde bir kez daha ölümsüzlüğe kavuşuyor.

¹Orhan Pamuk, *Turuncu*, YKY, İstanbul 2020.

²Orhan Pamuk, *Balkon*, YKY, İstanbul 2019.

³Orhan Pamuk’un “Balkon: Fotoğraflar” başlıklı kişisel sergisi

6 Şubat ile 27 Nisan 2019 tarihleri arasında

İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat’ta sanatseverlerle buluştu.

⁴Yahya Kemal Beyatlı’nın “Bir Başka Tepeden” şiirinin ilk mısraı.

Üçüncü Şahıs “O”

Fırat BAYTAK

Ondan sonra denizler taşı
Molozlar döküldü zamanın üstüne
Kuşlar uçmayı unuttu
Eski bir piyanist nota defterine astı bedenini

Ondan öteye hep değişti zaman
Adını unuttuğum cumartesiler geçti
Adını aklıma kazıdığım faili meçhuller gibi

Ondan önce zaman sessizdi
Ondan sonra kalabalık ve yalnız
Bir tüccar keyfiydi an O’nun için
Ben ise cebinde intiharlarla dolaştım yağmur vakti
Yağmurlar en çok da fotoğrafına yağdı.

ERSUN ÇIPLAK İLE ŞİİR TERAPİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Petek Sinem DULUN

Sevgili Ersun ıplak, Nicholas Mazza'nın *Şiir Terapi* kitabı çevirin Haziran 2014'te okurla buluştu. *Şiir Terapi*, psikolojide de yeni sayılabilecek bir kavram ve terapi yöntemi diye biliyorum. Sanat terapi, müzik terapi, sinema terapi gibi terapi yöntemlerinin seçimi -ya da şiir terapiye eşliğı- terapist tarafından mı, danışanın yatkınlığı ve ihtiyacı üzerinden mi belirleniyor?

Aslında pek yeni sayılmaz Petek. Öncelikle sorunun ilk kısmına odaklanayım. 19. yüzyılın başından beri terapötik ortamda şiirden yararlanılıyor. Amerika'da uzmanlar daha 1925'te farklı psikopatolojilerle çalışırken kullanılabilecek şiirleri sınıflandırmaya başlamışlar bile. Önceleri iş; bibliyoterapi ve naratif terapi kapsamında yürütölüyor. Sonrasında poetry therapy olarak isimlendiriliyor. Bence en güzeli Jacob Levy Moreno'nun adlandırması: Psikopoetri. Ne yazık ki pek çok konuda olduğı gibi bu konuda da geç kalan yine biziz. Müzik terapi, dans terapisi ama özellikle de psikodrama uygulamaları ölkemizde daha eskidir.

Asıl soruna gelirim, elbette psikolojik danışman terapide şiir kullanmaya danışanın yatkınlığına göre karar veriyor. Bu zaten terapötik sürecin tamamında esastır. Danışana zorla bir şey dayatmak olmaz. Ama aslında bu süreçte şiire, estetik değeri değil de terapötik işlevi açısından odaklanıldığı için danışanın cümle kurması ve yazması yeterli. Doğrusu kültürümüze de çok uygun. Biliyorsun sözlü kültür önceliklidir bizde. Şarkı ve türküler, tekerleme, mesel, ninni... Burada tabii şunun

**Şiir Terapi*, Nicholas Mazza, Psikoterapi Kuramlar Dizisi, Okuyan Us Yayınları

altını çizmek gerekiyor: Şiir terapi demek psikolojik danışma sürecinde belli bir tür olarak sadece şiirin kullanıldığı anlamına gelmiyor. Tüm sözlü sanatlar, hatta drama, ritim, dans da bu yaklaşımın kapsama alanında.

Freud'a göre, sanatın kaynağı nevrozlardır. Jung, esere anlam kazandıran şaire odaklanır. Genel kabul görmüş kanı -eserdeki psikolojik verilerden- psikanalizle yazarın kişiliğinin boyutlarını incelemeye varıyor. Peki, şiir terapi edebi çözümlemede psikanalizden farklı nasıl uygulanabilir? Uygulanabilir mi? Hem bir şair hem de terapist olarak; şiirde otobiyografik saptamalar ya da çıkarımlar yaparken şairin mahremiyetine dair gözetilmesi gerekenler neler sence?

Üç soru birden. Olsun çok güzel. Öncelikle şundan başlamak istiyorum: Sanatın kaynağının nevroz olduğu yargısı, Rollo May gibi isimler tarafından genellikle Sigmund Freud'un çalışmalarını itibarsızlaştırmak için kullanılır. Oysa asıl önemli nokta şu: Freud açısından nevrotik olmayan bir şey var mı ki sanatın kaynağı nevroz olmasın? Freud'a göre ilk andan itibaren öncelikle anne ve baba, sonra da toplumla karşılaşma sonucunda kişilikte oluşan izler önemli. İç ve dış arasında denge arıyor insan tüm yaşamı boyunca. Bastırma, yüceltme, yer değiştirme, idealize etme gibi mekanizmalar giriyor devreye ve kiminde belli bir inanç dünyasına, felsefi bir sisteme ya da sanatsal disipline bağlanmayla sonuçlanıyor. Yani sadece sanat nevrozdan kaynaklanmıyor, pek çok yönelim nevrozla baş etme stratejisi ve taktiği olarak gelişiyor. Carl G. Jung konusuna da biraz şu açıdan yaklaşmakta yarar var: Örneğin Nietzsche'nin Zerdüş'tü Üzerine Seminerler'e baktarsak Jung, evet, sadece şairle sınırlandırmayalım konuyu, yapıtı üreten kişiye odaklanıyor. Bu durumda Leonardo, Goethe ve özellikle de Jensen üzerine incelemeleri olan Freud'un sanatçıya odaklanmadığını söylemek ne kadar doğru olur, bilemiyorum. Şöyle bir farklılık var tabii ikisi arasında: Jung konuyu daha çok arketipler dolayımında mistifize ediyor, Freud ise öyle değil. Freud'un tüm incelemeleri mistifize edileni yerinden etmeye odaklı. Biraz da bu nedenle sanırım insanlar cinsel dürtüyü sadece por-

nografi gibi görüyor. Kim rahatsız olmaz ki aşkın mistik boyutundan arındırılıp türün devamını amaçlayan bir davranışa dönüştürülmesinden?

Doğrusu şiir terapi, bir edebi çözümleme yöntemi değil. Daha çok terapistin; psikanaliz, diğer psikolojik yaklaşımlar ve yazınsal olsun olmasın çözümleme tekniklerini harmanlayarak danışanın ortaya koyduğu dışavurumu terapötik açıdan değerlendirmesinden bahsedebiliriz.

Şiirde otobiyografik saptama yapma hususu önemli. Bir kere şiirin altyapısında her ne kadar otobiyografik unsur olsa da eğer işe sanat ve estetik girmişse bu okuyucuya saf bir şekilde ulaşmaz. Bunları ayıklamak gerekir. Nietzsche'ye başvurarak söylemek gerekirse "şairler yaşantılarına edepsizce davranırlar, sömürürler onları." Bununla birlikte

şair kendi yaşantısına bunu yapıyorsa ve şiiri yayımlamışsa artık o ürünün üzerinde söz hakkına sahip değildir. Dileyen istediği gibi davranabilir şiire. Elbette şair buna tepki gösterebilir. Hatta bu tepkiyi şaire yakışır bir şekilde göstermek zorunda da değildir.

Edebiyat tarihinde Sylvia Plath, Paul Celan, Cesare Pavese gibi birçok şair, yazdıklarının yanı sıra intiharlarıyla da iz bıraktı. Sylvia Plath üzerine çalışan Nilgün Marmara'nın bitirme tezinin "Şairin intiharı bağlamında analizi" olduğunu biliyoruz. Şiirin terapötik gücü kişinin yönelimlerini ya da zihinsel tutumlarını değiştirebilir mi? Şiir terapinin duygusal çöküşlerde önleyici/tetikleyici etkisi var mıdır?

Nilgün Marmara'nın lisans bitirme tezini çıktığı anda okumuştum. 2006'ydı sanırım. Bir yazı yazdım ama bilgisayarım çöktüğü için yayımlayamadım. İşin kötüsü o yazıyı tekrar yazma isteği de duymadım. Bunun nedeni aklımda netleşen bir fikirdi. Bana göre, Nilgün Marmara bu tezi yazarken aslında intihar tasarısını akla uygunlaştırmaya çalışmıştı. O anda yazar da önümde duran eseri de benim açımdan büyüsunü kaybetti. Tabii şu da var: Bu tezi okuyan öğretim üyesi, her kimse, bilmiyorum, biraz dikkatli olsaydı belki de Nilgün Marmara intihar etmezdi. Ama kim bilir. Şunu unutmamak lazım: Hiçbir terapi yöntemi yüzde yüz etkili değil. Araştırmalar böyle bir sonuç koymadı ortaya henüz. Bu farmakoterapi, yani ilaç teda-

visi için de geçerli. İsteyen antidepresanların yan etkilerine bakabilir. Kiminde intihar düşüncesi uyandırabileceği uyarısı bile yer alıyor. Ama ilgili literatür incelenirse ki *Journal of Poetry Therapy* dikkate değer bir yayındır, pek çok danışanda şiir terapiyle olumlu sonuçlar alındığına dair bilgilere ulaşılabilir. Bu da bize şiirin duygudurum bozukluklarına yönelik müdahalelerde etkili bir şekilde kullanılabileceğini gösteriyor. Peki, şiir, duygudurum bozukluğunu tetikler mi? Kesin bir veri yok. Ama yine de danışanın duygu durumuyla şiirin ilettiği duygu durumunu eşleştirmekte yarar görülüyor. Ha eşleşmezse ne olur? Bazı vakalarda olumlu mesaj veren şiirler etkili bir şekilde kullanılabilirken, bazı vakalarda da olumsuz mesaj ileten şiirler olumlu etki yapıyor. Bu da danışanın algısının önemli olduğunu gösteriyor. Kitapta okudun; Nicholas Mazza terapide kullanılan şiirlerin seçimi konusunda daha çok araştırma yapılması gerektiğini vurguluyor. Ben de bu amaçla Ahmet Telli, Ataol Behramoğlu, Behçet Necatigil, Edip Cansever ve Gülten Akın'dan birer şiirin terapide kullanılabilirliğini belirlemeye yönelik çalışmalar yaptım.

Sevgili Ersun, tıp ve şiir tanrısı Apollo'dan günümüze uzun bir yol kat edildi. Şiir terapi gelişim sürecinde, dışsal ve içsel çatışmaların sonucunda bir katarsis alanı yaratabildi mi kendine? Kendi ekosistemini onarmak isteyen zihnin -travma, anksiyete ya da depresyon gibi durumlarda- saplandığı duygu ve düşüncenin yarattığı bunalım, öfke ve sosyal izolasyonun acıya katlanabilme gücüne evrilmesinde şiir terapinin gücü nedir sence?

Temel düzenek şu şekilde özetlenebilir belki: Duygulanım, ifade etme, evrenselleştirme, umut, inisiyatifi ele alma. İşlevselliğin kaybedildiği durumda süreç büyük oranda bu şablona uyar. İnsan yaşadığı sorunun kendi üzerindeki lanetten kaynaklandığını düşünür. Belki de kendini bu şekilde trajikleştirirken narsistik bir doyum alıyordur. Sonuçta, işlev bozukluğunun ikincil kazançları da söz konusu... Bu karamsarlık içindeyken umudunu kaybeden kişi inisiyatif almayı bırakır. Burada terapistin temas etmesi gereken asıl nokta evrenselleştirme. Yani danışanın yaşadığı duyguları ve zorlukları milyonlarca, milyarlarca insanın yaşadığını fark etmesini sağlamak... İşte bu anda şiir girerse devreye, tabii danışanın yaşadığı zorlukla ilişkili olması kaydıyla, danışan o şiiri yazan şairin de kendisiyle benzer sorunlar yaşadığını fark edip kendini açmaya başlayabilir. Sonuçta Sadi ne diyor: *"İki*

şey ruhumuzu karartır, konuşacakken susmak, susacakken konuşmak."

Kitaptaki klinik vaka kategorilerinden yalnızca "kadına şiddet" bölümünde danışan için seçilen "kurban" adlandırmasını doğru buluyor musun? Ülkemizde kadına şiddet vakalarında danışanlara hangi şiir örnekleri veriliyor? Şiddet suçu işleyen tarafın şiir terapiyle çözümlendiği vaka örnekleri var mı?

Travmaya müdahale prosedüründe "victim" kelimesinin karşılığı olarak bazen kurban bazen de mağdur kelimeleri kullanılıyor. Benzer durumlarda zorbalığa yönelik çalışmalarda da bu iki kelime yerine göre kullanılıyor. Başka ne denebilir? Belki de bu konuda bir çalışma başlatmak gerekir. Ama o zamana kadar evet, doğru buluyorum.

Çok önemli bir noktaya dikkat çektin. Psikolojik yardım ilişkisinde gönüllülük esastır. Dolayısıyla talep üzerine verilir bu yardım. Medyadan biliyoruz ki çoğu şiddet faili kendiyle barışık, yaptığını haklı görmek için muazzam bir akla uygunlaştırma çabası içinde. Böyle bir durumda suçluya ya da zorbaya psikolojik yardım sunulabilir mi, sunulsa bile başarı şansı olur mu? Mesela alkol nedeniyle ehliyetini bir kereden fazla kaptıran şoförler zorunlu psikoteknik incelemeye gönderiliyor. Sürecin başarılı olduğu bir örnek gördün mü? Ben henüz görmedim.

Güncel şiir, şiir terapi çalışmalarında yer bulabiliyor mu?

Güncel şiir örnekleri şiir terapi uygulamalarında elbette kullanılabilir. Bağlama uygun olduğu sürece ama. DeneySEL metinlere girersek kaş yapalım derken göz çıkarabiliriz. Bu biraz da şundan kaynaklanıyor: Deney yapmak kendine güven gerektiren bir davranış. Dolayısıyla deney için yola çıkacağın noktayı, geleneği, kuralları aklı başında bir şekilde değerlendirmeyi gerektiriyor. Dinamik model açısından bakarsak danışanın zaten sıkıntısı üstben, ben ve altben arasındaki çatışmadan kaynaklanıyor. Yani danışan bu konumda değil. Zaten danışanın kafası karışık... Bir de biz yük olmayalım.

Doğal afetlerin ardından yaşanan travmatik durumlarda, travma sonrası stres bozukluğunun tedavisinde şiir terapi uygulanabilir mi? Özellikle çocuklar için uygulanabilirliğini merak ediyorum.

Elbette uygulanabilir. Okullarda mesela travmalara müdahaleye yönelik psiko-eğitimlerde resim çizme etkinlik-

leri uygulanıyor. Şiir de dışavurumu teşvik etmek amacıyla kullanılabilir. Kaldı ki travmanın niteliği uygulamada sadece küçük farklılıklara yol açar. Asıl olan travmadır. Bu travmanın depresyon, savaş ya da istismar sonucu oluşması sadece uygulamada küçük farklılıkları gerektirir. Neticesinde kitapta da örneğini gördüğün gibi Amerika'da mesela istismar edilen çocuklara sunulan psikolojik destek çalışmalarında öykü, hikâye, fabl gibi edebi türler kullanılıyor.

Pandemiyle yeni bir durum ve kavramla karşı karşıyayız. Sosyal ilişkilerin sınırlandığı, sağlık kaygılarının arttığı geniş kapsamlı bir izole hayata başladık. İnsan ilişkilerindeki mesafeye panik atak, kapalı alan korkusu gibi sorunlar eşlik ederken duygu durum bozukluklarında vaka artışı oldu mu? Pandemiyle baş etme yöntemi olarak online şiir terapileri uygulanabilir mi? Bu konuda çalışmalar var mı?

Haklısın; özellikle de kaygı bozukluklarının arttığına yönelik bilgiler geliyor kulağıma. Gayet normal bu durum... Salgın obsesif kompulsif vakaları, panik bozukluğu ve fobik tepkileri tetiklemiş olabilir. Son dönemde virüsün neden olduğu kalp ve solunumla ilgili semptomlara ensefalit (menenjit) gibi beyinle ilgili semptomların da eklenmiş olması üçlü sacayağını tamamladı. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte panik atak vakalarıyla da daha sık karşılaşabiliriz. Laf aramızda online terapiye inanmıyorum. Bunun nedeni psikolojik danışmada yüz yüze iletişimin ve temasın önemli olduğuna inanmam. Ama kullanılabilir elbette. Tamam, süreç biraz terapiden uzaklaşabilir, ama olsun.

Biri

Burak TOKCAN

dolaştım çocukluğumu
bir bulutun kıyısına kurulmuş
uzun yaz masaları
annemin sesi pencerede

şapkası kalbindeydi dedemin
bahçenin güneş alan yüzü
güvercinlere verdi ellerini

hep kırılmış çiçekler buldum

biri aşk dese
birkaç
harfin
toplamıdır
hayatım

BALKON, SİGARA VE ŞİRİNLER

Ali Gani ESER

Çınar 2 sitesi, D blok daire, Kat 5, Daire 17. Evet bu. Daha tan atmadan, daha imam sabahı müjdelemeden, daha belediye sokak lambalarını söndürmeden karşı apartmanın penceresinde her gün çizgi film ışığıyla günü karşılayan, uyku bilmez bir çocuk olmalı, bu dairede yaşıyor.

Uzun süredir ağrıyan bacaklardan dolayı uyuyamıyorum. Herkesten ve her şeyden sonra uyuyup yine onlardan önce uyanıyorum. En azından ben öyle sanıyordum. Bir süre. Sonra bir gün... Bacak ağrımın azdığı ve bundan dolayı uyuyamadığım bir tan vakti, sigara içmek için balkona çıktığımda sitenin karşı bloğunda penceresinden yayılan ışık dikkatimi çekti. Gözüm ve dikkatim oraya yöneldi. Mavisinden bildim, Şirinler adlı çizgi filmi oynayan. Sigaram bitene kadar uzaktan uzağa izledim. Yatağa döndüm, uyuyamadım, dönüp durdum yatakta. Ertesi gün yine aynı bacak ağrısıyla önceki günden daha erken saatte uyandım. Ev için yürümek iyidir, demişti doktor. Yürüdüm. Sigarayı bırak da demişti, onu bırakamadım. Balkona çıkınca Çınar 2 sitesi, D blok daire, Kat 5, Daire 17'de açık televizyondan yine mavisi müstesna ışıklar yayılıyordu. Bir sigara içimlik eşlik ettim. Bu çocuk da benim gibi uyuyamıyor galiba. Artık günlük rutinim bu olmuştu, ağrıyan bacaklarla uyanıp balkondan karşı apartmanın penceresinden Şirinler'i izlemek.

Ama nasıl oluyor da her gün benden önce uyanıyordu bu çocuk. Buna içten içe sinirleniyordum. Aramızda onun bilmediği, hep galip geldiği bir yarış vardı. Her defasında önümdeydi. Balkona da çıktığı yok, boyunu şeklini de bilmediğim bir rakip. Kız mı erkek mi, yaramaz mı uslu mu, çalışkan mı tembel mi, kıvrıcık mı değil mi... Merak, merak üstüne bindi dağ oldu. Bir gün dayanamadım kapılarına dayandım.

Çınar 2 sitesi, D blok daire, Kat 5, Daire 17. Evet bu. Türlü bahanelerin provasını zihnimde yaptım. Bu dairede ahababım varmış gibi gidecek, sonra "A yanlış gelmişim," diyecek ayaküstü konuşurken çocuk kapıdan görünecekti. Onlar da benim yaşlılığıma verecekti. Zili çaldım. Bekledim. Bir daha çaldım. Benden yaşlı bir adam kapıyı açtı. Bir isim uydurdum, Cevdet Bey yok mu? Cevap beklerken çocuğun görünmesini bekledim. Dedesinin peşinden gelir belki diyerek... Yok öyle biri, dedi. Çocuk çıkmadı. "Ama bu dairede... Pardon yanlış gelmiş olmalıyım..." diyerek çıktım.

Rutinimiz devam etti. Balkon, sigara ve Şirinler. İçimi kemiren merak bacak ağrımın yerine geçti. Bu sefer merak uyutmuyordu. Yine kapıdaydım. Çınar 2 sitesi, D blok daire, Kat 5, Daire 17. Aynı yaşlı adam çıktı. Titrek sesle, telaşlı, "Cevdet Bey'i aşağıda bekledim, gelmeyince merak ettim. Nasıllar acaba?" Benden yaşlı olduğu belli olan adam, "Öyle biri yok," dedi, kapıyı kapatmaya davrandı. Ben baygınlık geçiriyor rolü yapınca koltuk altıma girip içeri aldı beni. Televizyonun karşısına oturttu. Televizyondan yüzüme Şirinler'in mavisi çarptı. Bir bardak su getirdi. Televizyonun sesini bir gıdım kısıtı. "İyi misiniz?" Bir yaşlı adama, bir televizyona baktım, "İyiyim."

Parantez

Figen ŞENTÜRK

() düşürülen hayat, bunu birinci gece yaz
sen de düşeceksin ikinci gece tüm (parantez)lerden

ismin kalacak yanıbaşında, uyuyan gecede çoğalıp
yüzün kalkacak tüm kitaplardan, aydınlıkta yıkanırken kelimeler
dökülecek göğüslerime ipek şal

sen uyurken çok kelime düşürdüm, () birinden ötekine
baktım uzunca bildiğin gibi değil
gözlerinde koca bir hayat düşürdüm..

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - OCAK/ŞUBAT 2020

Melih Yıldız, Çiğir Ersoy, Algin Akova, Fatih Hacımimar

"Benim aklım yarım zahne"
Hüseyin Turan'la Söyleşi
Mertcan KARACAN

Dünya Kültürlerine Köprü
Kurtuluş 20 Yılından Biri
Bizim Burası!
Buket UZUNER

Uyku, Kardeşim...
Haydar ERGÜLEN

1
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MART/NİSAN 2020

Muazzez
"Ben yitirdim seninle"
Yayın Olayorum Muazzez...
Serrin Yazar

Senin Bu
Cinayettiği Payın
Unusu Unusu
Nâzım Hikmet'in
sevmedim şiiri!
Haydar ERGÜLEN

"Sadece kalabalığa...
Bu kalabalık ne zaman
halklara ancak o zaman
gözetir yerler olabilir!"
Mehmet Emin'e söyleşi
Mertcan Karacan

2
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MAYIS/HAZİRAN 2020

Cocuk Atatik
Sunay Akın
Aburcuburcubur
Haydar Ergülen

Mesafe
Çiğdem Sezer
Alın Çak
Gökhan Arslan

Levent Üçüncü'yle
Söyleşi
Samet Karahasanoğlu

Beysazpınar'ın "Üçleme
Filmi" ve Martin Erkan
Mesut Kara

3
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - TEMMUZ/AĞUSTOS 2020

Ayşe Gül Tözener
Büşra Köçer
Vedat Erdoğan
Gökhan Arslan
Nurullah Kuzu

ORHAN KEMAL

İpek Gökçe
Melih Yıldız
Mazlum Vecik

Sami Baydar:
Gerçeküstü Bir Kuğu
Ramazan Perişan

SÖYLEŞİLER
Müjdat Gezen
Barış İnce
Cansu Fıncı
Gamze Güller
Ethem Baran

4
Ücretsizdir!

KE

Sizin eseriniz,
Sizin derginiz!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - EYLÜL / EKİM 2020

Belma Fırat
Büşra Şahin
Esen Kurt
Hilal Korkmaz Kurt
İrem Uzunhasanoğlu
Abdullah Arın Çelik
Abdullah Ezi
Erhan Sunar
Yavuz Türk

ORHAN PAMUK

Ruhsuzlukta
Hayatın
Ayşegül Tözener

Yere Çakılan
Serkan Türk

Kule Caribbe'nden
Seftal Bir Telefon'a
Melih Yıldız

Lodos Devam Ediyor
ya da 90'lerden Şiir
Çakar M?7
Gökhan Arslan

SÖYLEŞİLER
İpek Ergiden
Burhan Sönmez
Emir Çuhakçı
İsmail Kün

5
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - KASIM / ARAKÜS 2020

FURUZAN
"Sevgi ve
iyilik hayatın
gerçek enerjisidir."

Demet Cizmeli
Belma Fırat
Hülya Soğukçeri
Büşra Şahin
Ayşe Yazar
Barış Pınar Çelikkaya

Kadın Duyarlılığı
Arzu Altın Ateş
Seni Benli
Sibel K. Türkler
Kadın Eli Değmiş Gibi
Gamze Güller

Demirhindi Şerbeti
Berni Durmaz

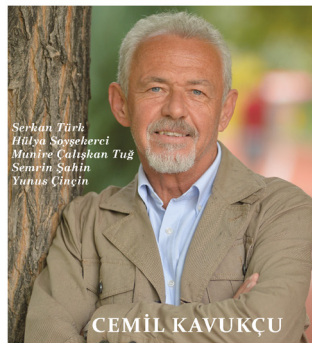
Tarımızla İpek Tutan
Kodlardan
Şair Nigâr Hanım
Rezan Akçağır

SÖYLEŞİLER
Furuzan
Nuray Öngören
İrem Uzunhasanoğlu
Nazlı Çavuş Azzi

6
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - OCAK / ŞUBAT 2021

Serkan Türk
Hülya Soğukçeri
Manire Çalıhan Tuğ
Senir Şahin
Yunus Çiğir

Kuvâyi Milliye
Kahramana
Kartallı Kâzım
İsmail Biçer

SÖYLEŞİLER
Cemil Kavukçu
Jehan Barbur
Suat Duman
Onur Çalı
Umut Turunçoğlu

7
Ücretsizdir!

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MART / NİSAN 2021

İNCİ ARAL
Abdullah Ezik
Beyaz Ertan
Ertuğrul Aydın
Jale Önder Darıcı
Merve Koçak Kurt
Nargül Delice
Serkan Türk

SÖYLEŞİLER
İnci Aral
Semi Gülmüş
Erman Çelik
Murat Göçer
Melisa Kesmez
Nalan Çelik
Berfin Ataman
Mehmet Fırat Pürselim

8
Ücretsizdir!

21

WART

düNYA

şİR

GÜNÜ

kutlu olsun...

21 Mart dÜNYA şiir GÜNÜ

... şiirin kolları olsa sarılsa, ayakları olsa kalkıp gelse ya... günleri

Umay Umay

Şiir herkesin yakını, akrabasıdır. Tehlike anında ilk kurtarılacaktır. Sömürü, savaş ve zulmün insanı boğduğu dünyada hayatı anlama, anlamlandırma, bir sığınak, çılgıktır.

Betül Tarıman

Şiir yeryüzündeki hikâyeleri taşır, onları kuvvetlendirir ve hafızamıza işler. Ona kapılır, onunla konuşur, onunla nefesleniriz. Onunla sözün zeminini açar, genişletir, yerinden çıkarır, moleküllerine ayırır ve yeniden keşfederiz. Sözcük yuvalarını, anlam kabarcıklarını inceleriz. Yıkıp yeniden yapma cesareti bulduğumuz, sarıldığımız, sarsıldığımız, incindiğimiz, itiraz ettiğimiz, kabul ettiğimiz, coşkuyla bağlandığımız ya da saplandığımız duyguların nişanı gibi -ama hep- kalbimizde ve zihnimizde taşırız onu. Yaşamın akışı değişse de yaşamımız onunla anlamlanır. Bizi savurduğu anılara, yaşadığımız önemli anlara döndürür durur. Öyle ki, dünya kendini kapatsa da şiir verimini artırmaya devam ediyor. Salgınla tanıştığımız geçen yıldan bu yana böylesi sert bir değişimin içinde bile her birimize can suyu oldu. Denilebilir ki şiir yaşamsal bir bağla tutunduğumuz, zamansız bir akışla filizlenip yeşeren hikâyelerimizin derinliğidir.

Petek Sinem Dulun

İNSANA İNANMADAN ŞİİRE İNANAMAYIZ

Şiir bir gelecek tasarımıdır. Bir ruh tasarımıdır. Verili güzelliğe ve özgürlüğe karşı yepyeni bir zaman, güzellik, özgürlük ve aşk tasarımıdır. Bizi sıklıkla, sıradanlıkla, yalnızlıkla, şiddetle, çirkinlikle kuşatan bir gerçeğe karşı, bütün varlığımızın üzerinde yeniden var olduğu büyümlü bir yaşama kaidesidir. Şiir kinden doğmaz. Nefretten doğmaz. Şiir, yalnız insanın değil bütün varlıklarıyla doğanın da şarkısıdır. Bütün zamanların dilidir. İnsanın en kalabalık, en yaratıcı, en merhametli yalnızlığıdır. Bir yazımda şöyle demiştim: Şiir yorgunlukla yazılmaz. Kara bir sıkıntıyla nesneleri anlayamayız. İçimizden geçmeyen bir dünyanın müziği olmaz. Biri bize dokunmazsa ruhumuz ısıyamaz. Sözcükleri hayal gücümüzle büyütmezsek hayatla gönül bağımız kalmaz. İnsana inanmadan şiire inanamayız. Solgun bir gönülle ölümü bile arzu edemez insan.

Dünya şiir günümüz kutlu olsun...

Şükrü Erbaş

Saatli Maarif Takvimi'nin yapraklarının arkasında şiirler yazılıydı. Her akşam o günün yaprağı koparıldığında gün boyu saklı duran şiir okunur ve dizelerin hayatımıza kattığı duygu hakkında bir sohbet başlardı. Evimizin duvarına asılı bir takvimin 365 yaprağında 365 şiir vardı. Trabzon'daydık ve "bize her gün şiir günü"ydü!

Sunay Akın

21 Mart DÜNYA ŞİİR GÜNÜ

Şiir pratiktir!

Şiir yeryüzünü genişletmeye, evrenle bütünleşmeye çalışırken, şiiri daraltmak niye? Varsın şiir de görevi gibi, gereği gibi yayılsın, dağılsın, çoğalsın, paylaşılsın, artsın eksilmesin, sızsın, yaza sızıla yürüsün gitsin, sürsün, inceldiği yerden kopacaksa da kopsun, onunla kıyamet de kopacaksa kopsun!

Şiir ne millettir ne halk, ne ağadır ne bey, ne költürdür ne dil, ne dindir ne mezhep, şiir yoldur. Ve yola çıkan her şey gibi, herkes gibi bazen yavaştır bazen hızlı, bazen gençtir bazen yaşlı, bazen coşkuludur bazen gamlı, bazen bulutludur bazen güneşli, bazen gündüzdür bazen gece...

Şiir kendi kendimize söylediğimiz şeyleri bazen paylaşma arzusudur. Yoksa şair olmak ne yayımlamak ne, bunlar yeni şeyler. Eskiden şiiri kendisine söylemiş insan, ağaca, yaprağa, suya, kuşa, hayvana, bazen de yola, yola düşene, yolda gidene. Sonra sonradır iki güzelliğin buluşması, harflerle yolun buluşup hemhal olması. Şimdi düşümüzde, hayalimizde yaşattıklarımızı kağıdın üzerinde harflerle buluşturup sözcüklerle konuşturuyoruz. Şiir diyoruz, yazdım diyoruz, oku diyoruz, okuyoruz...

Böyle böyle sonsuz sayıda sözcük, şiir birikiyor, bazen iyi diyoruz bazen kötü, ama hepsinin de şiir olduğunu biliyoruz. Bazılarına daha çok gönül veriyoruz, bazılarına gülümsüyoruz, bazılarına yenilikler diliyoruz.

Şiirin kurama gereksinimi yoktur, şiir akıştır, pratiktir, söz değil eyleyendir, diyoruz.

Haydar Ergülen

Kuleler yıkılır. Şiir vardır. Gökdelenler dikilir. Yine vardır. Kendimize uğrarız. Bazen ayaküstü. Oradadır. Ötekine varırız. Oradadır. En çok ötekine varırken oradadır. Pandemik değildir. Ama buradadır. Endemik bir bitki türüdür. Vardır. Had bilmezdir. Parmak sallayan düzyazı karşısında göz kırpanıdır. İçbükey bir çeviri dilidir. Diptedir. Küresel ısınma, iklim değişikliği... Şiir vardır. Amerikan borsası, dijital para, serbest piyasa ekonomisi... Şiir mutlaka vardır. Dünya savaşları, aşı savaşları, su savaşları... Şiir neyse ki vardır. Kalabalık değildir. Ama vardır. Büyük caddelerde yürümez belki. Talidir. Sapaktır. Dile karşı bir kalkışmadır. Rağmendir. Kalandır.

Didem Gülçin Erdem

2020'de Dünya Şiir Günü'nden bir gün önce şair Bülent Keçeli hayatını kaybetti. Şiire ruhunu ve varlığını sunmuş Keçeli "her şeyin anoni mi yaşasın" derdi; o da şiire yaşamını adayarak kendini şiirin engin gövdesi içinde anonimleştirdi. Anonimleşme, meselleri akışkan kılarken zamanın durak noktalarında şiir yolculuğunun anlamını sorgulamamıza yardımcı olur. Her yıl bir kez yaşadığımız bu özel gün, aslında şiirin uçsuz bucaksızlığının ve yersiz yurtsuzluğunun farkındalığıdır. Ancak durduğumuzda yolun niceliğini ve niteliğini fark edebiliriz. Keçeli'nin dediği gibi: "yoksa bir şey anlatmak için ne zaman isterim ne yer". Ücrasını ve yurtsuzluğunu arayanlar için Dünya Şiir Günü bir soluk olsun ya da bereketli bir toprak...

Murat Üstübal

21 Mart DÜNYA ŞİİR GÜNÜ

21 Mart Dünya Şiir Günü'nün dünyanın tüm coğrafyalarında ve dillerinde kutlanıyor olması -savaşlara, işgallere, göçlere, salgınlara rağmen- harika bir düş. Ve bu düşe tutunmaya devam ediyor o tuhaf azınlık. Şiir ne güzel söylenir, şairler ne güzel eyleşir günü değil elbette baharın şenliğine başladığımız bugün, sadece şiirin ve doğanın günüdür. Çünkü şiir bir itirazın ama en çok itirazın -aşkı anlatırken bile- sözüdür... - öyledir benim için de. Şiirin lirikten, deneyelden, görsellerden, destanlardan, epikten geçip geçmediğine bakmadan söylüyorum bunu; "dert"e bakıyorum.

"Şiir, şiirden başka bir şey değildir"*... sözünü uzun zamandır çevirip duruyorum aklımda. Öyle işte, şiir biriciktir. Şairdir çoğul, çoğul bir itirazdır, en önce de kendine. O yüzden belki de kendiyle, dünyayla, tarihle, maddeyle, sözcüklerle cebelleşirken şair olan; şiir başnabuyruktur, oyunbazdır, isyandır, dilbazdır, can da yakar saray da yıkar... Neler neler yaptı ilk sözden bu yana...

Ama benim için en önemlisi onun dünyanın tuhaf azınlığını bir araya getiriyor olmasıdır. Bu dünyanın en çetin komünüdür.

Şiir sevenlerin şiirle yaşayanların günü kutlu olsun. Selamla.

*2014 Dünya Şiir Günü bildirisini kıymetlimiz Refik Durbaş kaleme almıştı. Benim aklımda dönenip duran bu söz de bu bildiri/şiirin son dizesi. "Bildiri" şiiri öyle anımsıyorum ki benimle birlikte hemen hiç kimseyi şaşırtmamıştı o günlerde. Tam da Refik Ağbi'ye göreymiş. Tam da şiire göreymiş. Naçizane anımsatmak ve özlemle anmak istedim.

Betül Dunder

Bildiri

Kendisi de dahil hayata itirazdır. Kendisine de karşıdır, itirazına da... Savaşa karşı, ama kavganın yanında. Barışa, özgürlüğe, vicdana taraftır.

Yolsuzluk, rüşvet yoktur defterinde. Var oluşu baş eğmeyi reddinde. Montaj, dublaj, kumpas bilmez. Yazıldığı gibi yaşar anadilinde.

Edebiyatın isyankâr edepsizi, Dünya halklarının ortak sesidir. Düş ve gerçek, aşk ve karasevda Bir de kendisi dışında her şeydir.

Şiir, şiirden başka bir şey değildir.

Refik Durbaş

Şiir, güzel olana "gibi"dir. Şiir gibi konuştu, duruşu şiir gibi, susuşu şiir gibi; şiir gibi gözleri var, şiir gibi bir bahar bizi bekliyor. Güzel olan her şey için "gibi"dir şiir. Ama şiir hiçbir şey gibi değildir. Şiir, şiirdir. Hayatımızdan kendisi de "gibi"leri de eksik olmasın.

Ercan y Yılmaz

Şiir Nedir? Başlangıçtan günümüze yeryüzüne inen milyonlarca şair buna bir yanıt vermiş. Ama hiçbiri tek ve mutlak tanımı olamamış şiirin. Bana göre bütün göre bütün has şairlerin söyledikleri şiiri bir şekilde tarif eder; şiir bu değildir diyemez kimse. Ama yine de şiir o tanımlanamazlık tahtında kurulmaya devam eder. O halde ben tarif etmek yerine onun bir özelliğini sündürüp genelleyeyim: "Şiir, geldiği anlaşılandır."

Ramazan Parlador

MEHMET FIRAT PÜRSELİM İLE SÖYLEŞİ

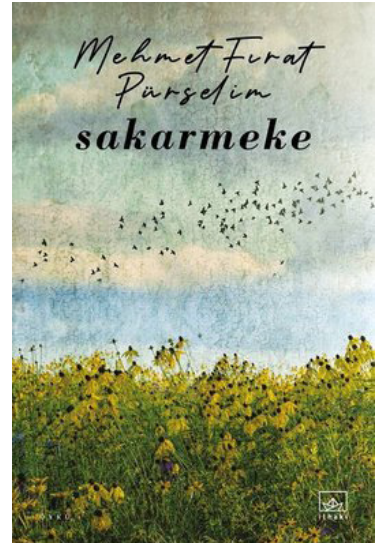
Melih YILDIZ

Söyleşimize ilk önce kitabınızın adıyla başlayalım isterseniz. Genellikle öykü kitapları içinde yer alan bir öykünün başlığı kitabın adı olur, sizin kitabınızda ise *Sakarmeke* ile hiçbir yerde karşılaşmıyoruz. Kitabınızın adı neden *Sakarmeke*?

Sakarmekeler aslında öykülerden birinde bir an için gözümüze çarpıp geçiyor. Öykü de öyle bir şeydir; hayatımızın içinde bir an için gözümüze çarpan yaşarken çok da dikkat etmediğimiz ama sonrasında hayat ırmağımızın yönünü değiştiren ufacık detayları anlatır bize. Kitap genel olarak göç, yuva, aidiyet, mültecilik, gitmek-kalmak sorunsallarına değindiği için göçmeyi unutmuş ve Boğaz'ın tuzlu sularını mesken bellemiş bir tatlı su kuşu olan sakarmekenin halleri kitabın ruhuna uygun düştüğünden dolayı bu ad geldi kapağa yuva yaptı.

Kitabın yazarından *Sakarmeke*'yi biraz dinleyebilir miyiz? *Sakarmeke*'deki öykülerinizden bahseder misiniz?

Öykü kitaplarını anlatmak romanlara göre daha zordur ama onların da kendi içlerinde bir bütünlüğü olmalıdır. Diğer kitaplarımdan farklı olarak *Sakarmeke*'de ironi ön plana çıkıyor. Bu kitapta da toplumsal meseleleri dert edinen öyküler yazsam da, bunu karamsar anlatıcıdan ziyade daha alaycı bir dil ve üslupla dile getirdim.

Distopik metinleri ve zaman zaman büyümlü gerçekçi bir anlatımı benimsedim. Bilinçakışı, iç monolog, iç diyalog, rüyalar üzerinden metinleri kurguladım. Kadına karşı şiddete karşı durmayı, mülteciliği, işsizliği, taşradaki kitapçı yalnızlığını, büyük şehirdeki toplumsal dayatmaları anlattım. Toparlayacak olursam, günümüzde makbul sayılan galiplerin değil hükmen mağlup sayılanların hikâyesi var bu kitapta. Adil olmayan, sahada kaybedilmeyen oyunların rövanşının alınacağına dair bir umudu barındırdığını da eklemem lazım. Güneş, gökyüzünde, biz yeter ki kafamızı kaldırmaktan korkmayalım.

Kitaplarınız titiz bir çalışmanın sonucu olarak okurlarla buluşuyor. Birçok da saygın ödülü almış bir yazar-sınız. Peki, öykülerinizi kurgularken nelerden besleniyorsunuz?

İnsanlardan kopuk yaşamıyorum, hayatın içindeyim. Hani vardır ya taksiye binip halkla bütünleştiğini iddia eden yazarlarımız. Ben Istanbulkart'ın sesinden ne demek istediğini anlayanlardanım. Bu doğrultuda da sokaktan, sahici hayattan besleniyorum diyebilirim. Ayrıca mesleğim olan avukatlık çok farklı insanlarla temas etmemi, kim olursa olsun yargılamadan dinlememi ve empati kurmamı sağladığı için kendimi bir yazar olarak şanslı sayıyorum.

Sizin öykülerinizde genellikle toplumun görülmek istenmeyen sorunlarını, renkli dünyaların dışındaki insanların hikâyelerini okuyoruz. Bu alanlara eğilmenizden bahseder misiniz?

İnsan yazıyorsa bir derdinin olması gerektiğini düşününlerdenim. Dünya ölçeğinde bunalımları değil de insanların sıkıntılarını dert ediniyorum. Beni rahatsız ediyor, kafamı öte tarafa çevirmeye çalışırsam huzursuzluğum büyüyor, ben de anlatarak dertleri sağaltmaya çalışıyorum. Ne kadar çok kişi görürse, paylaşırsa sanki insanların sıkıntılarına درمان olabilir miş gibi geliyor.

Akılsız Soktares'te olsun Sakarmeke'de olsun günümüzden yıllar sonra bu kitapları dönüp okuduğumuzda çağımıza ışık tutacak öyküleri okuyoruz. Bu öykülerin yazım sürecinde böyle bir amacı güdüyor musunuz?

Kabul edelim ki her yazar kalıcı olmak ister. Bir Dos-toyevski olmak, yüz yüz elli sonra bile hâlâ aynı iştahla okunmak ister. Bu insanın egosuyla ilgili bir şey, aslında öldükten sonra okunmak ya da okunmamak yazar için fark etmemeli. Fakat yazımının üzerinden uzun yıllar geçtikten sonra dahi okunabilecek yetkinlikte eserler bırakmanın edebiyat ve toplum açısından kıymetli olduğunu düşünüyorum. Ben metinlerimi kurarken yıllar sonra da okunacaklar buna göre oluşturmalıyım şeklinde bir saikle hareket etmiyorum. İçimdekini samimi biçimde okura aktarmak en büyük amacım oluyor. Zaten farklı sa-

iklerin devreye girmesi halinde metinle okur arasındaki samimiyetin de kopacağını düşünenlerdenim. Ben derdim yazıyorum, yıllar sonra okunmaya ve üzerine konuşulmaya devam ederse ne mutlu bana; yok unutulmuşsam ya benim kalemim yeterli gelmemiştir ya da artık kalemin yerini bambaşka bir teknoloji almıştır.

Bizim dergimizde de öyküleriniz “Avukat Öyküleri” serisiyle zaman zaman yayımlanıyor. Peki ilerleyen zamanda Avukat Öyküleri’nden oluşacak bir kitap okuyacak mıyız?

Avukatlıkta yirmi beş yıla yaklaşıyorum ve bu zaman zarfında oldukça fazla öykü biriktirdim. Zaman zaman yaşadıklarımı yazmam konusunda telkinler alıyordum ama bir süre öncesine kadar bu konuda çekimser kaldım. Meslek etiği ve müvekkil haklarını ön plana alarak, olay ve kişileri birbirlerinden kopartarak beş altı kısa öykü yazdım. Bunlar KE’de de yayımlandı ve çok güzel geri dönüşler de aldım. Kafamda bu öyküleri ilk etapta yirmiye tamamlamak ve bunları uzun bir cinayet öyküsüyle taçlandırıp kitap bütünlüğünde toplamak var. Aslında yazmayı planladığım avukat öyküleri belli fakat *Sakarmek*e’den sonra yıllardır bir köşede uyuklayan romana günaydın deyince, avukat öyküleri sırasını beklemeğe başladı. Gene de KE okurları sürprizlere hazır olsunlar. Kim bilir, belki iki üç sayıda bir kendimi onlara hatırlatmaya devam ederim.

Biraz da öykülerinizin dışına çıkalım. Her yazarın neredeyse bir yazma ritüeli var, sizin de yazma sürecinizden bahseder misiniz?

Sanki eski zaman yazarlarının bu tür ritüelleri vardı ve eski zamanlara bunlar daha çok yakışıyordu. Balzac’ın gece gündüz yazdığı ve bu arada elli fincanı bulan kahve içtiği söylenir. Murakami her gün 10 kilometre koştuğunu biliyoruz hatta *Koşmasaydım Yazamazdım*, diye bunun kitabını dahi yazmıştır. Gündüzleri sigorta firmasında çalışan Kafka, gece yarısından sabahın ilk ışıklarına kadar yazdığı için belki de o kâbuslara benzeyen metinlere imzasını atabilmiştir. Ritüel sayılır mı, bilemem ama genellikle erken saatlerde bir fincan sabah kahvesiyle birlikte yazmak için masanın başına geçerim. Kimi metinlerin tamamını deftere yazarım, kiminde notlar alıp bilgisayarda toparlarım. Kalem – bilgisayar konusunda net bir tavrım olmasa da defter ve kâlemleri çok severim ama kullanmaya pek kıyamam.

Yazarların kütüphaneleri hep merak edilir. Sizin kütüphaneniz nasıl? Biraz da okur Mehmet Fırat Pürselim’den bahseder misiniz? Son zamanlarda neleri okudunuz ve hangi kitapları tavsiye edersiniz?

Roman ve öykünün rafların çoğunu kapladığı bir kütüphanem olduğunu söyleyebilirim. Kuramsal edebiyat kitaplarının yanı sıra üniversitede eğitimini almakta olduğum sosyoloji ve temel düzeyde olsun öğrenmeye çalıştığım felsefeyle ilgili kitaplarım da günden güne artmakta.

Faruk Duman’ın bir doğa destanı olan *Sus Barbatus* roman serisini, Serkan Türk’ün son romanı *Ausgang*’ı, Fuat Sevimay’ın James Joyce’un hayatı ve eserlerini roman kurmacası içinde anlatan eseri *Benden’iz James Joyce*’u, son dönemlerde okuduğum en iyi şiir kitabı olan Devrim Horlu’nun *Taştaki Dikiş İz*i kitabını, son olarak sosyolojik okumalar kapsamında Michel Foucault’nun *Hapishanenin Doğuşu* ve Mitchel P. Roth’un *Göze Göz – Suç ve Cezanın Küresel Tarihi*’ni derginizin okurlarına önerebilirim.

Çok yönlü bir kişiliksiniz. Yazar olmanızın dışında avukatsınız da ama son zamanlarda sosyolojiye de merak sardınız. Neden sosyoloji?

Az önce önerdiğim iki kitap bile sanırım cevabımın ipuçlarını veriyor. Bir hukukçu olarak suç, ceza, adalet, kanunilik, iyilik, kötülük meselelerine fazlasıyla kafa yoran biriyim. Bunlar aslında felsefenin kadim meseleleri olsa da toplumsal açıdan incelemek de hayli ilgilimi çekiyor. Modern toplumun doğuşunu ve gelişmesini öğrenmenin yanı sıra ve günümüz toplumunun kentsel, hukuksal, psikolojik ve diğer disiplinler açısından yapı çözümünün hem yazarlığım hem de avukatlığım açısından bana çok şey kazandıracağına inanıyorum.

Edebiyatın ve sosyolojinin dışında entelektüel anlamda ilgili olduğunuz alanlar var mıdır?

Film izlemeyi seviyorum ve tabii kitaplarda yaptığım gibi filmleri de didik etmeye ve alt metinlerine inmeye çalışıyorum. Fakat sinema konusunda kitaplar kadar seçici olmadığımı saklamayacağım, asla sabun köpüğü bir kitaba elimi sürmesem de eğlenmek için de ekran başına sıklıkla geçirim. Pandemi öncesinde haftada bir iki oyuna giden bir tiyatroseverken bundan mahrum kalmanın acısını yaşıyorum. Parantez içinde, günün birinde yazdıklarımı sinema perdesinde ya da tiyatro sahnesinde izlemeyi çok istediğimi de belirteyim.

Son olarak üzerinde çalıştığınız dosyanız var mı? Biraz da bundan bahseder misiniz?

Ortada herhangi bir kitabım yokken yazdığım bir roman vardı. 70'ler ve 80'lerin siyasi atmosferini arka planına alsa da aslında baba ve oğul meselesine değiniyordu. İlk yazımında aksayan pek çok yön olsa da sevdiğim yanları daha çoktu. Bir gün geri dönmek için bir kenara bıraktım. Üç öykü kitabı ve bir romanın ardından ve arada okunan binlerce kitaptan sonra artık hazır olduğumu düşünüyorum. Son bir yıldır yoğunlaştığım dönem okumalarını bitirdim, dilini ve atmosferini kafamda oturttum, akmayan yanları ve sonuyla ilgili problemleri çözdüm. Ufaktan yeniden yazıma başladım. Ne zaman bitiririm bilemiyorum ama üzerinde çalışmaktan büyük keyif alıyorum. Yazarken adeta romanın içinde yaşadığımı hissediyorum.

Hadi Ne Bekliyoruz

Serdar ABAY

Çiçekler dökülüyor ellerimden devridaim yerküreye
Bazen kasımpatı bazen kırmızı bir karanfil

Belirsizlikler ve kıvrandıran ikilemlerle düşünüyorum seni
Bir ölü kadar kaskatı oluyor ellerim dokunmadı mı sana

Biteviye ayak seslerine gizliyorum telaşımı
Kırkikindi bastırıldığı an hasrettime,
Birdenbire kanatlanıp sana varıyorum.

Üzerine anıların ellerimden çiçekler dökülüyor
Bazen kasımpatı bazen kırmızı bir karanfil

Bir öğle vakti tükeniveriyor çiçeklerim
Karşımdasın görüyorum gün güzeli gözlerini

Cömert bir sevgi saklı çocuksu avuçlarında
Özgür kılmak istiyorum ellerini, ellerimle

Hadi yıkalım bu şehrin kurallı tutsaklığını
Hadi, ne bekliyoruz!

Can Ersal

“Bir yazarın görevi eğlendirmek olmamalı. Bir okurun eğilimi de yalnızca eğlenmeye yönelik olmamalı. Bir insan, bir yazar yaşadığı hayattan gereğinden fazla hoşnut olmamalı. Yaşadığı yerden, dünyadan, hiçbir şeyden hoşnut olmamalı. Görünenin ve kendi yüzünün arkasındakini yakalayabilmek için sık sık durup çevresine ve aynalara bakmalı.”

İ N C İ A R A L

İçimden Kuşlar Göçüyor

İNCİ ARAL İLE SÖYLEŞİ

Serkan TÜRK

Kırk yılı aşkın süredir edebiyat dünyasında yazdıklarınızla kendinizi, sözünüzü, hikâyenizi var etmeyi başardınız. Bugün geriye dönüp baktığınızda yazdığınız romanlar, öykü kitapları, gazete ve dergiler için kaleme aldığınız metinlerle seslendiğiniz o okur, sizi yeterince anladı mı?

Edebiyat dünyasına kabul edilmek kolay değildir. Bir kez girdikten sonraysa ustalaşarak varlığını sürdürrebilmek gerekir. Yazmanın talepsiz bir arz olduğunu göz önüne alırsak çabanızın nereye varacağı belirsizdir. 1976'dan 1986'ya dört öykü kitabı yayımlamıştım, adım az çok duyulmuştu ama hâlâ edebiyat dünyasının kapısı önünde beklediğimi biliyordum. Bunun nedeni taşradan gelmiş biri olarak kendi içine dönük, yalnızca birbirini beğenir edebiyat sosyetesine girememiş olmam ya da dostlukla destek alacağım etkili bir çevreye sahip olmayışımı. Öykü kitaplarımın küçük yayınevlerinden çıkmasının da rolü vardı bunda. Dördüncü kitaptan sonra yazma inadımı sürdürerek mutlu olamayacağım sezgisiy-

le yazmayı birkaç yıl bıraktım. Edebiyat uzun ve çetrefilli bir yoldu ve ben bu yolda tek başıma yol almaya çalışıyordum. Bu süreçte çıkan güzel romanları kışkırttığı için yeniden yazmaya başladım. İlk romanım *Ölü Erkek Kuşlar* yoğun medya ve okur ilgisiyle karşılanınca döngü kırıldı, büyük bir yayınevine geçtim. Sonrasında ağırlıklı olarak roman yazdım ama arada çıkan iki öykü kitabım *Gölgede Kırk Derece* ile *Ruhumu Öpmeyi Unuttun* öykü için yüksek okur sayılarına ulaştılar. Ben bir bakıma okuru tarafından sahip çıkılıp var edilen ve her nasılsa hâlâ keşfedilmekte olan bir yazar olduğumu düşünüyorum. Genel olarak eğitim düzeyi ve okuma alışkanlığı sınırlı bir ülkede hafif, kolay, eğlencelik kitaplar yazmadığım ve kalıcı olmayı hedeflediğim için her daim gündemde olmayabilirim. Bu anlaşılma demek olmasa biraz öyle. Ama anlaşılma için kendi düzeyimin altına inmeye de gönül indirmedim.

Kıran Resimler seksenlerin başında yayımlanmış ve size haklı bir başarı getirmişti. Bugün benzer bir metnin yankısı nasıl olurdu? Bir kitabın içeriği kadar yayımlandığı dönem ve koşullar da okur tarafından algılanışını etkiliyor mudur sizce?

Bazı tarih, politika ya güncel konulardaki kitaplar yayımlandıkları dönem bakımından okur algısını etkileyebilirler. Tartışmaya açık olabilir ama bence *Kıran Resimleri*'ni bu olgunun dışında tutmak gerekir. 1978 Kahramanmaraş olayları Türkiye'nin bugünlerine varmış yolunun döşeme taşlarıdır. Mezhep çatışması görüntüsü altında iç savaş provasına kalkışanlar, yüzyıllardır birlikte yaşamış insanları dinci cehaletle kışkırtarak, korkunc bir toplu katliama neden olmuşlardır. Ben, şiddet ve vahşetin egemen olduğu bu korkunc olayları; mağdurları, katilleri ve toplumsal ruh halleriyle edebiyatın belleğine kaydetmek istedim. İnsani sorumluluk, vicdan, hak ve adaletin bir kentle birlikte yere düşüş ve yıkımını edebiyat içi bir dille aktardım. Kitapta, olayların her bir yönü farklı öyküler ve -çoğu kadın- farklı kişilerce anlatılır. Ne var ki olaylar öykü formunda kurgulandığından röportaj tuzağına düşmez. Metin, sert, yoğun ama kesinlikle barışçıldır. Dilde diyalekt kullanılmamış, yerellik söz dizimiyle sağlanmıştır. En önemlisi yer, zaman belirtilmez, yaşananlar evrensel boyutlarda ele alınır. Bugün can yakıcı olaylar üzerine bir metin yazılır mı, ne nasıl anlatılır; yankısı ne olur bilemem. Bence *Kıran Resimleri* bir dönem kitabı olmanın ötesinde edebi bir eserdir. Bu yüzden hâlâ ilgi görüyor ve unutulmuyor. 2017'de Bakırköy Belediye Tiyat-

rosu tarafından oyunlaştırıp özgün bir rejiiyle sahnelendi ve seyirciden çok ilgi gördü.

“Ben yalnızca, yaşama ayak uydurma güçsüzlüğüm taşıyamayacağım kadar ağırlaştığında kaleme sarılıyorum. O zaman gerçeği kurmacanın ve yanılsamanın araçlarıyla kendimce yeniden tanımlamaya uğraşıyorum. Bunu yapmaya çalışırken kapıldığım umutsuzluğu sana anlatamam. Yazma tutkumun vazgeçilmezliği belki de bunu yenmeye yöneliktir, özü budur.” diyorsunuz bir kitabınızda. Yazma cesaretinizi yitirdiğiniz, geri çekildiğiniz o kısa aralıklarda bir başka İnci Aral tanıdınız mı?

Yaşamın çok sıradan olduğunu keşfettikten sonra onu sıradanın dışına taşıyacak seçenek ve olanaklar yaratmaya çalıştığım bir dönem oldu. Bir dönem yalnızlaştım ve bana en anlamlı gelen uğraşın yazmak olduğunu anladım. Oysa yazmakla yaşamak arasında dayanılması kolay olmayan bir çelişki var. Bu yaratma sürecinin güçlüğü ve zenginliğiyle gündelik yaşamın yavanlığı. Ben tasarlama aşamasında ve henüz yazmaya oturmadığım zamanlarda bu iki olgu arasında bölünüyorum ve bocalıyorum. Yıllar içinde az çok uzlaştığım, katlanmaya çalıştığım yorucu bir süreç bu. Genelde sabırlıyım ama günlük yaşamın insanı meşgul eden bir yığın ayrıntısı masaya oturmamı geciktirdiğinde gerginleşiyorum. Bu İnci Aral'ı kuşkusuz tanıyorum, sinirli, mızız, mutsuz biri. Kendimi yatıştırmak için yalın, yüzeysel, yazmakla sorunu olmayan biri olduğuma inandırmaya çalışıyorum. Yine de zorunlu koşuşturmalar bitmek bilmeyince uykularım bozuluyor, kafam boşalıyor kendini anlamlar dünyasından soyutlanmış hissediyorum. İnci Aral'ı anlıyorum, haklı ama biraz da takıntılı. Çünkü yazmaktan yorulup bıktığım zamanlar da var. O günlerde sıradan bir kadın olmayı, sokaklarda amaçsız dolaşmayı, hiçbir şey yapmadan zaman geçirmeyi özlüyorum. Yeterince yazdığımı bundan böyle yazmak zorunda olmadığımı hatırlatıyorum kendime. İşte böyle gel git bir yaşam!

Yapıtlarınız arasında *Ağda Zamanı*, *Ölü Erkek Kuşlar* ve *Unutmak* otobiyografik öğelerin ön plana çıktığı kitaplar. Kendini sansürlemeden, yalansız ve bu kadar içerdiren anlatmak mücadelecî bir yanınızın da göstergesi. Son yılların siyasi değişimlerini, toplumsal dönüşümünü hep net bir dille yazmış biri olarak cesaretinizi edebiyattan aldığınızı söylemek ne kadar doğru olur?

Ağda Zamanı bir ilk kitap olarak yer yer otobiyografik öğeler içeriyor olsa da tümüyle öyle sayılamaz. *Ölü Erkek Kuşlar* ise iyi tanıdığım kendimdeki uygun malzemenin özgün olay örgüsü, yapısal tutarlılık, kurgusal mantık ve ayrıntılı karakterler birliğiyle oluşturulan ve böylece yeni bir romansal gerçeğe evrilmiş iz düşümdür. Ana hat ya da güzergâh tali yollara açılmış, varılacak hedefler değişmiştir. Nedense okurlarda yazdığı her şeyi yazarın öyküsü sanma eğilimi gözlenir. Oysa yazarın da mahremi, kendini ifşa etmede barajları ve kendini değiştirip dönüştürme olanakları vardır. Unutmak ise bir nehir söyleşidir ve Tolga Meriç'le yaptığımız söyleşi türü gereği doğrudan benim yaşamıma ve yazdıklarıma yönelik sorulara verdiğim yanıtlardan oluşur. En içten, içerden ve cesur paylaşımım *İçimden Kuşlar Göçüyor* oldu. Bir yaş dönümü ve bir hastalık sürecimi anlattığım bu çalışma, okurlar tarafından çok sevilmiş bir anı kitabıdır. Ben yazarın içtenlikle kendini anlattığı kitaplara bayılıyorum. Günther Grass, Peter Hndke, Annie Ernaux, Simone De Beauvoir, Jean Rhys gibi yazarların bu tür eserleri, hele Annie Ernaux'nün

Yalın Tutku ve Kürtaj adlı kitapları harikadır. Mücadele, öyleyim evet. Zor çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda zedelenen özgüvenimi çok okuyarak onarmaya çalıştım. Bu süreçte ayakta kalmayı başardım ve kendim için bir doğrular sistemi geliştirdim. Yazarken kuşkucuyum, sorularım var. Dünyaya, ülkeme ve elbette kendime sahip olduğum birikimle, dikkatle bakıyorum. Politikadan teknolojiye, iletişimden ekonomiye, çıkar çatışmalarından yozlaşmaya sistemin aksayan ya da bozulan yönlerini görüyorum. Edebiyatı kavrayışında da aynı yoğunluk ve karşı oluş hali belirleyici. Kuşkusuz bir yazar dilini ustaca kullanmayı başarıyorsa özgürdür. Dilediği her şeyi hatta fazlasını yazabilir. Edebiyatın sansürü içinde, çok anlamlılığında gizlidir. Bu güne kadar istediğim her şeyi yazdım, söyledim. Kaba saba, slogancı bir tutumla değil, gerçeğin incelik ve acısıyla.

Bazı kitapları okuduğumuzda yazarının geleceği gördüğünü söyleriz. Sizin için de geçerli bu görüş. *Yeni Yalan Zamanlar* üçlemesinin bir parçası olan *Yeşil* adlı romanınız mesela. Sarsıcı bir eser olmasının yanında, yeni bir dil ve duygu iklimi yaratmayı başardığınız bir kitaptı. Yayımlandığı dönemde çok ses getirmiş ve sizin daha çok okur tarafından fark edilmenizi sağlamıştı. Bugünün koşullarında o kitaplarınız için neler söylersiniz?

Yeni Yalan Zamanlar (1994) yayımlandığında benim ölçütlerime göre sınırlı bir ilgi gördü. Ancak on yıl sonra romandaki kurgu gerçeklik kazanınca çok yoğun ilgi topladı. Sonra *Mor* (2003) geldi. Üçüncü roman *Safran Sarı* (2007) yazılıp bittiğinde bu romanların Türkiye'nin bugünlerine dair kapsamlı bir bütünlük oluşturduğunu gördüm. İlk romanın adına *Yeşil* dedim. Tümü *Yeni Yalan Zamanlar* üst başlığıyla birbirinden bağımsız bir üçlü oluşturdu. *Yeşil*, enstest mağduru genç bir kadınla intiharın eşiğindeki bir gazetecinin imkânsız aşkları çevresinde politik bir kurguya dayalıdır. Dinci bir ideolojiye dayalı bir siyasi parti iktidara gelmiştir ve bir kaos ortamında inanılmaz sanılan şeyler olmaktadır. Roman bugünün Türkiye'sini çok önceden görebilmiş oluşuyla öne çıktı ve roman sanatı bakımından da başarı kazandı. *Mor*, bir ege kasabasında yaşayan bir çiftçi ailesini konu alan bir aşk ve cinayet romanı gibi görünürken geri planda Türkiye'nin tarımdan sanayiye geçişle başlayan yükselişi ve sonraki yıllarla toprak ve tarım politikalarının nasıl acıklı biçimde çöktüğünü anlatır. *Safran Sarı* (2007) ise geleceksizlik te-

ması üzerine kurulmuştur. 2000'li yılların toplumsal, ekonomik ve kültürel çalkantılarından etkilenen genç insanların para, güç ve başarı peşinde koşarken savruluşlarını, başarıyı, sevgiyi, aşkı, belirsiz, puslanmış geleceğe olan inançlarını kaybedişlerinin öyküsüdür. Bunalım içinde, mutsuz ve geleceği belirsiz gençlerin çoğalmaya başladığı yıllarda yazdığım bu tablo bugün daha da yakıcıdır. Bu üç kitabın kapsamlı, sağlıklı bir değerlendirilmesi henüz yapılmış değil. Belki dönem bir şeylere dokunma sakıncası yüzünden uygun değildir. Belki de yolun sonuna gelmiş olsam da hâlâ ilk soruda söz ettiğiniz gibi yeterince anlaşılabilmiş bir yazar değilim. Belki öldükten sonra daha mutlu olurum!

“Aşk ve mutluluk.

Bu ikisini yan yana koymak ne yanlış, ne ham bir düşünce.

Aşkın ancak mutsuzluğa sıkıca tutunarak ayakta kalabileceğine, mutsuzluğun mutluluktan daha yoğun bir duygu olduğuna inandım acılaştan zamanla. Aşk konu olduğunda, mutluluk bir sürçmeydi. Perdenin çabucak indiği bir oyun, gelip geçici bir rüya, kafa karıştırıcı bir hayaldi.”

Roman kahramanınıza söylediğiniz bu cümleleri bugün İnci Aral nasıl okuyor?

Aşk bütün yaşam deneyimleri içinde en inişli çıkışlı en zengin görünüşleri sunar. Edebiyatta her şeyin yolunda, dümdüz gittiği yani aşkın aşk olmadığı bir durumu aşkmış gibi anlatmaksa ucuz romanlara özgüdür. Bir aşk romanının yapısı, bütün kapsamlı anlatılar gibi iç ve dış karşıtlıklarla kurulur, çatışmalarla ilerler ve biçimlenir. Aşkta huzur ve kalıcı mutluluk aramak boşunadır. Bütün güzelliğine karşın hiç kimse aşktan yarasız beresiz, sağ salim kurtulamaz. Her bitiş ise acılı ve ağırlıdır. Benim zihnimde aşk hikâyeleri önce bitişleriyle geçelik kazanıyor. Sanırım alıntı Sadakat'tan. Romandaki sözler, sadakatsizliğin neden olduğu acıklı bir bitiş sonrası Azra'nın yaşadığı düş kırıklıklarını yansıtıyor. İnsan benzer durumlarda böyle düşünür. Yaşanmış bütün güzel anlar, heyecanlar acıyla yadsınır. Buna ne diyeyim? Ben kırk yıldır bütün aşklarımı yazdığım satırlarda yaşıyorum. Âşık insanları anlatırken arada kalmamaya yazar olarak taraf tutmamaya çalışıyorum. Benim düşünceme göre zaten her aşk bir gün bitiyor. İster kavuşma ve kurumlaşmayla, ister yanlış ve bıkkınlıkla ya da olmadık engellerle ama mutlaka bitiyor.

Yazarın her kitabında kahramanlarıyla unutmış olduklarını kendine hatırlattığı, çeşitli sorularla hafızasını canlandırdığı, yazdıkça güçlendiğini hissettiğini söylemek mümkün mü?

“Bence yazmak devrimci bir eylemdir, hayatı değiştirmeyi amaçlar. Edebiyat insan hallerini, derinlik, acı ve güzellikleri, insani sorun ya da yüceliği anlatmak için vardır. Aslına bakarsanız hayatın içinde bunların hepsi bir aradadır. Roman hayattır ama tabii o hayatı dilin süzgecinden geçirmek de gerekir,” diyorsunuz bir söyleşinizde. İçtenlikli dünyasını okura açan bir yazarsınız. Bu kadar içeriden yazmanın ne tür sakıncalarıyla karşılaşınız?

Roman insan hayatının keşfediliş sanatıdır. Her keşif de hayatı değiştirmeyi öngördüğü için devrimci bir içerik taşır. Birçok roman ve öykü yazmış, kitaplarımda çok farklı kahramanlar yaratmış biri olarak benim asıl amacım yaşamı anlamak. Bunun için tıpkı bir oyuncu gibi, kahramanlarımın kimliğini, duygu ve zaafalarını, onları yazmakta olduğum süre boyunca giyiniş üstümde taşıyorum. Çok yoğun çalıştığım günlerde kaptırdığım, kim olduğumu unuttuğum bile oluyor. Bu şaşkınlık onları ne ölçüde derin ve bütüncül kavradığımla ilgili olmalı. Aslında kendimi çok anlatmıyorum. Kendimden anlattığım sanısını uyandıran başkalarının yerine geçiyorum. Yazdığım in-

sanlar ortak özellik ya da benzerliklerinin ortalamasıyla bir karaktere dönüşüyorlar ve yaşamaya başlıyorlar. Bazen ben onlar oluyorum bezen de onlar aslında ben'im. Yazdığım insanları seviyorum, sevmediklerimi bile yaza yaza bağışlıyorum. Tümünün gerçekte bir yerlerde var olup yaşadıklarını hayal ediyorum. Belki de hep birlikte biz oluyoruz. Bunun ne sakıncası olabilir ki?

Her yazar okuduklarının çağrışımlarıyla kendine anlatma olanakları bulan kişidir diyebilir miyiz? İnci Aral bunca yıldan sonra geri dönüp baktığında karşısına çıkan kitaplar, yazarlar, kahramanlar kimlerdir?

Bu sınırlı söyleşi sevdiğim yazarlardan söz etmeye yeterli değil. Okumayı öğrendiğimden beri aralıksız okuyorum. Bir okuma çılgınlığı içinde on sekiz yaşında dünya klasiklerini bitirmiştım. Elimden geçen tutkuyla okumuş binlerce kitabın çoğunu unuttum. Ama bunlardan süzölmüş, durulmuş beni ben yapan bir öz, açıklaması zor bir çoğalmışlık, tat kaldı içimde. Dünyanın en değerli, en has yazarlarının hepsinin benim yazarlık serüvenimde rolleri vardır. Ben evrenin ve insanın genişliğini onlarla keşfettim. Yazmayı, dili kullanmayı, yaşamın karmaşasını nasıl yazıya dökeceğimi onlardan öğrendim. Onlar olmasaydı ben de olmazdım. Sevdiğim, beni etkilemiş bazı yazarlardan bir kaç ad vereyim yine de: Faulkner, Nabokov, Marguerite Yourcenar, Marquez, Ingeborg Bachman, C. Fuentes, Doris Lessing, Peter Handke, John Banville, Ian Mc Ewan, Herta Müller, Paul Auster, Annie Ernaux, Carol Oates...

“J. M. Coetzee, ‘Yazarı ünlü yapan yazdıkları değil, kendini topluma sorun olarak sunmasıdır,’ diyor. Söz konusu olan sadece ünse bunun böyle işlediğini söylüyor. İnci Aral, yazarın kendini toplumun bir sorununa dönüştürmeden de ün kazanabileceğinin örneklerindedir,” diyor sizin için Tolga Meriç. Bu saptamaya katılıyorum. Güncel edebiyatı da takip eden biri olarak günümüz yazarlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir yazarın kendini sorun olarak topluma sunmasının anlamını iyi bilmiyorum. Aşırı hırs, abartılı özgüven, olanakları kullanmada yırtıcı ve tutarsızlıkta arsız olmak mı? Ben yazar olarak içe dönük biriyim. Kendimi öne sürmeye, aykırı görüşler, sözler ya da yaklaşımlarla ilgi derlemeye, hey bana bakın ne kadar büyük ve şahaneyim,

deme şımarıklığına kalkışamam. Utanırım. Ben hep sessiz ve derinden, haklarımı savunmada çekingen, kavgasız gürültüsüz, vitrinsiz bir yazar oldum. Bu anlamda kendimi kimseye hele de topluma olmadığım biri gibi sunma şansım yok. Güncel Türk edebiyatını eskiden olduğunca yakından izleyebildiğimi söyleyemem. Hâlâ çok okuyorum ana yaşım nedeniyle daha seçiciyim. Vasatlıktan çok sıkıldığım için son yıllarda dünya edebiyatının parlak ve sevdiğim yazarları daha fazla ilgi alanımda. Bunların bir kısmını yukarıda andım zaten.

Romanlar, öyküler ve anlatı türünde ürünler vermiş bir yazar olarak yazmak istediği daha neler var İnci Aral'ın? Ve birçok yazarın şiir'in gizemli bahçelerinde gezindiği edebi coğrafyada İnci Aral'ın bu türe bakışı zaman içinde değişti mi? İlk gençliğinizde yazıp arkadaşlarınıza verdiğiniz şiirleri toplama çabanız devam ediyor mu?

Elimde üç yıl önce başladığım bir roman var. Verdiğim bazı zorunlu aralar yüzünden kurguda çıkan sorunları çözmeye çalışıyorum. Ne zaman biteceğini de bilmiyorum. Mektuplar ve birikmiş yazma notlarımdan oluşacak bir başka kitap düşünüyorum. Roman sanatı üzerine bir rehber ve kedilerimle ilgili bir anılar toplamı tasarımı aşamasında. Şiire bakışım da hiç değişmedi, Nazım, Turgut Uyar, Behçet Necatigil, Gülten Akın, Gonca Özmen, Haydar Ergülen, Şükrü Erbaş.... Bunların dışında beğendiğim sevdiğim şairler de hâlâ aynı. Şiir sandığım gençlik ürünlerimi ise ilgi alanımdan çıkardım. Zaten dört beş acemi çiziktirme hepsi bu.

“BİR DERİN KUYUYA GİRMİŞİZ”: İNCİ ARAL VE *KIRAN RESİMLERİ*

Abdullah EZİK

“İnsan, yabancı hayatları söndürüp zevkle midesine indiren bir canlıdır.”
Wolfgang Sofsky, *Dehşetli Zamanlar*

İnci Aral'ın ilk kez 1983 yılında yayımlanan ikinci kitabı *Kıran Resimleri*, okuru 19-26 Aralık 1978 tarihleri arasında yaşanan Maraş Katliamı ile yüzleştiren; küçük bir şehri âdeta bir savaş meydanına çevirerek insanlığın dinmeyen yarasını merkezine alan bir eser. Katliamın hemen ardından yazılmaya başlanan, çoğu 1980-81 yıllarına tarihlenen bu hikâyeler, binlerce kilometre uzakta, yüzlerce yıl önce değil; bu topraklarda, sadece birkaç yıl önce yaşanan olayları tüm çıplaklığıyla okurla buluşturuyor.

Wolfgang Sofsky, *Dehşetli Zamanlar* isimli kitabında, “Hiçbir savaş iç savaştan daha beter olamaz. Hiçbir nefret, tanıdıklar ve akrabalar arasındakinden daha derinlere inemez,” der. İşte tam da bu noktada akmaya başlayan Kıran Resimleri, bizi bir yandan kendimizle yüzleştirir, diğer yandan ise ilan edilmemiş bir iç savaşın içerisinde yitip gitmemize neden olur. Öyle ki, yüzlerce insanın çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek demeden öldürüldüğü, yaralandığı, kıyıldığı bu hikâyeler, ölümcül darbeyi vuranın her zaman tanıdık biri

olduğunu yineler durur. Bir yabancı bizi ancak hırpalar, yaralar, öldürür; ancak tanıdığımız bir simanın bize dair en küçük bir edimi, bizi bitimsiz bir felakete sürükler ve tüm kurtuluş yollarını kapatır. Yakın dönem cumhuriyet tarihinin en sarsıcı hadiselerinden olan bu kıyım da onca sessizliğe rağmen çılgınlığını bugüne kadar ulaştırmayı ancak bu yolla, anılara sızan bu elem parçalarıyla duyurmayı başarır. Bu noktada İnci Aral'ın hikâyelerini kurarken benimsediği temel tavrın da gerekli şartlar oluştuğunda insanların ne denli vahşi olabileceğini göstermek; daha düne kadar aynı sofrada yemek yiyen, aynı bakkaldan alışveriş yapan, birbirinin akrabası, komşusu, hısmı olan insanların ellerine fırsat geçtiğinde nasıl da yabancılaştığını/yabanılaştığını göstermek olduğu söylenebilir.

Kıran Resimleri'nin en can alıcı yanı, söz konusu edilen tüm karakterlerin aslında birbirlerini yakından tanıyan insanlar olmasıdır. Öyle ki katille maktul, tecavüzcüyle mağdur, zalimle mazlum uzun yıllar etle turnak kadar birbirine yakın olmuş insanlardır. İnsan, karşısında açık bir düşman varsa ona karşı

cephe alabilir, gerektiğinde saldırabilir veya kendisini savunabilir. Söz konusu bu kişi onu belirsizlikten korur, tavrını açıkça gösterir, savaş ilanını açık yüreklilikle yapabilir. Tıpkı Oscar Wilde'in *Reading Zindanı Balladı*'nda "Korkaklar öpücük ile öldürür / Yürekli kılıç darbeleriyle!" deyişi gibi. Bu kitapta kimse kılıç darbesiyle ölmez; herkes konu komşusunun, eş dostunun, yıllarca aynı yola baş koyduğu bir tanıdığının öpücüğüyle ölür. Üstelik bu öpücük öyle şiddetlidir ki, geride hiçbir iz bırakmaz; hırsını salt bedenden almakla da yetinmez, ev bark, yük eşya, geride hiçbir şey bırakmamacasına her şeyi yok etmek ister. Bu noktada söz konusu düşman onlarca yıldır birbirini tanıyan insanlar, konu komşular, çocukların okuldan, erkeklerin iş yerinden, kadınların alışverişten aşına olduğu kişilerse, insan kendisine nasıl bir çıkar yol bulur? İşte Maraş'ta yaşananlar da bu merkez üzerinden kurgulanır. Yıllar yılı biriken, kökü çok geçmişte yatan onca dostluk, kırık dökük bir anons, bir slogan, vahşete davet eden bir ilanla yıkılabilen, umursanmayarak bir çırpıda unutulabilen belli belirsiz bir hatıra dönüşür. Ölüm ve vahşet, intikam yeminleri eşliğinde tüm mazlumlara için bir gecede ansızın çıkagelir.

Kıran Resimleri, 9 farklı hikâyeyi 9 farklı karakterin bakış açısıyla okurla buluşturur. Burada söz konusu edilen karakterler ağırlıklı olarak kadınlardır. Erkekler genelde kadınların gözünden anlatılır ve eylemleri farklı bir perspektiften değerlendirilir. Neredeyse tüm öykülerde kadınlar daha cesur, yaşananlara karşı bir tepki üretme konusunda erkeklere kıyasla daha mücadeleci görünürler. İçgüdüleriyle hareket eden bu kadınlar evlerini, çocuklarını ve eşlerini korumak için bir çözüm üretmeye, bitimsiz bir savaşa girerek bir kaçış yolu aramaya koyulurlar. Ancak eşleri tarafından o kadar yalnız bırakılırlar ki, herkes bir süre sonra yaklaşmakta olan felaketin bir parçası hâline gelir. Erkekler, olay yerinde hemen öldürülür ve bedenleri yakılarak dünyadaki tüm varlıkları, yaşadıklarına dair tüm izleri ortadan kaldırılır. Sanki bu dünyaya hiç gelmemiş, onca mutluluğu, ekmeği, hüznü beraber hiç paylaşmamışlar gibi ortadan kaybolurlar. Kadınların hikâyesi ise daha sarsıcı ve uzun solukludur. Bu hikâyede kadınlara düşen, her şey bitip nihayete erdikten sonra tüm bu ölümlerin, vahşetin, dramın yasını tutmak; gidenlerin hüznünü, kalanların sancısını son nefese dek içlerinde taşımaktır. Kadınlar için sonsuz sayıda çileden meydana gelen bir döngüye dönüşen bu durum hiç bitmez; her sabah, her öğle, her akşam vakti aralıklarla devam eder. Bir horoz aniden öttüğünde, gökyüzünde sebepsiz bir bulut belirdiğinde, uzaklarda bir yerlerde bir duman göze çarptığında hep aynı korku, aynı telaş, aynı ızdırap kendisini hissettirir. Her şey sanki yeniden başlayacak, yine dudakla-

rında kan ve gözyaşını, bedenlerinde öfke ve dinmeyen acıyı tadacaklarmış gibi beklemeye koyulurlar. Böylece geçmiş hiç bir zaman onları terk etmez. Bedenleri iyileşse, evleri onarılsa dahi tarumar olan ruhları içlerini yakmaya, geçmişin gayya kuyusu beyinlerinde kaynamaya devam eder.

Dipsiz bir kuyuya düşen insan, kendisine uzatılacak bir el için çırpınır, sesini duyurmak için her yolu dener; ta ki tamamen güçten düşüp sessizce ölümü beklemek zorunda olduğunu kabullenene dek. Yine de insanoğlunun umudu hiç tükenmez, kalbi her umut kırıntısında yeniden aynı güçle çarpmayı sürdürür. İnsan, her şeyin bir rüyadan ibaret olduğunu, biraz sonra uyanıp tüm bunların gerçek olmadığını göreceği âni sabırsızlıkla bekler. Ancak rüya sona ermez de kişi uyanmazsa, her şey daha da sarpa sarar. Bitimsiz işkenceler, kişiyi bir anda çöken amansız karabasanlar gibi hırpalır durur. Bu noktada herkes *Yusuf* gibi şanslı değildir. Bazen kuyunun dibinde yalnız kalmak ve orada ölümü kabullenmek insanın yapabileceği en iyi şey olur. Tıpkı Şerife Omay'ın hikâyesinde anlatılanlar gibi. "Ah, bir derin kuyuya girmişiz, tutunacak elimiz kolumuz yoktur," (Aral, 1983: 13) diyen Şerife, bir türlü çıkmayı başaramadığı bu kuyuda, kendi ölümüyle yüzleştiği yetmiyormuş gibi bir de eşinin, çocuklarının, komşularının ölümlerine tanık olur. Bu bitmez işkence, kafatasında dolanan bir matkap gibi beynini/düşüncelerini/düşlerini/hafızasını oyar da oyar. Öyle ki başından geçenler bir hikâyeye dönüşürken tüm yaşananlar içini yakmaya, bedenini kavurmaya, onu en kör kuyulara savurmaya devam eder. Bu bitimsiz çile, ne bin gecelik tövbe istiğfar ile ne de kısasa kısas deyip saldırmayla son bulabilir. Ölen gitmiştir ve gittiği gün her şeyi beraberinde götürmüştür. Geride salt acılar, elemeler, öfke nöbetleri kalmıştır, şifası olmayan.

Her bekleyiş tedirgin edicidir, hüzünlü, acınası. Hele ki beklenen müjdeli bir haber, sevilen bir kişi veya uzun süredir kabul edilmeyi bekleyen bir teklif ise insanın bekleyişi tam bir cehennem azabına dönüşebilir. "Elif'in hikâyesi de bekleyişin ızdırabıyla dolu, nice umudun ölü bir bedenle yok olup gittiği bir hikâyedir. "Ölümçül bir bekleyişin sessizliğine sıvanyor zaman. Açlık susuzluk kalakalıyor. Sevgiler sevinçler donmuş. Acı pusuda. Uykunun savunmasız kayıtsızlığı bu gece uzak köyden. Lambalar sönecek." (Aral, 1983: 29) Onca zaman Mehmet Ali'sine kavuşmayı bekleyen, o gelecek ve gömleğinin ilmiklerini, saçının düğümlerini çözecek diye "zıfaf odası"nda onun yolunu gözleyen Elif, öyle ki sevgilisinin ölü bedenini dahi görüp kucaklayamaz. Hayat onun için o denli acımasızdır ki, ona sevdiği kişiyi son bir kez olsun görme şansını bile vermez. Mehmet Ali'nin tahrir edilen bedeni, kendi

kimsesizliğine, kendi çürüyüşüne terk edilir. Öyle ki "Koca Haydar, göstermemiştii ona ölüsünü. Bildiğin gibi kalsın, tanıyamazsın, demiştii, ağlamıştı." (Aral, 1983: 32) Düşünü cenazesine, yaşamı zehre, bedeni canlı bir cenazeye dönüşen Elif, belki de kitabın en canlı, en sarsıcı, en unutulmaz karakterlerinden biri olarak sesini okura/tanığa duyurmak için elinden geleni yapar. Bu noktada okur, onun kişisel tanığı hâline gelir ve Maraş'ta yaşananların bir hikâyeden ibaret olmadığını, anlatılan bunca şeyin, tüm bu yaşananların yazıya geçirilen basit bir izdüşümü olduğunu duyurur. Şu bembeyaz sayfalara yansıyan bunca iz bile bu kadar sarsıcıyken, kıraç toprağa düşen kıpkırmızı kanın bıraktığı lekeler nasıldır?

"Koyu mavi bir karanlığın içinde ucu bucağı belirsiz bir yolda" (Aral, 1983: 92) yürüyen "Ökkeş'in hikâyesi, katliamı bambaşka bir perspektiften dinleme olanağı sunar. Bu kez anlatılan, zalimin hikâyesidir. Ancak burada söz konusu edilen asıl mesele salt Ökkeş'le sınırlı kalmaz; onun üzerinden bir katilin nasıl yetiştiğini, bir caninin çevresinden nasıl ilham alıp onları nasıl etkilediğini, her davranış ve öğüdün karşısında nasıl bir etki ürettiğini ön plana çıkaran temel meseleler olarak burada gözüktür. Bir süre sonra olaylar Ökkeş üzerinden bütün bir topluma yayılır ve aslında canilerin de bir zamanlar "normal bir insan" oldukları, onların da diğer herkes gibi sevilip sayılan, çevresi tarafından takdir edilen kişiler olduğu vurgulanır. Dolayısıyla katil olmakla maktul olmak arasındaki zarın ne denli şeffaf ve ince olduğu bir kez daha görünür kılınır. Her şey, bizim kendi irademizle yapacağımız seçimlere göre biçimlenir. Kişi, hangi tarafta olacağını, hayatına nasıl yön vereceğini ancak kendisi belirleyebilir. Bu, varlığın karşılığını bulma sürecinin en önemli evresidir.

Yasemin Inceoğlu, *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları* başlıklı kitabında, "Eğer nefret suçlarına toplu bir halde tepki verilmezse bir iç çatışma veya gruplar arası bir çatışma oluşma ihtimali artar. Nefret suçları bir anlamda mesaj suçlarıdır. Yani bu suçları işleyen kişiler topluma bir mesaj vermek isterler. Bu mesaj, yüküldür ve bu mesaja karşı toplumun verdiği mesaj çok önemlidir. Eğer suskun kalınırsa, onaylanırsa bu mesaj o kişiler tarafından kendi yaptıkları eylemin olumlanması olarak algılanabilir ve şiddetin dozu artar," der. Ökkeş, işte bu şiddetin olumlandığını, toplumun bu tür bir yıkımı nasıl kabullendiğini; sessizlik, tepkisizlik ve eylemsizliğiyle tüm olup bitenlere nasıl çanak tuttuğunu gösteren en özel karakter ve metinlerdendir. Ökkeş'in kendisi, annesi, çocukları, ailesi, geçmişi ve toplumla giriştiği bir yüzleşme üzerinden hareket eden metin, katillerin çok uzakta olmadığını, onların da aslında yanı başımızda bir yerde bizi durduklarını, belki de

bizim onlara temas etmemiz için beklediklerini yakından hissettirir. Öyle ki bir süre sonra “Zeycan” ile birleşen ve olayları bambaşka bir noktaya taşıyan “Ökkeş”, hafızasını yitirmiş bir toplumun aynı kâbusu ne denli farklı koşullar altında gördüğünü de imler. Ancak burada temel ayırım, katilin kâbusuyla maktulün kâbusu arasındaki o bitimsiz acıya, kalkmanın bir türlü mümkün olmadığı o derin uykuya işaret eder. Ökkeş ve “soğan satan esnaf” gibiler hiçbir şey olmamış gibi hayatlarına devam edip gördükleri düşler aracılığıyla kendileriyle yüzleşir. Zeycan, Sultan, Şerife ve Selver gibi niceleri içinse hayatın bizzatı kendisi bir kâbusa dönüşür. Bu da okuru maktullerin içinde kopan fırtınayla baş başa bırakır, onların çileli yaşamlarını yakından hissettirir.

İnci Aral öfke ve sevgiyi, korku ve umudu, mutlulukla yası aynı potada eritirken okura tüm bunlardan karılmış yoğun bir balçık sunar. Bu balçıkta sivanan insan, hem geçmişini hem de geleceğini üzerinde taşır. Neredeyse tüm kahramanlara sirayet eden bu durum, onları sanki hiçbir şey olmamış, başlarına hiçbir şey gelmemiş gibi yaşamlarına devam eden diğer insanlardan keskin bir şekilde ayırır. Bir kez felaketi tadan insan, bir daha yoluna devam edemez; acı eşiği aşıldıktan sonra bir daha geriye bakılamaz. Öyle ki acı eşiğinin ne olduğu, hangi kaybın, hangi yitim ve ölümün bu eşiğin sınırını belirlediği yaşananların merkezindeki sorulardan biri hâline gelir. Normal şartlarda tek bir kayıp, tek bir ölüm haberi dahi insanın acı eşiğini geçmesine sebep olabileceksen burada geriye hiçbir şey kalmaz. Kûf kokan bedenler kadınların üstünde tepinirken ölüm ancak bir kurtuluş, kişinin hafızasını kaybetmesi, delirmesi, aklını yitirmesi ancak mutlu bir hayal gibi görülebilir. Tüm bunlar da aslında söz konusu eşiğin çoktan aşıldığını, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağına işaret eder. Aral’ın *Kıran Resimleri*’nde yarattığı kadınların hikâyeleri, insanların bu eşiği nasıl aştığını herkes için daha da anlaşılır ve belirgin kılan bir kitap olarak varlığını duyurur.

Peki onca olan bitenin ardından Maraş’ta yaşananlarla yüzleşildi, aşılın eşiğin farkına varıldı mı? Norman Fairclough, A. Teun Van Dijk ve Ruth Wodak’ın söylem üzerine söyledikleri ve bugün hâlâ göz ardı edilenler düşünüldüğünde bunu söylemek zor. Bir katliamın izini sürmek, onu dile getirmek, bir acının ayırıcına varmak salt birkaç kişi veya dar bir çevreyle gerçekleştirilebilecek bir eylem değildir. Tüm bunların farkına varmak için Van Dijk’in de belirttiği üzere söyleme bakmak, onu değiştirmek ve ortak bir dil üzerinden bunu duyurmak gerekir. İşte en büyük sorun da burada baş gösterir. İnşa edilmesi için toplumun bütün fertlerinin katkı sunması gereken bu ortak dil hiç oluşmamış; acı, hiçbir zaman toplumun tüm

fertlerinin paylaştığı kolektif bir hâl almamıştır. Bu durum da söylemin gücünü kırmış, insanları kendi acıları, kayıpları ve dışlanmışlıklarıyla baş başa bırakmıştır.

Son olarak *Kıran Resimleri*’nin en dikkat çeken yanlarından birisi de yazarın kalemini âdeta kana bulayarak yazmasıdır. Bir yazar olarak İnci Aral’ın ne denli güçlü ve sözünü sakınmayan bir yazar olacağını açıkça herkese ilan eden kitap, böylece bir kadının diğer kadınlardan nasıl güç aldığını, onların hikâyelerine ortak olarak bu büyük acıyı onlarla beraber nasıl paylaştığını net bir şekilde gösterir. *Kıran Resimleri*’nde benimsediği cesur tavrı daha sonra *Mor*, *Ölü Erkek Kuşlar* ve *Safran Sarı* gibi kitaplarında da sürdüren Aral, kendisi için önemli olan düşünceleri, meseleleri, fikirleri açıkça gündeme getirip tartışmaya açmaktan çekinmez. Bu da onun nasıl bunca aykırı olduğunu herkese ilan eder.

Ve her şey bir gün bir şekilde son bulur. Geriye sadece acı ve tutulacak bir yas kalır. İnci Aral’ın *Kıran Resimleri*’nde anlattığı onca dehşetli hikâyenin ardından büyük kapanış, yine Sofsky Wolfgang üzerinden yapılabilir. Wolfgang’in *Dehşetli Zamanlar*’da söylediği gibi: “Önce öfkesiyle yapayalnızdır insan, sonra kimseler görmeden usulca uzaklaşır ve ötekilerin muhabbetinden kopar. Kapıldığı öfke nöbeti onu geri dönmekten önce tümüyle farklı biri hâline getirir. Önüne ne çıktıysa ezip geçmeye ant içer. İçinde o zamana değin hiç tatmadığı dehşetli bir özgürlük duygusu peydahlanır. Vücudu çoğalır sanki, kendisinden kurtulma duygusu kapkara bir mutluluk dalgası gibi her yerine yayılır, dünyayla arasındaki fiziksel sınırları aşar, kendisiyle arasına giren ahlaki çekinceleri bir tarafa atar,” ve hiçbir şey sona ermez, farklı biçimlerde kendini yineler, ta ki dünya yok olup hiçbir hayat emaresi kalmayana dek.

Kaynakça:

- Aral, İ. (1983). *Kıran Resimleri*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Fairclough, Norman (2001). “Critical Discourse Analysis as a Method in Social Scientific Research”. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Eds. Ruth Wodak, Michael Meyer. London: Sage, 32-62.
- Fairclough, Norman (2005). “Critical Discourse Analysis”. *Marges Linguistiques*, 9: 76-94.
- Inceoğlu, Y. (2011). *Nefret Söylenti ve Nefret Suçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sofsky, W. (2009). *Dehşetli Zamanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Van Dijk, Teun A. (2009). “Critical Discourse Studies: A Socio-cognitive Approach”. *Methods of Critical Discourse Analysis* (2nd edition). Eds. Ruth Wodak, Michael Meyer. London: Sage, 95-120.
- Van Dijk, Teun A. (2009). *Society and Discourse: How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilde, O. (2017). *Reading Zindamı Balladı*. İstanbul: Dedalus Yayınları.
- Wodak, Ruth (2001b). “The Discourse-Historical Approach”. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Eds. Ruth Wodak, Michael Meyer, London: Sage, 63-94.

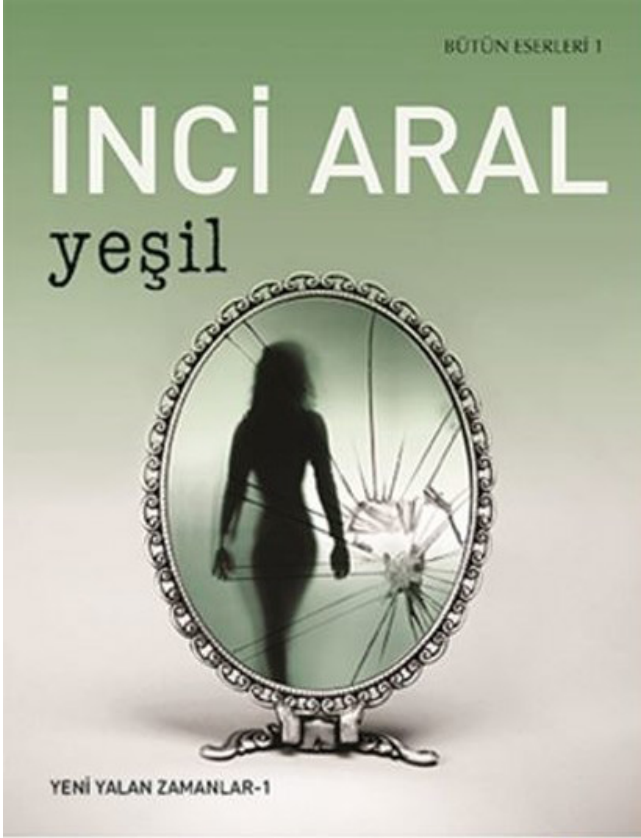
İNCİ ARAL'DA POSTMODERN BAKIŞ

Ertuğrul AYDIN

*“Gerçeği, kurmacanın ve yanılsamanın araçlarıyla
kendimce yeniden tanımlamaya uğraşıyorum.”*
İnci Aral

1940'lı yıllarda doğan kadın yazarların, kendilerinden önceki kuşağın kadın yazarlarından farklı bakış açıları ve anlatım tarzlarının olduğunu görmekteyiz. Önceki kuşağın kadın yazarları arasında yer alan Halide Edip Adıvar, Güzide Sabri, Müfide Ferit, Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Muazzez Tahsin Berkant, Suat Derviş, Mükerrerem Kâmil Su, Kerime Nadir, Samiha Ayverdi, Safiye Erol, Peride Celâl ve Nezihe Araz gibi isimlerin sosyal problemleri “kadın” göz ve duyarlılığıyla ele aldıklarını görürüz. 1940 sonrası doğan kadın yazarlar arasında yer alan Tomris Uyar, Nursel Duruel, Aysel Özakin, Sevinç Çokum, Tezer Özlü, Pınar Kür, Nazlı Eray, Alev Alatl, Erendiz Atasü ve İnci Aral ise, önceki dönemlerin kadın yazarlarından daha farklı bir tutum ve anlatım biçimine sahip olmuşlardır.

İnci Aral'ın, yukarıda epigraf olarak verdiğimiz, “gerçeği, kurmacanın ve yanılsamanın araçlarıyla kendimce yeniden tanımlamaya uğraşıyorum” şeklindeki gerçek dünya-kurmaca arasındaki tavrı ve bunu yazı hayatına yansıtmadaki tutumu/anlatma biçimi öne çıkan özelliklerden biridir. İnci Aral, roman ve hikâyelerinde yer alan toplumsal-günlük hayat problemlerini, kadın yaklaşım ve duyarlılığıyla ele almıştır. Yazı hayatına hikâye ile başlangıç yapan yazarın, hikâyeye ara vermeden romanı da, bu türün/anlatımın yanı sıra ilerletmesi, her iki tür arasındaki konu seçim ve dağılımını da dengede tuttuğunu göstermektedir.

Kurduğumuz hayallerle güne gelen bopungrü, derinlikten gelen dalgın, benî taşkınlar aralı bir güle göz pürçüm üşü. Cına seripörüm, bilyonlar taşın ve mıkıplama bir cıvıca ipi seripörüm kıl. Sakınarak, korku bels bir halle, gıcırca bir salkık ve pırsı bir pırsıca dıplamı mırkık.

İnci Aral'daki postmodern söylem-anlatım ya da bakışa geçerek; onun eserlerinde bu özelliğin daha çok, *Ölü Erkek Kuşlar* (1992) ile başlayan ve *Yeni Yalan Zamanlar* (1994) romanında yoğunlaşan çizgide öne çıktığına tanık oluruz. *Ölü Erkek Kuşlar* romanından kurgudan bağımsız olarak postmodern söylemi seçen yazar, romanda "Suna" adlı kahramanı ile gelenek-modern hayat tutumu içindeki çelişki ve açmazları sorguya çeker. İkinci romanı *Yeni Yalan Zamanlar*'da, yine toplumsal-sosyal problemleri merkeze alan yazar, bu anlatımında dil/gramer unsurlarını da tema-anlatım noktasında bütünleştirmek adına bazı yeniliklere başvurmuştur. Romanın tamamında "nokta" dışında hiçbir noktalama işareti kullanmaması, paragrafları kimi zaman ortadan, kimi zaman da cümlelerin tam ortasından bölme gibi sıra dışı uygulamalar yapması roman metninin iyice girift ve bulmaca formuna dönüşmesini sağlamıştır. Yazarlarımızın dil-ımla konusunda, temayı/konuyu daha da dikkat çekici kılmak ve bütünleştirmek için başvurdukları bu yöntem, aynı zamanda

postmodern anlatımın da ilkeleri arasında yer tutmaktadır.

Yeni Yalan Zamanlar, İnci Aral'ın doğrudan doğruya biyografisinden gelen bir özelliği/katmanı da yansıtmaktadır. Yükseköğrenimini "resim" alanında tamamlayan yazar, güzel sanatların kollarından biri olan bu alanın bir terimini, "pentimento"yu romanın içinde bir yan unsur, bir yardımcı olay olarak işlemiştir. Esasen, yağlıboya resimde/tablodaki, ressam tarafından üstü boyayla örtülerek yok ettiği bir kısım olan pentimento, sonraki yıllarda tablo üzerinde yeniden belirme özelliği göstermektedir. Bu durum, roman anlatıcı-yazar tarafından şöyle yerleştirilmiştir: "Hem eski hem taze boya var tuvalde" dedi Metin. 'Eski boya tabakası yer yer saydamlaşıp çatlamış. Klasik bir 5 portrenin üzerine daha çağdaş bir yorumla ve alttaki lekelerden yararlanılarak yapılmış bir çalışma bu. Yeni boyanın ince sürüldüğü yerlerden de alttaki çizgi ve renkler görünüyor. Bir tür pentimento yani.'" Yazarın, resimdeki bu tekniği romanına taşıması, hem romanın ana konusuna yedirilmiş bir gönderme yapmak, hem de toplumsal problemlerin-deformasyonun olumsuzluğuna ayna tutmak içindir.

"İnci Aral" adı geçtiğinde kişisel dağarcığımda yer alan ve postmodern bakışa da denk düşen iki ayrı "anekdot"u hatırlatmadan geçemeyeceğim. İlki, *Ölü Erkek Kuşlar* romanının yayımlandığı 1992 yılına ait. Romanın yayımlandığı dönemde İstanbul Beyazıt Sahaflar Çarşısı'ndan geçiyordum. Çarşıdaki hemen bütün kitapçıların ön tezgâhlarında bu roman yer almıştı. İlk dükkânın tezgâhındaki örneklerden birinde yirmi-yirmi beş sayfa ayaküstü okumuş; o okuduğum bölümden yanımdakilere kısa bir özet yapmışım. İkinci anekdot ise yolculuktan. Yıllar önce, Samsun-İstanbul arasında bir otobüs yolculuğu yapıyordum. Yanımda oturan yolcu Alman uyruklu bir emekli edebiyat öğretmeni idi. Yolculuk esnasında Alman edebiyatına dair birçok şey konuştuk. Schiller'den Grimm Kardeşler'e, Thomas Mann'dan Hermann Hesse'ye, Walter Benjamin'den Günter Grass'a, Uwe Timm'e kadar pek çok Alman yazarı konuştuk. "Türk edebiyatından kimleri tanıyorsun?" diye sordum. Mevlânâ'yı söyledi. Düşündü. Sonra da İnci Aral'ın ismini verdi.

Bir röportajında, "hayat içinde her şey bana ilham verebilir, bütün insan halleri beni ilgilendiriyor," diyen İnci Aral, sayıları ondan fazla olan kurmaca eseri içinde, insana/insan ilişkileri ve problemlerine dair gözlem ve okumalarını gerçekliğin içinde bir kurmaca olarak sunmuştur. Biz, onun metinlerinden hareketle toplumun yaşadığı/geçirdiği problemlere ait ders ve ışık haritaları çıkabiliriz. Bunun yanında, kullandığı dil ve postmodern söylemi de derinlikli bir analizle yakalayabiliriz.

KÖRDÜĞÜM İLİŞKİLER YUMAĞI: *MOR*

Nargöl DELİCE

Mor, İnci Aral'dan okuduğum ilk kitap. 2003 yılında Epsilon Yayınevi tarafından basılmıştı. 2004 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı aldı. Son baskıları Kırmızı Kedi Yayınevi'nden çıkan kitap, ilki *Yeşil*, üçüncüsü *Safran Sarı* olan *Yeni Yalan Zamanlar* üçlemesinin ikincisidir. *Mor*'da konuk, *Safran Sarı*'da ana karakter olan Melike, yine *Mor*'da ana karakter olup *Safran Sarı*'da antikacı dükkânında karşımıza çıkan Renginur örneğinde olduğu gibi kitaplar arasında, kişiler aracılığıyla organik bağ kurulmuş. Yaşadığı topluma karşı sorumluluk duyan aydın kişiliğiyle, duruşuyla olduğu kadar, insan ilişkilerini ince ayrıntılarıyla gözlemlemesi, bunları ifade etmedeki başarısıyla da yazma yolculuğumda yarattı dünyayı etkileyen bir yazardır İnci Aral.

Mekân olarak seçilen sahildeki otel, derinleştikçe anlam kazanan üç boyutlu bir tablonun ilk bakışta görünen kısmıdır. O küçük çerçevenin içine üç kuşak insan manzarası yerleştirilmiş. Profildeki kişilerin soyağacı çizilirken bir yandan da onların yaşadığı dönem resmedilmiş. Yaşım gereği tanık olduğum ve büyüklerimden dinlediğim olaylarla örtüşen bir gerçeklik algısıyla okudum kitabı. Son derece akıcı bir dille yazılmış.

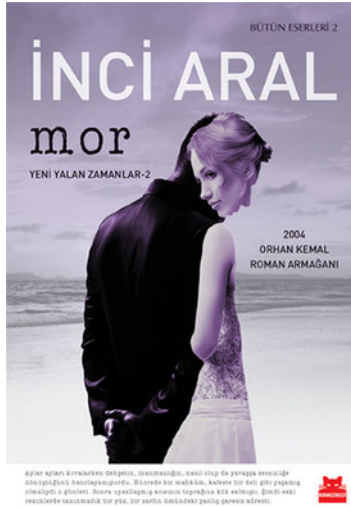
Zaman da tıpkı mekân gibi şimdiden geriye doğru derinleşiyor. Kitabın yazıldığı 1980 sonrasıyla başlayan hikâye zamanı, otel sahibi İlhan Sacit'in Boşnak asıllı dedesinin, 1924 yılında Türkiye'ye göçmen olarak gelişine kadar uzanıyor. Oldukça uzun bir dönemi anlatması hesabıyla Türkiye tarihinin bu kısmındaki insan ilişkilerine de ışık tutuyor. Köyden kente göç, tarım arazilerinin betona dönüşmesi, ekonomik gelişmeler, politik çalkantılar, hükümetler ve darbelerin günlük yaşama etkilerine, kişiler üze-

rinden değiniyor yazar. Bu yönüyle Orhan Kemal izlerinin varlığını hissettirdi bana.

İster bir kahraman etrafında toplanmış olsun, isterse her biri ayrı birer kahraman olsun hikâyenin olmazsa olmazı kişiler, onların yaşama tutunma biçimleri, duygusal savruluşları, iç dünyaları, yaşadıkları dönemin onlar üzerindeki etkileri, öylesine ayrıntılı işlenmiş ki hiçbirini yaptığından dolayı yargılayamıyor insan. Her biri farklı şartlar altında büyüseler farklı insanlar olabilirmiş gibi düşünmeden edemedim. Böyle düşünmeme sebep, yazarın bir kahraman yaratmaktan çok, kişilere kendilerini anlatacak kadar yer vermesi, davranışlarının altında yatan yaşanmışlıkları gözler önüne sermesidir belki de.

“Mor, küçük bir Ege kasabasında yaşayan dört çocuklu bir çiftçi ailesinin yıllara yayılmış trajik hikâyesini sürükleyici bir aşk ve entrika çerçevesinde günümüze taşıyarak yirmi dört saatlik bir zaman diliminde anlatıyor.” Son baskının arka kapağındaki yayınevi notu böyle başlıyor. Aile üyelerinin ilişkide bulundukları insanlar da baştan sona kendi hikâyeleriyle oradalar. Her biri kendi penceresinden bakarak yorumluyor yaşamı. İlhan Sacit ailenin en büyük oğlu, İstanbul’da eğitim görmüş, babadan kalan toprakları yatırıma dönüştürmüş, solcu bir düşünceden gelmesine rağmen iktidarla ilişkilerini iyi tutan devrin beklentilerine cevap veren başarılı bir iş adamı, özel yaşamındaysa aynı başarıyı gösterememiş. Boşanma davası açtığı karısı Revan, ablasının kuklası haline gelmiş, İlhan’ın beklentilerine cevap vermekten uzak biridir. Ellili yaşlarda mutluluğu kızı yaşında olan Renginur ve ondan olan oğluyla yakalamıştır İlhan. Baldızının planlarından habersiz bir yaşına giren oğlunun doğum günü partisine hazırlanmaktadır. Yıllar önce denize atlayarak intihar eden annesini rüyasında görmüştür, huzursuzdur.

Kardeşlerden en küçüğü Bertan okumamış kasabada kalmıştır, kayınpederinin baskılarına dayanamaz genç yaşta intihar eder. Armağan, sol düşüncüyü benimsemiş, bunu seksen darbesi sonrasında da savunmaya devam eden bir üniversite hocasıdır. Seçimlerde sol bir partiden aday olmuş hezimete uğramıştır. Öğretmen olan eşiyle sorunları vardır. Düşündüklerini hayata geçirme konusunda başarısız, içe kapanık biridir. İki aydır uzakta olan karısı Figen de otele gelmiştir, o da partiye hazırlanmaktadır. Ailedeki tek kız Gülcen, kasabadan biriyle başarısız bir evlilik yapmış, oğlunu kaybettikten sonra teselliyi alkolde bulmuştur. Partiye, İlhan

Sacit ve otele misafir olarak gelen akrabaları Melike’nin ısrarıyla katılacaktır. Disiplinli, sert, çalışkan, sevgisini göstermeyen, toprağa ve güce tapan bir baba; kendini çocuklarına adanmış, mutsuz, dertlerini içine gömüp yaşayan, acı çeken ve intihar eden bir annenin çocukları olmalarının doğurduğu karamsarlık yaşamları boyunca peşlerini bırakmaz. Hayatlarına dâhil ettikleri insanlar da mutlu olmalarına yetmez. Parayla saadet olur mu? Sanki bazı karakterler için olur diyebiliriz. Söz gelimi İlhan’ın karısı Revan’ın ailesi, özellikle hırslı baldızı için geçerli bir durum. Gayrimeşru bir oğlan doğurup başköşeye oturan genç sevgili Renginur ve ailesinin de İlhan’dan maddi beklentisi olduğu aşikâr. Öyle ki geleneklerine taban tabana zıt bir ilişki olduğu hâlde

kızlarına engel olmak şöyle dursun destek olurlar. Renginur hayatından memnun, kendine biçilen rolü ustalıkla sürdüren bir kadın. İlhan’ın cömertliğine minnet duyuyor. Otelde misafir bölümünde bulunan, anne, baba, dayı, hala bu cömertlikten nasbini alıyor. Yıllarca kapıcı dairelerinde yaşam süren aile için zengin damat büyük mutluluk kaynağıdır. Lakin baba kanserdir ölümü beklenmektedir. İlişkiler yumağında insanlar hem kurban eden hem de kurban edilen. Yazar “İnsan yanlış yerden hayata başlamışsa neyi tutsa elinde kalyordu,” diyerek yaşananları özetlemiş bir bakıma. İnsanlık adına en çok sorguladığım, Renginur’un babasının ölmesinden değil, tam parti sırasında ölüp eğlenceyi mahvetmesinden korkması oldu.

Bir aile ve çevresindekilerin, dünyayı anlamlandırışlarını, seksen öncesi ve sonrası yılların savruluşları, yönelimleri ustaca anlatılmış. Beklenen özenle hazırlanılan yaş günü partisi, önceden planlanmış bir cinayetle son buluyor. Kitabı adını veren mor renk Anadolu kadını için bir başkaldırı simgesidir, bazen zenginlik ve asaleti bazen depresif ruh hâlini ifade eder. Mor Çatı kadın sığınma evlerini düşününce bir yanıla da kadınların rengi aslında. Ailenin genç yaşta intihar eden annesinin mor elbise giyerek intihar ettiğinden hareketle burada bir başkaldırı simgesi olarak kullanıldığını düşündüm.

Ölümler, çöküşler, entrikalar, aşağılanmalar, kıskançlıklar, kırgınlıklar, başarısızlıkların yanında, yükselişler, hoşlanmalar, cinsel hazlar ve kısa süreli mutlulukların yaşandığı ilişkiler yumağında zor bulunan tek şey aşk gibi görünüyor.

AĞDA ZAMANI'NDA ÇOĞALAN KELİMELELER

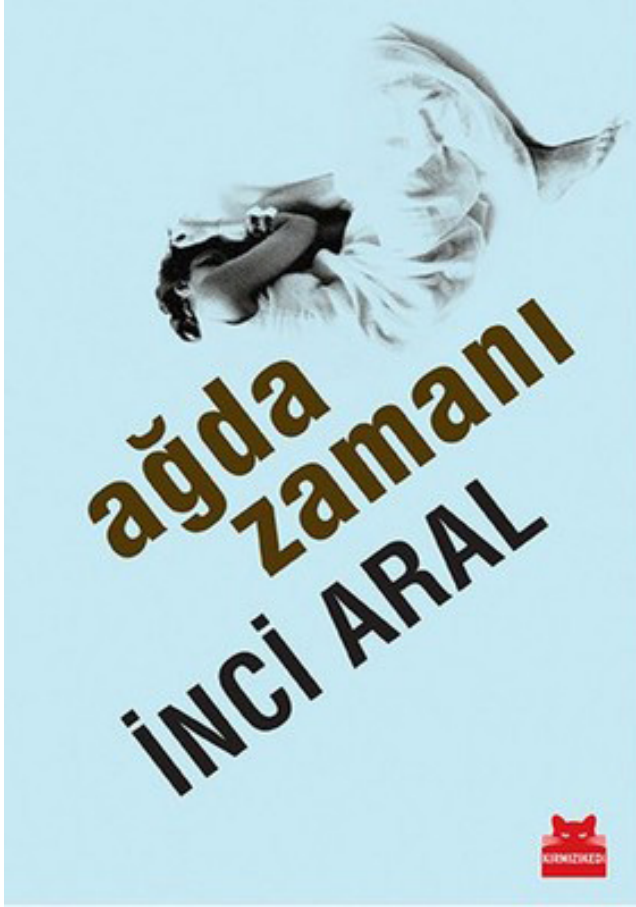
Merve KOÇAK KURT

Ağda Zamani, yayımlanmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen içindeki öykülerin diriliğini koruduğu bir ilk kitaptır. “İçeride, kadın kendi türküsünü söyler dururken böyle, odalardan odalara dolaşırken toz bezleriyle... süpürgeler ve bitmeyen bulaşıklarda mutluluğu pekiştirmeye çabalar-ken, sürülmüş, bir evin içine sürülmüş ve güvenlik içindeyken. Sınırlanmış yerli yerindeliklerle, yapılması gerekirliklerle kuşatılmış tembelliklerle, kuşkusuz yargıların rahatlığıyla dolu sözcüklerle egemenlik peşinde tekdüze...” (Aykırı Sevgi Üstüne)

İnci Aral, *Ağda Zamani* ile 1980 Akademi Kitabevi Öykü Başarı Ödülü’nü almıştır. Yazarın gözlem yeteneği, dili kullanımındaki hassasiyeti ve atmosfer kurmadaki başarısı, daha o zamandan edebi-yat çevrelerinin dikkat çekmiştir. Günümüzde hem “öykücü” hem “romancı” kimliğiyle bildiğimiz Aral’ın anlattığı kahramanlar, aslında her an her yerde karşımıza çıkıveren tiplerden biriymiş gibi gelir bize.

“Dışarıda, gökyüzünün duru serinliğine asılı kalmış güneşin altında, durdurulmaz bir oluşum, devinim, çoğalma. Erik çiçekleri, menekşeler, yağlıcanaklar, ballıbabalar, yörük kızları, ıtlar. Baş-tan sona çiçeğe bulanmış çayırılar, ot kokuları.” görülür onun öyküsünde. Yazar için “Özümseme”-dir öykü(sü)nün adı. Bir öğretmen vardır içinde; tablolar, yağlı boyalar, resimler ve diğer otobiyog-rafik unsurlar...

Yazar, farklı toplum katmanlarından kadınların hikâyelerini -bu kadınların acılarını, umutlarını,

hüzünlerini, beklentilerini- ve toplumun kadına bakışını duyarlı bir dille anlatır. Kadınlık hallerini büyük bir doğrulukla aktarır. (Kitabın adını duyduğumuzda yüzümüzde bir tebessüme yol açması belki bundandır.) Sadece kadınları anlatmaz; erkekleri, çocukları, anneleri, babaları, aileleri, öğrencileri, öğretmenleri, pazarcıları... da anlatır. Aral'ın öykü kahramanları, şu köşeden çıkıp geliverecekmiş gibi sahibidir üstelik. İçeride kopan fırtınaları dışa yansıtır; evlilikleri yürütemediğinde boşanır yahut hiç evlenmez. Ama "Bir sofrayı bölüşmenin güzelliğini yadsıyamam." der yine de.

Kimi öykülerinde yazar, yaşadığı toplumun riyakâr yaklaşımlarına dem vurur: "Herkes birbiriyle yarışta... Pişirdikleriyle, giydikleriyle, takutlarıyla en önde olma isteğinde hepsi. Ben de bu yarışa katılmak zorunda kalıyorum. Belki de bu yüzden yoruluyorum. Yarışma yahu, diyor Tacettin. Zorun ne? Bilemiyor erkekler kadın dün-

yasını, onlar için yalnız iş..." (Göz Boyası) Arada bir şiirsel dille de seslenir okura. "Boşalır odalar, koridorlar, koyulaşır duvarların yeşili. Doludur, boşalır. Çoğalır yalnızlık. Sığamam. Söylenenleri, yanıtlarımı anlayamıyorum. Alışılmış gelişigüzel tümceler. Bomboş kalıyorum ve şaşkın. Suskun ve çok sıkılmış." (Haziranlarda) Anlatılan yaşantılar öyle şiirsel değildir oysa. "Yük gibi taşınan kadınlar. Erdem simgesi... Hanım hanımcıklar. Kocalarını aldatmamışlar. (...) Çok çalışmışlar, çok yorulmuşlar, çile çekmişler, sayısız ölüm vermişler. Çocuk, koca kahrına katlanmışlar, ödenmiş özverileri. Sevmemişler, korkunç alışmışlar. Sevilmemişler, alışılmışlar. Bezginliklerinde bağırarak kavga etmişler kocalarıyla, edepsizleşmişler, baskın çıkmışlar."

"Haziranlarda" öyküsündeki kadın kahraman, on yıllık bir evliliği bitirmiştir. Evliliği yük gibi görmeye başlamış, taşıyamadığı bu yükten kurtulmanın tek yolunu boşanmakta bulmuştur. Boşandıktan sonra kendisini yorgun, tükenmiş ve yalnız hissetse de güçlü kalmaya çalışır. "Kadın olduğumu bildim. Kendimi hiç kınamadım. 'Bu denli mutsuz olacak kadın değildim,' dedim, ağladım. Ağladım ve katılaştım. Baktım ayakta'yım. Güçlüyüm. 'Kimse yıkamaz beni!' diye bağırdım. Kimseye 'Boşanmasaydı, biz nasıl çekiyoruz,' dedirtmedim."

Kitaba adını veren "Ağda Zamanı" öyküsünde ise kahramanımız, hiç evlenmemiş bir genç kadındır; "Erkeklerle ilişkimi arkadaşlık dışına taşırmam. Tutarım kendimi. Küçümsenecek bir kız olamam ben." düşüncesindedir. Günün birinde Murat'la aşkı tadar; "Onunla birlikteyken şaşkınlık dolu bir sevinç çoğalıyor içimde." der. Hikâyenin sonu mutlu bitmez ama yine de hayata kaldığı yerden devam eder. "Değmeyecek insanlara değer vermişim. Yazgıya inanasım geliyor ama yenilmiyorum. Gerçek olan benim. Benim çabam, sevgim. Yaşamı kırınlıklarla da olsa bilinçle seviyorum. Şunu da anladım, erkekler kişilikli kadınlara katlanamıyorlar."

"Kapı" öyküsünde ayrılmış bir çiftin boşanma sonrası anlatılır. Kadın, adamın evinden çocuklarını almaya gelir hafta sonu. Babaanne çocukları vermez, mahkeme kararında "her ayın birinci ve üçüncü hafta sonları" yazıyor diye. Baba, ekmek almaktan dönmüştür. Kapı önünde tartışma yaşanır. Nefise, evliliği süresince kocasından en fazla "yavaş" kelimesini duymuştur. "Yedi yıl, 'Yavaş... Yavaş...' diye seslendi kocam ardımca. Kocam en çok 'Yavaş' sözcüğünü kullandı birlikte yaşadığımız sürece. -Kapıları çarpma yavaş -Koşma yavaş yürü, çocuğunu düşürürsün

-Yavaş konuş bağırma öyle –Radyoyu bu kadar açma be yavaş... Gülüşüme, sevincime, mutluluğuma, coşkuma, kaygıma, sevgime, ‘Yavaş,’ dedi. ‘Boğuyorsun, yavaşça yudum yudum sev...’ Yatakta bile ‘Yavaş, annem duyacak,’ diye cı-kıştı. Dayanamıyordum ya da bana öyle geliyordu ama bir de baktım yavaş yavaş ölmüşüm.” Gülüşüne, sevincine, mutluluğuna, coşkısına, kaygısına, sevgisine ve daha birçok şeye “yavaş” denmiştir. Yavaş yavaş ölmeye başladığını düşünen Nefise yaşamını değiştirmek/ yenilemek ister; fakat kocası onun değişim arzusuna ayak uyduramaz, hayallerine ortak olamaz. İsteddiği değişimi gerçekleştiremeyen Nefise, ondan ayrılmaya karar verir.

Kirli Sarı’da anlatılan bir yoksulluk öyküsüdür aslında. Ziya’nın kız kardeşi Nedret evden kaçmıştır. Babası ölünce hayat bir daha eskisi gibi olmamıştır onlar için. Ziya, pavyonda çalışmaya başlayan kardeşini bulur, eve dönmesi için almaya gider. Ancak Nedret, “Beni unutun.” der. Yıllar sonra bir tren yolculuğunda Ziya, karşılaştığı çocuk sayesinde Nedret’in bir banka müdürüyle evlendiğini ve çocuğu olduğunu öğrenir. Mutlu olur. Flaşbeklerle geçmiş hatırlanır sürekli. Hatırlama, unutma, bellek üzerine güzel bir öyküdür bu. “Unuttuğunu sandığı her şeyi su yüzeyine çıkarıyor, yeniden ve yeniden yaşıyordu... Unutmak demek yaşanan şeyin önemini yitirmesi demek değil miydi? Unuttuğumuzu sandığımız nice şey bir gün apansız çıkıp geldiğinde bu yüzden mi tedirgin ediyordu bizi?”

Ağda Zamanı’ndaki kadınlarda ortak bir özellik görülür: Sıradanlaşan/tekdüzeleşen yaşama başkaldırı... Yenilenmeyen, yıpranan evlilik bir süre sonra yalnızlık doğurur; sonunda da var olan düzeni bırakıp yeni bir hayata kapı açma isteği... Kadınlar anlatır, anlatır, anlatır; hiç durmadan... Öykülerde bir yandan iç’leri bir yandan dış’ları yansır. “Geceler daha dayanılmaz. Çocukluğumun içli dışlı komşuları yitip gitti. Apartman katlarının havasız merdivenlerine tabak çanak sesleri, radyo gürültüleri, çocuk ağlamaları, karı-koca kavgaları dökülüyor. Birbirleriyle kapı ağzında gevezelik etmiyor kadınlar, kocalarını çekirtmiyorlar. Hırçın, bıkkın sesler her kapının ardında. Ayrı ayrı, kendilerine yönelik. Kimsenin kimseye eğilecek zamanı yok.” (Olumsuz)

Kitabın yayımlanmasının üzerinden kırk yılı aşkın bir süre geçti. *Ağda Zamanı*’ndaki öyküler, hâlâ kelimeleriyle çoğaltmaya devam ediyor okuru. Çünkü diri. Çünkü içten. Çünkü sahici.

“Bir pencerenin güneşe açılması demek değilse sabah, içimizde adını koyamadığımız bir sevinç, yersizliği şaşkınlık uyandıran bir coşku, öyle, çocuksu, gelip geçiveren bir taşkınlık değilse nedir?”

İnci Aral - *Ağda Zamanı*

12 EYLÜL SÜRECİNİN ÖYKÜLERDEKİ YANSISI: *UYKUSUZLAR*

Beyza ERTEM

Öykü, İnci Aral edebiyatının temel taşlarından. Yazın dünyasına dergilerde yayımlanan öyküleriyle girer Aral, ilk dört kitabını da öykü türünde kaleme alır. Beşinci kitabı ve ilk romanı olan *Ölü Erkek Kuşlar*'a kadar okur öyküleriyle tanır onu. Bireyin varoluşsal problemlerini, ruh hallerini, toplum-birey ilişkisini, kadınlık-erkeklik sorunlarını, özne üzerinden hem ulusal hem evrensel temaları titizlikle ele alan yazarın öyküleri, genel bir bakışla, merkezinde kadın/birey yer alan öyküler ve diğerleri olmak üzere kategorize edilebilir. Özellikle kadın karakterlere ve kadın özelindeki meselelere yoğunlaşır Aral. Bununla birlikte Aral'ın öykücülüğünde siyasi-toplumsal olaylar üzerine kurulmuş iki öykü kitabının varlığından söz edilebilir. Bunlardan ilki *Maraş Olayları*'nı konu edinen ve Nevzat Üstün Ödülü'ne de layık görülen *Kıran Resimleri*. İkincisi ise Türkiye için unutulmaz bir tarih olan 12 Eylül'ü, birey odağında işleyen *Uykusuzlar*.

Uykusuzlar, yedi öyküden oluşuyor.* Sırasıyla, "Mor Damga", "Mehmet Kaptan", "Karanfil Saksılar-da", "Karanlığa Kumru Nakışdır", "Ağrılı Kapısında Gecenin", "Kıyıda" ve "Güz Yaprağı". 1992 yılında

*Yazı boyunca kitaptan yapılan alıntılarda, *Uykusuzlar*'ın Kırmızı Kedi Yayınevi'nden çıkan Kasım 2018 tarihli üçüncü baskısı kullanılmıştır. Alıntılardaki tüm vurgular, yazının sahibinin tercihidir.

Fransızcaya da çevrilen kitapta 1980 darbesi, yalnızca toplumu derinden etkileyen bir hadise olarak ele alınmıyor. Darbe sonrasında yaşananlar, bireyin psikolojisi, iç çatışmaları ve gündelik hayatında yaşanan değişimler aracılığıyla gözler önüne seriliyor. Elbette durumun “fiziksel” boyutunu da öykülerine dahil etmiş Aral. Acıları, işkenceleri, sürgünleri... Kitabın ismi, öykülerin ruhuna işlemiş. Bu öykülerde rahatı kaçınanlar, uyuyamayanlar var.

Bu odakta okunduğunda, kitabın beş öyküsünün, “Mor Damga”, “Mehmet Kaptan”, “Karanlığa Kumru Nakışdır”, “Ağrılı Kapısında Gecenin” ve “Güz Yaprığı”nın, öne çıktığını söyleyebilirim. Özellikle hapislik ve sürgün durumları bu öykülerin temel izleğini oluşturmakta. Ayrıca kitabın son öyküsü 63 sayfalık “Güz Yaprığı”, hacimce hem kitaptaki diğer öykülerden ayrılıyor hem de genel olarak öykü türü için belirlenmiş sınırları aşıyor. Bu nedenle ayrı bir dikkatle çözümlemesi yerinde olacaktır.

Kitabın açılış öyküsü “Mor Damga”, toplu sürgünlerden payını alan bir memurun, sürgün kâğıdının dost olarak gördüğü müdürü tarafından imzalanması sonucu yaşadığı duygu durumlarını konu ediniyor. Aral’ın metinlerinde sıklıkla karşılaştığımız “kadın” profiline uygun olan bu memur, öykünün başkışısı konumunda yer alıyor. Aral, yarattığı kadına bir isim vermeyerek, aynı acıları çekmiş olan herkesin kendini onun yerine koyabilmesine imkân sağlamış. Öte yandan bahsi geçen müdüre bir isim vermeyi tercih etmiş: Süleyman. Öyküde bir “karşılaşma” sonucu geri dönüşlerle ve başkışısı olan kadının anıları aracılığıyla, Süleyman’la yıllar evvel aynı iş yerinde çalıştığını ve ona karşı bir sevgi beslediğini öğreniyoruz. Aynı zamanda öykünün anlatıcısı olan bu kadın, Süleyman’ın müdür olduktan sonraki değişimini de aktarıyor okura. Asıl dikkat çekici olan da, Süleyman’ın içinde kaldığı çıkmazlar ve verdiği kararlar. 12 Eylül sürecinin “görev adamları”nda nasıl karşılık bulduğunu okuyoruz Süleyman’ın yaşadıklarında. Öte yandan toplumun sürüklediği “güvensizlik” halini, dostların bile birbirine yabancılaştığı kaotik atmosferi de apaçık bir şekilde görüyoruz.

“Mor mürekkepli bir damgayı önüme gelen yere vuruyorum.” (s. 10) İşte böyle başlıyor her şey. Öykü boyunca tekrar edilen “mor damga”, bir “leitmotiv”e dönüşüyor Aral’ın kaleminde. Anlatıcı kadının sürgün sonrası yaşadıklarını aktardığı cümlelerde, “durağanlık” dikkat çekiyor. Aral, kadının ruh durumunu, sürgünün birey üzerindeki tesirini anlatmak için zamanın, hareketin, hatta doğanın bile yavaşladığı bir dünya tasarlamış:

“Uzun süren aylar vardır. Geçmeyen saatler. Yerinde sayan günler. Geçen baharı böyle yaşadım. Geçen bahar her şey

çok uzadı. Ağaçlar geç çiçeklendi. Yağmurlar dinmek bilmedi. Yaya geçitlerinde yeşil ışığı beklemek saatler sürdü. Bir yerden bir yere gitmek yıllarımı aldı. Baş ağrılarımı dindiremedim. Geceler gereksiz yere ikiye üçe katlandı durdu. Okuduğum her sayfaya mor mürekkepli damgalar vurulmuştu çünkü. Sokaklarda, yerlerde, yapıların yan duvarlarında, her yerde mor mürekkepli damgalar vardı.” (s. 17)

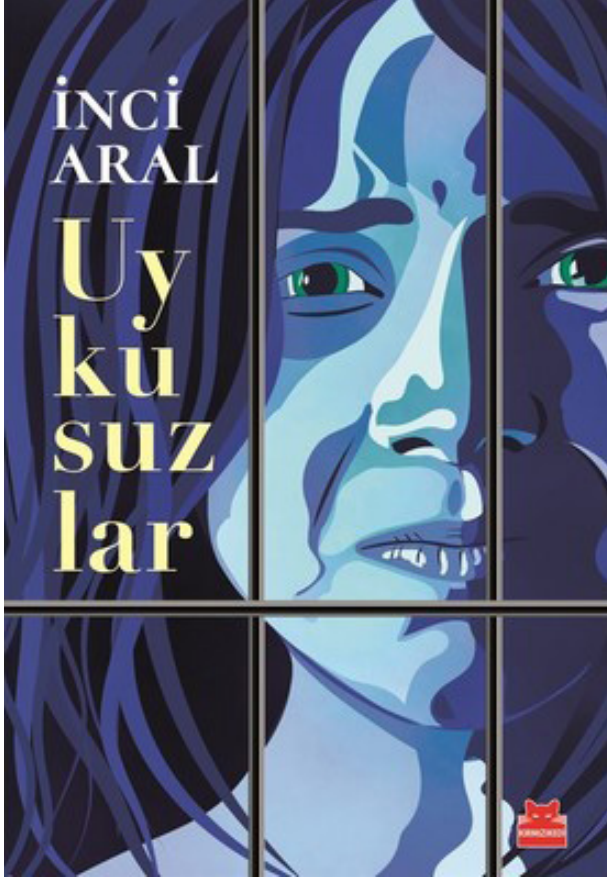
Kadın memurun bir türlü aklından çıkaramadığı o mor damgayı vurması zaman alıyor Süleyman’ın. Önüne gelen sürgün yahut görev sonlandırma kararlarını bir türlü onaylamak istemiyor, elinden geldiğince oyalanıyor. İstifa etmekle etmemek arasında gidip geliyor düşünceleri. Fakat bir araç haline geliyor zamanla, bir kör araç; yalnızca “yukarıdan” gelen kararları uygulayan bir emir eri. Kendi düşünceleri olmayan, özünü yitirmiş, kimsenin bir öneri beklemediği, karar mekanizması çökmüş bir makineye dönüşüyor. Aral, “iktidar” ve “özne” arasındaki ilişkiyi, bir mor damgaya sığdırmış; gittikçe silikleşen bireyin iç çatışmalarını o mor damgaya dokunan eller üzerinden sunmuş okuruna.

Öykünün anlatıcı değişikliğinin hissedildiği sayfalarında, öyküyü kendisinden dinlediğimiz hâkim anlatıcının Süleyman’ın bir türlü kendisini uyutmayan kötü düşünüyü ve kararlar hakkındaki düşüncelerini aktardığı cümleler dikkate değer:

“Zamanla her şey unutulacaktır. Zaten ne zordur herkeşe yaranmak... Dostları düşüncelerini bildiklerine göre nasıl zor durumda kaldığını da anlayacaklardır. Üstelik gelirlerse söyleyecekti onlara: -Benim görüşüm alınmadı, karar yukarıdan geldi. Değişik kaynaklardan bilgi toplanmış, uygulama buna göre yapıldı, diyecekti. Anlamayacak değillerdi ya! Evet, imza onun imzasıydı ama bir imza nedir ki?” (s. 19)

Süleyman “doğruluğuna inanmadığı bir eylemin” içinde buluveriyor kendini. Yaşadığı gelgitler sonunda alıyor eline mor damgayı, iş bittikten sonra ise artık kendini haklı çıkarmaya çalışma süreci başlıyor. “Yapmasalardı” diyor, bir şey yapmadan kimse hakkında böyle kararnameler çıkmayacağına inandırıyor kendini. Peki hakikaten suçluyla suçsuz arasında bir ayrım yapılabilir mi? Bunu kimse bilmiyor... Öyküde hem Süleyman’ın kendine ve görevine duyduğu yabancılaşmayı hem de dostların birbirlerine nasıl “yabancılaştırıldığını” görüyoruz böylece. Kadın memurun yıllar sonra gördüğü Süleyman için merhamet duyması, fakat bu duygudan hızlıca sıyrılması, bu durumun en güzel örneği.

Kitabın ikinci öyküsü “Mehmet Kaptan”, bir babanın oğluna “Aslan Oğlum Mehmet Kaptan” diye seslendiği bir mektupla açılıyor. Öyküde mektup bir anlatım tekniği olarak hem babanın oğluna yazdıklarında hem de oğlun babası-

na yazdıklarında kendine yer bulmuş. Öykünün asıl anlatıcısı ise yine bir kadın. Siyasi düşünceleri sebebiyle zamanında hapisanede bulunmuş bu kadının ailesi hâlâ endişeli. Çünkü özellikle annesi kızının yaşadıklarından sonra daha düzenli bir hayatı olmasını umarken kızı düşünce ortaklığı yaşadığı Doğan'la evlenmiş ve Mehmet de böylece dünyaya gelmiş. En azından bir an için her şey yolunda görüne de sayfalar ilerledikçe Doğan için işlerin yolunda gitmediğini anlıyoruz.

Aral bu öyküsünde anlamı yüzeye çekmeyi tercih etmiş, anne baba ve çocukta oluşan çekirdek ailenin Boğaz'da yaptığı gezinti sahnesinde attığı düğümün kolayca çözülmesini sağlamış. Bu gezinin ertesi günü Doğan için hapislik başlıyor, kadın için ise artık hiçbir idealin dindiremediği bir yalnızlık ve mecburi koşuşturmalar. Öykü, mektupla açıldığı gibi mektupla kapanıyor: Kaptan olmak isteyen Mehmet'in babasına yazdığı mektupla.

"Mehmet Kaptan", derinliği ayrıntılarında saklı bir öykü.

Mehmet'in babasından gelen mektubu defalarca okutması, hapisanedeki Doğan'ın oğlunun hayallerine ancak mektubuna iliştirdiği bir gemi resmiyle dokunabilmesi dikkate değer. Anlatıcı konumundaki kadının eşini ziyaret ettiklerinde yaşayacakları diyalogları yinelediği cümleler, yine öne çıkan ayrıntılar arasında:

"Göremiyoruz birbirimizi, bilmiyor. Çaprazlama bir karşılaşma. Çift cam, çift tel, çift asker. Ayrıntılar yok. Ne yaşamımıza, ne duygularımıza, ne orada karşı karşıya gelişimize değgin. Her şey kabaca çizilip belirlenmiş. Uzak çok uzak iki tepeden birbirimize bağırıp duruyoruz. İyiyiz. İyiyiz.

İyi miyiz?" (s. 32)

Fakat en mühimi, ideal, dava, inanç gibi kavramların zihninde hiçbir şeye karşılık gelmediği dört yaşındaki Mehmet'in hapislik durumunu idrak etme çabası... Mehmet kaptanların da teslim olup olamayacağını merak ettiğinde babasına sorular soruyor. Onun sorduğu sorulardan teslim olanların isimlerinin "televizyonda okunduğunu" anlıyoruz. Anlatıcı da bu durumu yarım kalmış bir cümleyle destekliyor: "Valizi hazır. Yarın sabah gidip teslim olacak. Çağrabilirlerdi, bulabilirler, gelip alabilirlerdi. Ama dört yaşındaki çocuklar bile duysun diye..." (s. 37)

"Karanfil Saksılarda", kitabın üçüncü öyküsü. Başkışısı ve anlatıcısı yine bir kadın -Neriman- olan öyküde, iki kadın -Neriman ve Şeker- arasındaki diyaloglar kurgunun temelini oluşturuyor. Neriman eşi ve çocuklarıyla birlikte babaannesinin rahatsızlığı nedeniyle memleketine geliyor; evlerinde "besleme" olarak kalan ve yıllardır görmediği Şeker'le hem aradan geçen zamanın hem de geçmişte yaşadıklarının muhasebesini yapıyor. Bu geriye dönüşlerden İstanbul'da doğup büyümüş ve Güneydoğu'ya geldikten sonra yaşadığı çevreye alışamamış Neriman'ın annesinin sonunda intihar ettiğini, babasının da üzüntüden yitip gittiğini öğreniyoruz.

Aral'ın yöresel unsurlardan da yararlandığı öyküsünde, anlatıcının annesinin "İstanbul'da bir kadın" olarak köy hayatına adapte olamaması, köylüleri kendinden aşağı bulması, bunalımının her geçen gün artması ve sonunda intihara sürüklenmesi, kentli-köylü ayrımını belirginleştiriyor. Bununla birlikte yine anlatıcının annesinin yanlarında çalışan Şeker'e davranışları, gösterdiği kötü muamele, dikkat çeken unsurlardan. "Karanfil Saksılarda", odaklandığım tema gereği kitabın diğer öykülerinden biraz ayrılıyor. Onu hemen takip eden "Karanlığa Kumru Nakışdır" ise yine içinde hapisane bulunan öykülerden.

"21 Mart-Gece" notuyla başlayan "Karanlığa Kumru Nakışdır", günlük türünde kaleme alınmış 12 metin ve 1

mektuptan oluşuyor. Bu öyküdeki hapislik durumu ise diğerlerinden farklı. Evliliğine üç gün kala sevgiliyle birlikte yaşadığı evden alınan bir genç kızın -Gülgez'in- öyküsü bu. Malatya'da üniversite öğrencisi olduğunu bildiğimiz genç kız zamanla bırakılıyor, fakat siyasi düşünceleri sebebiyle sevgilisi Ayhan içeride kalıyor. Yaşananları Gülgez'in kaydettikleri üzerinden ve onun bakış açısıyla okuyoruz.

"Bedenim dimdik ve şimdi yerlerde sürünüyor işte. Bilmediklerim için ve belki de bildiklerim yüzünden." (s. 60)

Gülgez ve Ayhan'ın birlikte yaşadıkları evin basılış şekli, aşına olduğumuz ayrıntılarla örülü. Didik didik ediliyor ev, kitaplar dağıtılıyor. Yine Gülgez'in hapislanede yaşadıklarından bahsettiği satırlar, dönemin zihniyetini yansıtmaları açısından dikkate değer. İşkenceye maruz kalıyor Gülgez, tahta bir sıranın üzerinde yatıyor, soyuluyor, çıplak kalıyor. Adını, soyadını, kendini hatırlamayacak hale getiriliyor. Bunlarla birlikte iki gencin "bildikleri ve bilmedikleri" sebebiyle gözaltına alınışı, Ayhan'ın sonuna kadar düşüncelerinin arkasında duruşu, Aral'ın "düşünce özgürlüğüne" gönderdiği bir selam niteliğinde. Gülgez'in serbest bırakıldığı anları anlattığı cümleler, özellikle "eğilmedim" ifadesi, bu bakımdan mühim:

"(...) Çantamı verdiler, saçlarımı düzeltmeye çalıştım. Yürümeyi unutmuş gibiyim, ama dışarı çıkınca koşacağım. Saatim durmuş. Gün ışığı, yeniden. İnanılmaz gibi. Işığın içinde kara benekler, kamaşma. Bağırarak istiyorum, bağırarak yeniden doğarcasına, **çünkü eğilmedim ben**. Kapı. Bitti işte, biliyordum. Aşağılanmaların acısını çektim ama yaşıyorum. Sokaklar, evler, bahçeler benim. Gövdem başımla bütünleşiyor." (s. 74-75)

Kitabın beşinci öyküsü "Ağrılı Kapisında Gecenin", "yasaklı kitaplara", gençlerin aileleriyle olan ilişkilerine ve "kaçma" haline odaklanışıyla, 12 Eylül atmosferini en iyi yansıtan öykülerden biri. Emekli bir öğretmen olan Kevser'in oğlu Serdar'ın düşünceleriyle birlikte hayatı ve kendi düşüncelerini yeniden sorguladığı öykü, Hürriyet Yaşar tarafından hazırlanan *Bir Tersine Yürüyüş: 12 Eylül Öyküleri* başlıklı antolojide de yer almakta. Aral'ın 12 Eylül sürecinin bireydeki tesirini ortaya koymak için seçtiği kadın tipi oldukça ilgi çekici. Serdar'ın okuduklarıyla birlikte Kevser adeta "ikinci hayat"a adım atıyor. Bir ebeveynin de çocuklarından öğrenecekleri olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte, bu sürecin aile ilişkilerinde yalnızca bozulmalara, ayrılıklara, çöküşlere sebep olmadığının, aynı zamanda çocukların da ailelerinin düşüncelerini şekillendirebileceğinin altını çiziyor Aral. Bu, "Ağrılı Kapisında Gecenin" in onu farklı ve özel kılan niteliği.

Serdar'ın evden uzaklaşmaları, "kaçmaları", öykünün temel dinamiklerinden. Kevser, düzeni sorgulamaya başladık-tan sonra eşile de arasında kocaman bir uçurum oluşuyor çünkü. Serdar'ın yokluğu, onun büsbütün yapayalnız kalışı demek. Aynı zamanda içinde her zaman canlı bir ruh taşıyor Kevser, fakat evliliği boyunca bu ruhu kaybettiği, bedenine hapsedtiği zamanlar da bulunuyor. Serdar'ın önce dayısının yanına gittiğini söyleyerek daha sonra da alelacele evden ayrılışı, bu ayrılışın üzerine eve gelen ve aileyi sorguya çeken polisler, öyküdeki olay akışını sağlıyor. Hâkim anlatıcının ise Kevser'in ve Serdar'ın düşüncelerine yakın durduğunu, okurun bunu hissettiğini rahatlıkla söyleyebilirim.

Öyküde düzene ve düzene karşı duruşa dair ifadelerin en keskin olanları, Kevser'in eşi Sami'nin dilinden dökülüyor. Aral, bu noktada metinlerinin genel yapısına uygun bir şekilde erkek karakteri "yanlış", kadın karakteri "doğru" göstermiş. Yanlış ve doğruyu turnak içinde ve anlatıcının da tavrından yola çıkarak kullanıyorum elbette. Öte yandan, baskıcı ve müdahaleci olarak sunulan düzen madalyonun kötü yüzünü; bu düzene karşı duruş ise iyi yüzünü temsil ediyor öyküde. Bürokrat olan Sami'nin düzene bağlılığı açıkça belirtiliyor: "Sami'ye göre, herkes çalışsa, görevini gerektiği gibi yapsa, yanlışlıkları cesaretle eleştirip düzeltilmesine iyi niyetle yardımcı olsa düzelmeyecek ne olabilirdi ki? Oysa Kevser, yaşamaya ve **var olma bilincine sahip olmanın güzellğine** bırakmıştı kendini." (s. 91)

Sami karısını ve oğlunu bir çeşit "Don Kişotluk"la suçlarken, Kevser "düşünebilen" bir oğlu olduğu için gurur duyuyor. Sami'nin "Üç beş kitap okudunuz diye dünyayı kurtarmaya kalktınız," sözlerine karşılık, oğlunun gözü pekliğine, düşünce üretme gücüne ve heyecanına saygı duyuyor. Öyküde kitapların bir taraf için ufuk açıcı bir taraf içinse "saçmalık" olarak değerlendirilmesi mühim ayrıntılardan. Kitaplara benzer bir ayrıntı da "boyanan duvarlar", Sami karısının neredeyse oğlula birlikte duvar boyayacağından yakınmakta.

Her şeye rağmen kuralları belirlenmiş bir düzenin durmadan işlediğini, canı yanmamışların gündelik hayata olduğu gibi devam ettiklerini görüyoruz sonunda. Çocuklarından haber alamayan annelerin Kevser'in vücudunda buluştuğu anlarda anlatıcının kaydettikleri, belki de öykünün en üzerinde durulması gereken cümleleri:

"Gazeteler hep aynı şeyi yazıyor ya da **yazamıyorlardı** da gene de basılıyorlardı." (s. 94)

Kitabın son öyküsüne geçmeden evvel yine diğer öykülerin muhteva birliğinin bir adım dışında kalmış olan "Kıyda"-

dan söz etmek gerek. Bir kadının kömür toplayarak geçirdiği “sıradan” günlere, bir erkeğin umutsuzluğuna ve değişmeyen düzene odaklanıyor “Kıyıda”. Bahsi geçen kadın, Remziye, Zonguldaklı Çavuş Mehmet’le evli ve iki çocuk sahibi. Genç yaşından beri madende çalışan ve bazı arkadaşlarını da madende kaybetmiş olan Mehmet ise emekli. Alkole teslim. Onun oğlu yerine koyduğu Mustafa’yla kurduğu diyaloglar, öykünün iskeletini oluşturuyor. Öykünün dikkat çekici yanı, madende çalışmanın bu coğrafyada yaşayanlar için bir kader olması. Zamanında madende çalışmak istemeyen fakat başka ekmek kapısı olmadığı için buna mecbur kalan Mehmet’in kendi oğullarının bu işi yapmalarını istememesi, bu kader mahkûmluğunun nişanesi.

Ve kitabın en hacimli öyküsü “Güz Yapağı” ... Kanaatimce “Ağrılı Kapısında Gecenin”le birlikte 80 döneminde bireyin varoluş mücadelesini en iyi yansıtan öykü. Bir kadın ve bir erkeğin, Sevil’in ve Nezir’in çalkantılı ilişkisi üzerinden ilerleyen öyküde, Sevil’in kaydettiği aşamalar ve düşüncelerinin zaman içindeki değişimiyle birlikte “komünist”, “feminist”, “feodalizm”, “lider”, “militan” gibi kelimelerin kullanımı, “örgüt evi”, “mahkeme” gibi mekânlar, ilk bakışta hızlıca dikkat çeken unsurlar. Öte yandan, Sevil’in “uykusuzluğu” ve bu uykusuzluk yüzünden başına gelenler, kitabın isminin en çok yakıştığı öykü olmasını sağlıyor “Güz Yapağı”nın.

“Evet Nezir, sen gece yarısı uykunun en tatlı yerinde uyandırılıp yatağının kütüğünün boşaltıldığını düşün. Avluda ayazda beklersin ve uykudan ölecek yeniden doldurursun yatağını. Arama bitmiştir.” (s. 137)

Aslında temelde kısa bir zaman dilimini, Sevil’in mahkemesinden önceki gece düşündüklerini önceleyen öyküde, geriye dönüşler sayesinde Sevil ve Nezir arasındaki ilişkiyi, ikisinin Ankara’da üniversite yıllarında yaşadıklarını ve bu yıllarda üniversite gençliğinin içinde bulunduğu atmosferi öğreniyoruz. Aral’ın anlatıcı tercihleri, öykünün öne çıkan niteliklerinden. Hem Nezir’in hem de Sevil’in dilinden okuyoruz yaşananları. Nezir, entelektüel ve sosyal Sevil’e göre kendisine “alt” kademede gördüğünden ona bir türlü duygularını açamıyor. Fakat zamanla Sevil’in attığı adımlarla bir ilişki başlıyor aralarında. Bu ilişki, “birdenbire” Sevil tarafından sonlandırılıyor ve Sevil “lider” olarak gösterilen, hapishane geçmişi de bulunan Yücel’le evleniyor. Bundan sonrası ise tam bir kaos... Siyasi düşüncelerin “her şey” olmadığını, insanları bir araya getiren düşüncelerin aynı zamanda insanları ayırabileceğini görüyoruz. Sevil ve Yücel’in evi, bir toplanma evine dönüşüyor ve Sevil onlarca insanın bakımını “zorunlu” olarak üstleniyor, üstelik hamile olmasına rağ-

men. Çünkü o bir “kadın” ve mutfakta olmak, evi çekip çevirmek toplumun katı kuralları doğrultusunda “kadının görevi”. Sevil’in inandığı “örgütsel bağ” yahut “iş bölümü” bu değil. Duruma isyan ettiğinde, tamamen “insani” haklarını savunduğunda ise anlaşılması güç bir tepkiyle karşılaşır: “Anlaşıldı, **feminizm illetine tutuldun sen Sevil sonunda. Bırak bunları kızım...**” (s. 145)

Eylem’le, çocuğuyla birlikte bir hayata başlayan fakat ona hiçbir zaman hakiki bir annelik yapamayan, Yücel’le ise yollarını ayıran Sevil, öyküye dahil olan Hüsam’la türlü faaliyetlere katılıyor. Eğitimini tamamlıyor. Hüsam’ın gözüne alınması ve akabinde gerçekleşen hadiseler sonucunda farklı yerlere gitmek, saklanmak zorunda kalıyor. En sonunda teslim oluyor ve hapishanede geçirdiği günlerin ardından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılıyor. Öykünün üçüncü bölümü, yani Sevil’in anlatıcı olduğu bölüm, duruşmasından önceki gecedir. Sevil’in devamlı dert yandığı uykusuzluğu gereğinden fazla ilaç almasına ve ölümüne sebep olur. Öykü, Nezir’in katıldığı cenaze törenindeki duygularının aktarımıyla sonlanır.

Toplum tarafından biçilmiş rollere bir karşı duruş “Güz Yapağı”, bir ayaklanma. Tek başına bir örgütün, Sevil’in isyanı. Onu özel kılan, özellikle Sevil’in düşüncelerini aktarırken kullanılan anlatım teknikleri. Uyku ve uyanıklık hali arasında, sayıklamaları andıran bu kısımlarda, Aral klasik bir bilinç akışını tercih etmemiş. Umdüğünü bulamayan, belki de geçmişe dönse her şeyi kökten değiştirecek bu kadının pişmanlıklarını, sancılı “şimdi”sini akışkan/geçişken bir dille kaleme almış. Sosyal çevresinin yanında, Sevil’in tercihleri sebebiyle “akrabalarının yüzüne bile bakamaz olan” ailesiyle çatışmasını da okura yansıtarak öykünün damarlarını kuvvetlendirmiş. “Siyasetle uğraşmak”, “komünist olmak”, “devrimcilik”, “kitapların bozduğu kafalar” gibi tabirler, “Ağrılı Kapısında Gecenin”de olduğu gibi, bu öyküde de dönemin “suçlu görülenlerine” vurulan klişe damgalar olarak yer bulmuşlar kendilerine.

Kitaptaki yozlaşmış ilişkilere, sahte dostluklara, en çok da hayal kırıklıklarına temas edecek bir cümleyle bitirelim: “**Sevmek bireysel bir olaydır.**” (s. 165)

FIRTINA KUŞU'NDAN ÖLÜ ERKEK KUŞLAR'A

Jale ÖNDER DARICI

"Ayhan ben âşık oldum.

...

Kime?

...

Onur'la aramızda korkunç bir gerilim var.

...

Demek âşık oldun, diyor. Onur'a, şu bizim Onur'a... ama...

...

Ah zavallı karıcığım benim!

Böyle bir şeyi kiminle bölüşebilirim ki, diyorum. Kim yardım edebilir bana senden başka, bilmiyorum. Sen benim en yakın dostumsun.

...

Korkma, bunu birlikte çözeriz. Yardım ederim sana." (Ölü Erkek Kuşlar, İnci ARAL)

Ölü Erkek Kuşlar, İnci Aral'ın ilk romanı. 1991'de ilk basımı yapılmış ve 1992'de Yunus Nadi Roman Ödülü almış. Çiçeği burnundayken aldığı ödül ve bugün hala çok okunuyor olmasından da yola çıkarak şu sonuca ulaşabiliriz: *Ölü Erkek Kuşlar*; yıllar sonra bile okunacak, üzerinde düşünülüp tartışılacak, kimilerince eleştirilip kimilerince övgülere boğulacak bir eser. Çünkü içinde aşk var, tutku var, kadın var, erkek var, darbe var (hem sokakta hem de ruhlarda) ... Ve hepsi alışılmışın dışında var. Ve bu varoluş

postmodernist bir yaklaşımla ele alınınca biz Suna'nın çocukluğunda kaybolduğu dehlizlere çekiliyoruz. Roman bittince sayfalar boyu çırpındığınız kuyudan çıkışın olmadığını görüyorsunuz.

Ölü Erkek Kuşlar'ın ortaya çıkması aslında yazarımızın bir hikâyesine dayanıyor. Fırtına Kuşu adlı öyküsünü senaryoya dönüştüren yazar, öyküyü başka bir boyuta taşıyor. Fakat film çekilemeyince İnci Hanım bu senaryonun bir roman kapasitesinde olduğunu görüyor ve bugün bin türlü ruh devinimleri ile okuduğumuz *Ölü Erkek Kuşlar* çıkıyor ortaya.

Kitap arkasındaki tanıtım metninde şu ifadeler yer almakta:

“Ölü Erkek Kuşlar bir kadının birine tutkulu bir aşk, ötekine ise köklü bir sevgi ve evlilik bağı ile bağlandığı iki erkek arasındaki yakıcı gidiş gelişlerini anlatırken bu üç kişinin çocukluktan kadın ve erkek olmaya uzanan yolda öngörmeler, koşul-

lanmalar ve kurallarla biçimlenişlerini irdeliyor. Kadın-erkek ilişkilerinin hem toplumsal tabu ve yargıların özündeki katılık ve şiddet hem de tarihsel bir dönemin baskı ortamında nasıl yorucu bir iletişimsizlik ve çözümsüzlüğe dönüştüğünü gösteriyor. Bu karmaşa içinde aşk çocuksu bir düş, evlilikse düzen sanılan bir düzensizliktir.”

Roman, “Düşkölü Yazlık Sineması” bölümü ile başlıyor. Kahramanımız Suna, bir ilkyaz akşamı sinemanın önünde bekliyor. Gökte parlak bir dolunay var. Son 10 yılın en büyük aşk faciası birazdan gözler önüne serilecek. Bu faciayı izleyenlerin kimi Suna'yı kınayacak, kimi anlayacak, kimi de istihzalı bir kısa gülüşle yürüyüp gidecek.

İlk sayfalarda yer alan bazı cümleler kitabın anlatım tekniği hakkında da bize ipuçları veriyor:

“Geride doğru çalışıyordu saatim bu sıralarda ve kimse onarmıyordu bu bozukluğu. Benim biyolojik zaman ayarımın uyum içinde olamıyor, apansız yıllar öncesinin saat 17'lerini, 3'lerini, 5'lerini göstermeye başlıyordu saatim.”

Suna, gösterim öncesi yaptığı konuşmada eseri ile ilgili gelebilecek eleştirileri tahmin etmekte ve şu sözlerle gelebilecek eleştirilere peşinen cevap vermektedir:

“Kimi dar görüşlü kişi ve kurumlar filmde özyaşamsal izleklerin yer almış hatta ağır basmış olduğu savını ileri sürebilirler. Sorarım size, bir sanat eseri yaratırken insanın kendi yaşamından yararlanması neden bu kadar küçümsenir? Başkalarını anlatmak beceri olur da kendi kendini anlatabilmek cesareti niye böylesine hor görülür?”

Bu cümleler az sonra izleyecek olduğumuz filmin bir cesaret abidesi olduğunu da gösteriyor. Çünkü başkalarını anlatmak değildir cesaret; bütün çıkmazlarınla, ruhunun en derinlerindeki çatlaklarla ve o çatlaklardan sızan benliğinle sen kendini ne kadar anlatabiliyorsun? İşte asıl cesaret budur!

“Bütün ışıklar sönüyor birden. Perde aydınlanıyor.”

Suna ilk eşinden ayrılıp İstanbul'a gelmiş. İstanbul'da Ayhan ile tanışıyor ve evleniyorlar. 7 yıl süren evlilikleri son 3 yıl bir işkenceye dönüşüyor.

12 Eylül öncesi bir zamandayken Ayhan İstanbul'da ve Eskişehir'de bir üniversitede hoca. Haftada birkaç gün derslere gidiyor ve aynı zamanda Marksist bir dergide yazı kurulunda çalışıyor. Kitap boyu zaman atlamaları yaşıyoruz. Bu ileri ve geri sıçramalar ve kullanılan anlatım tekniği bazen bizi yorsa da romandaki cümlelerin güzelliği ile zaman sıçramaları arasında yorulan beynimizi dinlendiriyoruz.

12 Eylül sonrasına dönüyoruz. Suna, önceden çalıştığı Rekla isimli reklam şirketinden Ayhan'ın isteğiyle ayrılmış ve bir dergide sanat sayfasına yazılar hazırlama yolunda. Ev-

liliğini kurtarabilmek için son çırpınışlarını yapıyor. Evde bir soğuk savaş sürüyor. Kazanan aynı zamanda kaybeden olacak. İlk başlarda toplumda alışlagelmiş evlilik anlayışından çok farklı süren bu birliktelik, evliliklerinin dördüncü yılında Onur'un hayatlarında kabulü zor bir rol almasıyla ilk depremi yaşıyor. Onur, Ayhan'ın üniversitede beraber çalıştığı ve bir insanın hayatı boyunca çok az bulduğu dostlardan, aynı zamanda ressam. Bir süre yurt dışında yaşamış sonra ülkesine dönüp üniversitede Ayhan'la birlikte hoca olarak çalışıyor. Dönemin siyasi ortamında baskılar, sindirmeler ve tehditler uçuşuyor ve Onur silahlı bir saldırı ile tehdidin soğuk ve kanlı yüzüyle de karşılaşınca üniversitedeki görevinden ayrılıyor. Reklam adlı şirkette çalışmaya başlıyor. Onur evli ve iki çocuğu var. Eşi, annesinin ona vasiyeti aslında ve ne yaşarsa yaşasın, boynunda bir zincirle eşine yani Güler'e bağlı. Zincirin üstünde annesinin el izleri de var çünkü.

Ayhan'ın arkadaşı olması münasebetiyle Onur ile tanışan Suna, aralarındaki çekimle şaşkına dönüyor. Her ikisinin de inkâr etmeye çalıştığı bu ilgi bir müddet görmezden gelirse de gün gün güçlendiği için ikisi de karşı koyamayacakları bir kara delikte çırpınıyorlar. Suna bütün kurulu düzenlere karşı. Mutlu olmadığı yerde onu durduracak hiçbir kuvvet yok hatta ardında bıraktığı küçük bir çocuk bile ilk eşinden ayrılmasına engel olamamış. Onur Suna'nın bu kafese kapatılmayışına hayran, Ayhan Suna'nın tezatlıklarındaki çekime kapılmış. Onun bir eş, bir dost olarak yanında olması Ayhan'ın yaşam sebebi olmuş. Suna ise her ikisine de âşık ve kendine düşman.

İki farklı kişi var Suna'nın bedeninde: Su ve Na. Su evcil, uysal, akıcı ve yol bulucu. Na ise bir olumsuzluk eki kadar asi ve eklendiği kişiyi savuran, sarsan, bambaşka hallere sokan biri.

Onur yüzünden Ayhan'la kavgaları bitmiyor. Yine böyle bir kavga sonrası Suna, küçük bir apartman dairesine taşınıyor. Yalnız, karmaşık ve çok mutsuz.

Ölü Erkek Kuşlar, bir aşk üçgeninde sıkışıp köşeler arasında savrulan kişilerin romanı değil aslında. Romanı salt bu şekilde değerlendirmek sığ sularla debelenmek olur. Romanda evlilik kurumu eleştirisi, aşk ve sevgi arasında boğuşanlar, siyasi çalkantıların savurduğu insanlar var. Suna'nın Ayhan'ın ve Onur'un yaşadıkları, insanların uzaktan izleyip kendilerine sıçramayacaklarını sandıkları bir yangın aslında.

"Turuncu Kollu Koltuklar" bölümünde Suna'nın ilk evliliğine uzanıyoruz. "Adam" diye adlandırdığı, erkek- insan olamamış dediği ilk eşi ile evliliğe giden birlikteliklerinin anlatıldığı bu bölümde Suna aynı zamanda bilinçsizce alınan evlilik kararlarını, evlilik kurumunu da eleştiriyor. "*Bu toplumda birliktelikler ölene dek o insanın sahibi olmak biçiminde algılanıyor.*" sözleri ile toplumdaki yaygın evlilik anlayışını gözler önüne seriyor. Ayhan'la evliliklerinin ömür boyu zorunluluk yaratacak bir ilişki olmaması konusunda birbirlerine söz veriyorlar. Onlar evlilikleri iki yarımın birbirini tamamlaması değil; iki bütünün bir araya gelip çoğalması, zenginleşmesi olarak kabul ediyorlar. Adamla evliliği Su'nun memnun olduğu, Na'nın ise boğazını sıkı bir kementten kurtulmak için çırpındığı günler oluyor. Ve Na, o kementten kurtuluyor.

Roman bölümler halinde ilerlerken biz Suna'nın küçük yaşta annesiz ve babasız kalışını, annesinin ölümü üzerine tam ortadan ikiye bölündüğü anı öğreniyoruz. Yaşadığı travma o zamana kadar bir bedende uzlaşarak yaşayan Su ve Na'yı kesin çizgilerle ayırıyor. Kimsesiz kalan Suna, dayısı

ve yengesi ile yaşamaya başlıyor. İnci Aral'ın söyleşilerini izlediğimizde romanın otobiyografik göz kırpmalarına da şahit oluyoruz. O günler Suna'nın hayatında öylesine derin uçurumlar yaratmış ki yıllar sonra bile yengesinin kınayıcı ve azarlayıcı bakışlarını ve sesini üzerinden atamıyor.

Ayhan'la evlilikleri Ayhan'ın hazırladığı "birlikteliğin koşulları metni" doğrultusunda devam ediyor. Bir evde yaşayan iki pansiyoner gibiler. Bu metni kabul etme konusunda Su şaşkın ve güvensiz kalırken Na, bu durumun bütün kurulu bozuk düzenlere karşı olan yanına iyi geldiğini düşünüyor. Ayhan'ın her iki tarafa da özgürlük beyannamesi olması niyetiyle hazırladığı bu sözleşme, Suna için bambaşka bir yolculuk oluyor. Önceden Ayhan olmadan yaşayamayacağını düşünen Suna, aylar süren bu pansiyonerlik görünümündeki evlilikle Ayhan'sız da yaşanabileceğini, onun sınıllanacak bir liman olarak hep yanında kalmasını istediğini düşünmesi ile aşk boyutundan dostluk boyutuna evriliyor. Fakat bu aylar boyunca Suna'nın değişimi Ayhan da ters yönde seyreliyor. Aşk bu sefer Ayhan'ı esir alıyor ve Suna'sız nefes alamayacağı günler geliyor.

Suna, Onur'a olan aşkını Ayhan'a itiraf etmesi ile tek başına çırpındığı cenderenin içine Ayhan'ı da sokuyor. Ve Ayhan durumu kabullenip karısının bir hastalığa yakalandığını ve ona yardım ederek iyileştirebileceğini düşünüyor. Tam üç yıl süren bu hastalık, iyileşeceğine şiddetini daha da artıran bir kanser ağrısı gibi her ikisini de esir alıyor.

Devam eden bölümlerde Onur'un çocukluğuna ve bugünkü Onur'u inşa eden taşların kimler tarafından ve ne şekilde yerleştirildiklerine şahit oluyoruz.

Suna, Onur'un atölye olarak kullandığı ve onların kaçamak saatlerinin tanıdığı apartman dairesinde saatlerce onu beklerken içinde bulunduğu çıkmazın sınırlarında savruluyor. Savruldukça da kendini iyice kaybediyor. Ve evine, o mezar soğukluğundaki apartman dairesine dönmeden önce Ayhan'ı arayıp ona dönmek istediğini söylüyor.

Saatlerce beklediği o apartman dairesinden Onur'un gelmeşi ile birlikte ölü bedenini, ölü ruhunu ve Onur'un çizdiği ölü kuşların hayalini de yanına alarak dönüyor. Ayhan'dan uzak geçen soğuk günlerde onun sıcaklığına ve limanına sığınmak istemesiyle Ayhan için de Suna için de yeni bir çalkantı ve yeni bir buhran dönemi başlıyor.

Suna'nın Onur'la ilgili hayal kırıklığı günlerce devam ederken Ayhan, sınırları yıkıp içinde yıllardır tuttuğu öfkeyi boşaltıyor. Ve şiddetin gizli bir canavar gibi fırsat kolladığına, eşlerin bir cinnet halinde birbirlerini nasıl hırpaladığına şahit oluyoruz. Öfke, kıskançlık, tahammül sınırlarının kalk-

ması ve şiddet... Demek ki modern dediğimiz, özgürlükçü bildiğimiz insanlar da şiddetten nasibini alıyor.

Ve ayrılık.

Suna mezarına dönüyor. Zaten yıllardır kendini soyut bir mezarda hissedip ölüm yolları gözlemekte...

Ayhan pişman... hem de çok pişman...

Siyasi davalar yüzünden hakkında açılmış dosyalar da cabası.

Ayhan yurtdışına kaçıyor. Suna ile böyle olmasaydı belki kalır mücadele ederdi fakat artık o gücü kendinde bulamıyor.

Suna ile vedalaşıyor. Ve bu veda ile aralarındaki bağın aşktan da, tutkudan da güçlü olduğunu görüyoruz. Onların kopmayacağını, bir gün ellerinin yine kenetleneceğini düşünüyoruz.

Roman şu satırlarla bitiyor:

"İğde ve gül kokularının birbirine karışarak içlere baygınlık verdiği ilkyaz akşamı Düşköy Yazlık Sineması'nın önünde bekliyorum. Ellerim ceplerimde; neyi, kimi beklediğimi bilmeden bekliyorum. Belki de kimseyi beklemiyorum da bana öyle geliyor

...

Düş gücümün yarattığı bu görüntülerin hiçbirisi gerçek değil. Gerçek olamayacak kadar saçma hepsi çünkü. Yalnızca düşlerde yaşanabilecek olaylar tümü.

...

Düşköy Yazlık Sineması'nın bahçesinde oturmuş, ay ışığı ile aydınlanmış perdeye bakıyorum. Kimseyi beklemiyorum."

“Ama iyiyim, mutluluk denen şeyi abartmaktan vazgeçtim. Sonuçta insan kalbi küçük ve içine pek az şey sığıyor.”

İnci Aral - Kendi Geceğinde

ZEKİ MÜREN GÖBEĞİ

Birgül YANGIN ASLANOĞLU

Aaa, kova ve bez ikilisi bir evin temizliği için en önemli ayrıntılardır. Bezler karışmayacak bir kere. Evin hanımı, o bezleri eline hiç almamış olsa da temizliği en iyi o bilir. Titiz olan gündelikçi bir kadın değil onu yöneten ev sahibidir. Tijen Hanım, bu farkı her fırsatta dillendirir, dillendirmelidir. Yoksa bu gündelikçi kadınlar işini savsaklar durur. Ya yüzeyden toz alır ya da yer beziyle sehpa silerler. Böyle bir şeye katlanılabilir mi hiç?

Çamaşır suyu, sirke ve arap sabunu karışımının keskin kokusu evin her tarafına yayılmıştı. Bu koku Necmiye'nin ellerine öyle bir sinmişti ki kendi teninin kokusunu yıllardır hissetmiyordu artık. O gün de yüreği küt küt atarken mahcubiyetin verdiği bir tedirginlik vardı üzerinde.

“Önce camlardan başla temizliğe. Şu mavi kovaya, deterjanlı su; beyaz olana da durulama suyu hazırla. Camlarda leke, çizik istemem ona göre.”

Camlarda leke çizik olmayacak elbet. Bir evin temizliğini camlar gösterir. Daha doğrusu evin hanımının ne kadar titiz olduğunun göstergesidir camların lekesiz oluşu. Bir de sürekli ocağın üstünde duran çaydanlıkta yağ lekesinin olup olmadığı. Bunlar küçük ama kadınlar arasında önemli ayrıntılardır. Kabul günlerinde ev sahibinin mutfığa gittiği an bir sürü gözün evin eşyalarını ve temizliğini teftiş vaktidir. O yüzden camlar önemli, camlar lekesiz ve çiziksiz olacak!

“Tamam, Tijen Abla!”

“Tijen Abla değil de Tijen Hanım desen daha iyi olur, Necmiye Hanım.” dedi evin hanımı gözlerini belerterek. “Necmiye Hanım”ı vurgulayarak söyledi özellikle. “Ben sana ‘hanım’ derken sen bana hangi cüretle ‘abla’ dersin, bu ne samimiyet!” dercesine söyledi üstelik bunu. Ardından kova ve bez ikilisinin kullanım talimatlarını sıralayan bir nutuk daha attı.

Necmiye, söylenen her şey, başını öne eğerek “Tamam hanımım, siz nasıl buyurursanız!” diyordu.

“Ha, bir de toz alırken dikkat et de yine bir kaza olmasın.” Zehir saçan dilini çıkarıp “tısss” diyen evin patroniçesi geçen hafta Necmiye’nin kırdığı antik görünümlü kulplu seramik vazoyu ima etmişti. Kırılan antik görünümlü bir vazoydu. Yok yok, kırılan imitasyon bir... Antik görünümlü! Aman işte bir vazoydu nihayetinde. Kırılan Necmiye’nin gururuydu da aynı zamanda.

Yer yarılsa da yerin dibine girseydi keşke o an. Alı al, moru mor “Kusura kalma hanımım, nasıl oldu, anlamadım ben. Elim çarpıverdi birden.” derken içine yutmuştu kelimelerini, yuttukça da küçülmüştü. Annesi, kızının sesini hep sivrisinek vızıltısına benzetirdi. Hoş onun, sesi de varlığı gibi sönüktü bu dünyada.

Necmiye, hayatı boyunca kendisine buyrulan her şeye “tamam” demişti. O, itaat etmek üzere bu dünyaya gelmişti sanki. Kara önlüklü günlerinde sıra dayacağı yerken ya da öğretmeni soru sorduğunda başını öne eğmeye alışmıştı. Gelinlik çağına geldiğinde, komşunun oğlu inşaat işçisi Halim’i pek beğenmişti. Kendisi gibi mahcup bir çocuktu Halim. Bir kaç kez göz göze gelmiş, utancından başını öne eğmişti yine. Görücüler kapılarını aşındırmaya başladığında babası, sanayiye kaynakçılık yapan Mestan’ı, kızına eş olarak uygun görmüştü. Görmüştü görmesine de Necmiye, “Benim, gönlüm Halim’de.” diyememişti. Hele “Mestan’ı istemem.” hiç...

Bir kaynakçı eşiydi artık o. Akşamları yolunu gözlediği huysuz kocası vardı. Sabah erkenden kalkar, kocası işe gittikten sonra evi derler toparlar, yemek pişirir sonra da dantelini alırdı eline. Çok maharettiydi, çeyizi hep elinin emeği, gözünün nuruydu. Necmiye, sadece dantel ördüğü an mutlu hissederdi kendini. İçini döktüğü günlüğüydü çünkü ördükleri.

Bir oğlu, bir de kızı oldu Necmiye’nin. Kızının doğumuna çok sevinmemiştir kocası. Kız olduğu için değil, sağ kolu noksan doğduğu için. Allah var bir gün olsun dememiştir ille de erkek evlat diye. Kızı bir buçuk yaşına geldiğinde de bir iş kazasında kaybetti Mestan’ı.

Ev kira, ne elde var ne avuçta. Necmiye, işte o gün bugün gündeliklik olarak çalışmaya başlamıştı. Ördüklerini de satmaya. Hep Yeşilçam filmlerinde mi olur imdada yetişen iyi kalpli yaşlı komşular. Hayriye Teyze, her ne kadar Adile Naşit gibi güler yüzlü olmasa da temizliğe giderken çocuklarını emanet ettiği güvenilir bir komşusuydu.

Soğuk, Necmiye’nin elini bıçak gibi kesiyordu camları silerken. Elleri kızarmış, uyuşmuş, yanmaya başlamıştı bile. Sırtındaki ter, bir ölü soğukluğu vermişti bedenine. Camları bitirince oturma odasını süpürmeye başladı. Belindeki iki fi-

tığa rağmen koca koca iki kanepeyi çekti, altını süpürüp sildi ve yerine yerleştirdi. Koltukları sildiği anda susuzluktan dili damağına yapışmak üzereydi. Üzerindeki kıyafetlerin ıslaklığı iyice üşütmüştü onu ama yüzü alev alev olmuştu halıyı silerken. Kan beynime sıçradı ne demek hep halı silerken anlardı. Saatli çalıştığı için evin işlerini vaktinde bitirmek istiyordu. O yüzden hiç mola vermedi. Zaten ev sahibi ne zaman “Gel de, bir şeyler ye.” derse ancak o zaman mola verirdi. Var gücüyle fayans aralarının derzlerini sürterek beyazlaştırmaya çalışırken “Kırdığım vazoyu unutturmalıyım Tijen Abla’ya. Ay aman Tijen Hanım’a.” dedi. O esnada alnından sızan terler burnunun ucundan süzülüp fayansın üzerine damladı.

“Burnun mu akıyor senin, tısss! Benim çamaşır suyuna alerjim var, iyice durula banyoyu.” sözleriyle birden kendine geldi. Öyle bir durulamalıydı ki banyoyu vazonun bedelini alacağı paradan kesmesindi hanımefendi. Hem belki bir iki dostuna önerirdi kendisini de kirayı denkleştirebilirdi böylece. Tijen Hanım’ın çevresi epey genişti ne de olsa. Komşu günü, liseliler günü, altın günü, dolar günü ha bir de on beşte bir kahvaltı günü vardı. O günde ne giysen, bu günde kaç çeşit ikramlık hazırlasam, hangi takımlarla servis yapsamdan başka derdi tasası mı vardı?

Necmiye’nin bu eve ikinci geliyordu. Bir hata daha yaparsa yerime başkasını alırlar, diye korkuyordu. Haftada bir buraya düzenli olarak gelecekti. Düzenli gittiği evleri seviyordu. Çünkü yapacağı iş de alacağı para da belli olurdu. Bazısı ayda bir çağırır, genel temizlik yaptırırdı. İşte o zaman hem çok yorulur hem de eve çok geç giderdi. Çoğu zaman çocuklarını uyumuş bulurdu ve içi sızım sızım sızlardı. Tüm bu kaygılarla bütün gücünü verip küveti ovmaya başladı.

Büyük banyoyu temizlerken başındaki yazmayı, ağzını örtecek şekilde bağladı. Kireç çözücü, çamaşır suyu derken astımı onu rahat bırakmadı, nefes almakta zorlandı. İşini bitirmesine yakın evin hanımı yemek hazırlamıştı ona. Aç da olsa yemeyi düşünmedi. Çocukları olmadan yediği her lokma boğazında düğümlenirdi.

Tijen Hanım acaba memnun kalacak mıydı yapılan temizlikten? Kafasında yankılanıp duran bu soru, Necmiye’yi epey bir tedirgin etti. İki göz, güya fark ettirmemeye çalışsa da peşindeydi temizlik boyunca. Bir bahaneyle temizliği biten odalara giren evin hanımı, tozların iyi alınıp alınmadığını, parkelerin ve camların iyi silinip silinmediğini elindeki ıslak mendille test ediyordu.

Önündeki tabağı güç bela bitiren Necmiye’ye bir zarf uzattı Tijen Hanım:

“Pek içime sinmedi yaptığın temizlik. Ama ne yapalım başkasını da bulamadım. Yarın da komşu günüm var. Daha ikramlıklar hazırlanacak. Elin de pek ağır, tssss! Dört saatlik işi altı saatte yapıyorsun. Haftaya yine aynı gün, aynı saatte gelirsin.” dedi.

Necmiye, zarfı alırken bu sözlere sevin sin mi üzülün mü bilemedi.

“Tamam, hanımım. Allah razı olsun sizden.” diyebildi sadece.

Islanmış giysilerini bir poşete koyduktan sonra apar topar hazırlanıp koşar adımlarla durağa gitti. Ayakta beklerken belinin ağrısından bir yerlere dayanma ihtiyacı hissetti. Otobüs dolu geldiği için de çoğu zaman ayakta yolculuk yapardı. Şansı yaver gider de oturanlardan biri birkaç durak sonra inerse onun yerine otururdu. İş görmekten uyuşmuş, ağrılarıyla harmanlanmış bedeni, koltuğa bir külçe gibi yığılırdı. İşte o zaman ineceği durağın yaklaşmasını hiç istemezdi.

Neyse ki bu sefer oturarak gitti evine. Bir ara otobüsün orta kapısının “tssss” diye açılmasıyla başını kaldırdı. Karşısında Tijen Hanım’ı göreceğini sandı. Halim selim bir adamla göz göze geliverdi. Bakışlarını hemen kaçırdı. Yıllar evvel yüreğini yerinden oynatan Halim’in gözlerini gördü o adamda. Sonra antik görünümlü vazoyu kırdığındaki suçluluk hissini yine duydu. Utandı, aklından geçenlerden dolayı kızdı kendine. Başını öne eğip ineceği durağı beklemeye koyuldu. Bu sırada az da olsa dinlenme fırsatı buldu. Eve gitmeden önce eklemek almak için markete uğradı. Çocukları alırken ekmeğin birini Hayriye Teyze’ye bıraktı. Bazen pazara gittiğinde ona da bir şeyler alırdı teşekkür babında.

Gün boyu yaşlı komşunun evinde uslu durmak zorunda olan çocuklar, eve gelince bahçeye fırlamış kedi olurlardı. Bir yandan da didişip kavgaya eder, annelerine olan özlemlerini mızırdanmaları ile gösterirlerdi. Necmiye nasır bağlamış, deterjandan çatlamış elleriyle çocuklarının saçlarını okşardı. Yorgunluğunu, ağrılarını düşünmemeye çalışır, onlarla oynar, sarılıp içine çekerek kokularını.

Akşam, çocuklarını gönülledikten sonra onları bir güzel çimdirdi. Ardından da kendisi yıkandı. Çalışırken homurdanan ve adeta banyoda bir ileri iki geri ritminde dans eden çamaşır makinesine kirlileri attı. Dünden kalan tarhana çorbasını ısıttı. Ekmek doğrayıp çocuklarına yedirdi. Gofret kırıntılarını fark etti halıda. Hemen mutfağı ve oturdukları odayı süpürdü, alalecele elindeki bezle sağı solu sildi. Kanepe-leri açıp yatakları hazırladı. Çamaşırları serip içeri geldiğinde çizgi film izlerken uyuyakalan çocuklarının üstlerini örttü.

Başka bir dünyaya yolculuğu başlayacaktı birazdan. Küçük, sık zincirlerle örülü bir dünya. Zeki Müren göbeğini bitirmesine az kalmıştı. Kimi bu motife aspirin diyordu belki öreni rahatlatmıştı, derdi tasası ne varsa alıp götürdüğü için. Kimi bir avuç altın diyordu, el emeğine paha biçmek için. Sanat Güneşi’nin o gösterişli kostümlerini tasarlayıp onlara isimler verdiğini dinlemişti bir kez radyoda. Nefti Geceler, Susamış İstiridye, Çocukluğumun Bayram Yeri, Hıçkırın Gitarlar, Gelinciklerin Türküsü, Mimosaların Tebessümü... Belki de bu yüzden elindeki dantel modeline Zeki Müren göbeği demeyi daha çok seviyordu. Dantel örerken Zeki Müren’i dinlerken duyduğu huzuru buluyordu.

Saklı bir dünyası vardı. Kimse iş buyurmuyor, emir vermiyor, sorgulamıyor, hor görmüyordu. O an geçim kaygısı da yoktu. Bugüne kadar canını yakan herkese bir cevaptı tığı her batırışı. Zincir zincire ulandıkça rahatlıyordu. İpi, tığa dolayı batırıldığında ortaya çıkan her motifle mutlu oluyordu.

Necmiye, pijamalarını giyip başını yastığa koyduğu vakit, anladı ne denli yorgun olduğunu. Tüm vücudu dayak yemiş gibi ağrıyordu. Belinin ağrısından ne yöne yatacağını bilemedi. Elleri, soğuktan ve deterjandan çatladığı için sızım sızım sızlıyordu. Gece kremi yoktu ama evde gül suyu esanslı bir vazelin bulundururdu mutlaka. Yatmadan önce, çatlayan eline ve ayaklarına bir güzel sürdü ondan. Yine de ellerinin sızısı dinmemişti.

Uykuya dalmadan önce kurduğu hayalleri yoktu Necmiye’nin. Sustu, hep sustu. Zaman onu eritirken içine akıtarak zehrini. Sustu, yine sustu, sessizliğine sinerek “Ah ah!” diyebildi sadece “Ah ah!” Bu iç çekişinin ardından, başucuna ütileyip koyduğu, tuhafiyeciye teslim edilmek üzere tamamlanmış Zeki Müren Göbeği motifli ara danteline baktı. Yüzündeki tebessümle uykuya daldı. Rüyasında apartman topuklu dore çizmeleri ve omzunda uçlarından Necmiye’nin ördüğü ara dantelin sallandığı peleriniyle Zeki Müren sahnedeki şarkı söylüyordu:

*“Şarkılara duygu seren, çilelere göğüs geren,
Dertli gönüllere giren, işte benim Zeki Müren”*

BERFİN ATAMAN İLE SÖYLEŞİ

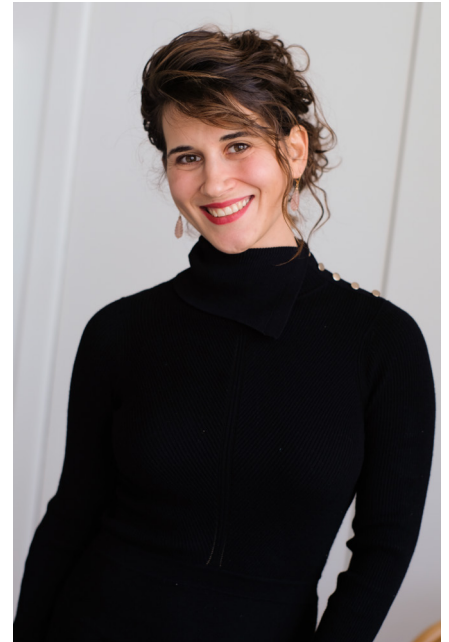
İsmail BİÇER

Sizinle yeni tanışacak okurlarımız için, sanatınıza dair bir girizgâh oluşturunuz isteyebilir miyim?

Elbette... Son birkaç yıldır, hareketlerini mikroişlemciler ve motorlar kullanarak programladığım farklı, yumuşak ve soyut kinetik obje serileri üzerinde çalışıyorum. Günlük yaşamımızda insan olarak sosyal, kültürel, mekânsal, natural ve benzeri farklı sistemlerle etkileşimde bulunuruz. Eserlerim sistemlerin birbirleriyle, bizimle, insan olmayan farklı şeylerin sistemle olan karşılıklı etkileşimlerini araştırıp ortaya çıkarıyor.

En son hangi projeler üzerinde çalıştınız?

Aynı anda, farklı projeler üzerinde çalışabiliyorum. Biraz daha açacak olursam; Sympathetic Motion serisi, insanların içinde yaşadıkları kültürel ve doğal sistemlerden nasıl etkilendiklerine odaklanıyor. Bu sistemlerin insanların bakış açılarını nasıl etkilediği ile ilgileniyorum. Bu projenin araştırması sibernetik, psikolojik ve doğal sistemler üzerine odaklı. Eserler doğada bulunan hayvanları ya da şekilleri anımsatmalarına rağmen aynı zamanda bize çok yabancılar. İzleyicilerin eserleri algılayışını yönlendirmek için görsel ve duyuşsal tasarım öğeleri kullanıyorum. Bu durum, insanların sanat eserine bakarken içgüdüsel olarak yönlendiren farklı dürtülerle ilgili deneyler yapmama izin veriyor. İzleyicilerin objeler etrafındaki davranış şekillerinin ve reaksiyonlarının farklı

tasarım öğeleriyle değiştiklerini gördüm. Özellikle hareket tasarımı bu etkiyi artırıyordu. Hareket, renk ve desen tasarımı dengelendiğinde, insanların bu objeleri canlıymış gibi algılma eğiliminde bulunduklarını deneyimledim.

Island of Doubt ve Raising Quills enstalasyonu ve soyut obje serileri, içinde farkında olmadan yaşadığımız mimari ve toplumsal sistemler ile alakalı. Eserlerin farklı mimari mekânlar içindeki yerleşimleri, tasarımları ve hareketinin izleyici üzerindeki etkisini araştırıyorum. Aynı zamanda, eser ile mekân arasındaki ilişkinin nasıl başkalaşabileceği üzerine deneyler yapıyorum. İzleyiciye bütünleşmiş bir deneyim sunabilmek için mekânın yapısal özelliklerini, eserlerin niteliklerini ve izleyicinin geçmiş deneyimlerini göz önünde bulunduruyorum.

Island of Doubt, Gordon Paskın ortaya attığı “Architectural Mutualism” teorisinden esinlenmemle başladığım bir projedir. Gordon Pask bu teorisini şöyle açıklar: “Bir bina ancak insani çevresiyle anlamlıdır. Bina sakinleriyle sürekli etkileşime girerek, bir yandan onlara hizmet eder, diğer yandan davranışlarını kontrol eder. Başka bir deyişle, yapılar insana ilişkin parçaları içeren daha büyük sistemlerin bir bileşeni olarak anlam ifade eder. Mimar öncelikle daha büyük olan bu sistemlerle ilgilenir. Bunun anlamı insanlar, yapılar ve toplumlar arasında karşılıklı bir çıkar ilişkisi oldu-

8. Island of Doubt, Close up

ğudur.” Benim enstalasyonumda da ziyaretçi mekâna girip yürüdüğünde, eserlere göre mekândaki davranışını değiştirmek veya sistemin akışını bozmak zorunda kalır. Önlerine gelen parçaları yollarından iterek, çekerek veya sadece tutarak sistemin akışını kesmeyi seçebilirler. İzleyicinin verdiği tepki, sistem içindeki ilişkileri kesintiye uğratar. Seyirci objelerden birini her tuttuğunda, onların nerede olduğunu veya daha sonra ne yapması gerektiğini hatırlayan ve rapor eden sistemdeki beyin kesintiye uğrar ve sistemin kafası karışır. Sonuç olarak, sistemde var olan nesneler arasındaki ilişkiler değişir. Obje veya süje karşısındakinin hareketine göre davranışını değiştirmek zorunda kalır.

Nelerden esinleniyorsunuz?

En büyük esin kaynağım her zaman doğa oldu. Sanatımın doğayla direkt bir ilişkisi olmasa da, doğada gözlemlediğim ilişkiler, renkler, desenler sanatıma yansıyor. Sympathetic Motion serisi için su altı canlılarından çok esinlendiğimi rahatlıkla söyleyebilirim.

Bir sanatçı olarak, bulunduğunuz noktaya ulaşmaya dek farklı deneyimleriniz olmuş. Kariyer yolculuğunuzdan bahsedebilir misiniz?

Sympathetic Motion

Kariyerime sinema ve tiyatrodaki kostüm tasarımcısı olarak başladım. University of Southern California, School of Dramatic Arts'tan "sahne ve kostüm tasarımı" ağırlıklı bir bölümden mezun oldum. Mezun olduktan sonra, sinema ve tiyatro endüstrisinde çalıştım. Filmde çalışmayı sevme-ye rağmen ellerimle çalışmayı özlediğimi fark ettim ve bir süre sonra okula geri dönmeye karar verdim. School of the Arts Institute Chicagonun Fashion, Body and Garment Bölümü'nde bir senelik bir programı tamamladım. Bu sırada üniversite bünyesindeki "mimarlık ve performans sanatı" departmanları ile çalışmalar yaptım. Gitgide kendi sanatsal tarzımı bulmaya başladım, farklı malzemelerle çalışmayı öğrendim. İlk parçalarım giyilebilir olan Metamorphosis serisiydi. Bu konsept altındaki eserlerimi, bir enstalasyonun parçası olarak tasarladım. Bu proje sırasında, pratiğimin önemli bir parçası haline gelen kendi kumaş ve baskılarımı yaratmaya başladım. O zamanki araştırmamın odak noktası "oyun"du. Oyunlarla ne öğrenilir ve neden gereklidir? Parçalar, kullanıcının diğer bedenlerden ve farklı mekânlardan yeni bir bakış açısı kazanması için tasarlandı. SAIC'ten ayrıldıktan sonra kendi stüdyomu açtım. 2018'de UCLA Design Media Arts Bölümü'ne kabul edildim ve bu sanat pratiğimi çok değiştirdi. Motorlarla ve elektroniklerle ve 3D print gibi daha yeni teknolojilerle çalışmaya başladım. Kod yazmayı öğrendim. Bu departman teknoloji ve sanat ağırlıklı bir departman ve mentörlerimle olan bir çok uzun konuşmalardan

aldığım destek ile yeni eserler yapmaya başladım. Şu anda Los Angeles'ta kendi stüdyomda çalışmalarımı ilerletiyorum.

L.A.'deki sanat dünyasıyla nasıl bir etkileşimdesiniz?

UCLA in Los Angeles'daki sanat çevresi üzerinde azımsanmayacak bir etkisi var. UCLA gerçekleştirdiğim ilk sergimde, Architecture and Design Museum'da bir sergi yapmaya davet edildim. Geçen sene Şubat'ta ilk solo sergimi bu müze ile gerçekleştirdim. Geçen ay da müzenin Tasarım Ödülü'ne (Design Award) layık görüldüm. L.A.'deki sanat dünyası çok hızlı büyüyor. Özellikle teknoloji ile sanatın kesişmesinden ortaya çıkan sanat eserlerine ilgi giderek artıyor. Çok büyük bir şehir olması nedeniyle, çok farklı sanatsal etkinlikler düzenleniyor. Doğal olarak Covid nedeniyle çok şey durakladı ama yine de pek çok online sergi organize ediliyor. Covid sonrasında hem öğretim üyesi olarak hem sanat dünyasında çalışmalarına devam etmeyi planlıyorum.

Sırada neler var?

Şu anda Kore'de CICA Museum'da ve San Francisco'da bir kaç işim gösterimde. Benim hayalim açık havada eserlerimi sergilemek. Bu bir orman olabilir ya da çölün ortası olabilir. Bu proje henüz planlama aşamasında ve önümüzdeki aylarda netleşmeye başlayacak.

EŞEKLİ SOKAK

Mertcan KARACAN

Yusuf Kâmil Paşa'yı bilirsiniz. Hani, şu, lise edebiyat derslerinde “ilk çeviri roman” diye ezberlediğimiz *Tercüme-i Telemak*'ın çevirmeni ve aynı zamanda eşi Zeynep Hanım ile birlikte Üsküdar'daki Zeynep Kâmil Hastanesi'nin kurucusu olan paşa... Bildiniz, değil mi? Hiç değilse *Telemak*'tan kalmıştır aklınızda. Öyle ya, papağana ezberletir gibi ezberletirdi öğretmenlerimiz: “İlk çeviri roman? *Tercüme-i Telemak*. Kimden çevrilmiş? Fransız yazar Fenelon'dan... Kim çevirmiş? Yusuf Kâmil Paşa!”

İşte bu Yusuf Kâmil Paşa, bir gün, Mısır'a gitmek üzere İstanbul'daki konağından ayrılırken yardımcılarından birine bir vaatte bulunur: “Sana,” der, “yanımda Mısır'dan bir eşek getireceğim.” Adamcağız çok sevinir tabii. Bu sevinçle teşekkür ede ede paşasını vapura kadar geçirip yolcu eder. Paşa gider, günler sonra geri döner; ama yanında eşek meşek yoktur. Öyle ki, eşiğin bir daha sözü bile edilmez. Verilen söz de, tıpkı eşek gibi, yalan olur.

Ertesi yıl bir kez daha Mısır'a gider paşa. Gitmeden önce aynı yardımcısına bir ufak itizardan sonra “Bu kez unutmayacağım sizin eşiği,” der, “getireceğim.” Aradan zaman geçer, paşa hazretleri İstanbul'a geri döner; ama yanında, değil eşek, şöyle ucuzundan bir palan bile yoktur! Bu böyle bir kez daha, bir kez daha tekrar edince adamcağız en sonunda dayanamaz ve kendisini durmadan atlatan paşa-

“Yusuf Kâmil Paşa Sokak'ın orta yerinde...”

sına “Efendimiz, sizi gördükçe hatırıma bizim eşek geliyor!” der.

Ne ilginçtir ki Yusuf Kâmil Paşa adını nerede okusam ve ne zaman duysam benim de aklıma hep eşek gelir. Zira, Kadıköy’de yaşadığım yıllar boyunca, Moda’ya giderken ya da Moda’dan dönerken, Yusuf Kâmil Paşa Sokak’tan her geçişimde küçücük bir eşek selamlardı beni, küçücük bir eşek heykeli... Yolun hemen kıyısındaki iki katlı bir konağın bahçesinden, tatlı kulakları havada, içten bir gülümsemeyle, sımsıcak...

Sokaklarında kedisinden köpeğine, boğasından timsahına, balığından zürafasına bir sürü hayvan heykeli bulunan Kadıköy için pek şaşırtıcı bir durum değildir aslında bu. Her köşe başında önünüze ansızın bir hayvan heykeli çıkıp sizi en samimi duygularla selamlayabilir, içinizi pekâlâ ısıtabilirler. Hatta yanlarına birazcık sokulup kendilerine kulak verecek olursanız, size hikâyelerini anlatmaktan hiç mi hiç çekinmezler. Tabii, merak edip sorarsanız!

Ben sormuştum da eşeğe, “Vaktiyle bu konakta çok yakın bir arkadaşım oturuyordu,” demişti, “beni de buraya bu yüzden diktiler. O artık yok aramızda; anıları var, müzeye dönüştürülen bu cânım konağı ve bir de onu çok seven sen gibi, ben gibi dostları...” Tam bu anda düğüm düğüm olmuştu boğazlarımız. Bir süre ikimiz de birbirimize bakamamış, buğulanan gözlerimizi o benden, ben ondan gizlemeye çalışmıştık. Bakmıştı ki benden ses seda çıkmayacak, çıkamayacak, yine o girmişti söze: “Biliyor musun,” demişti, “biz o kadar yakın arkadaştık ki, ben bir ara, sağlığında, gittiğim yerden ona hiç haber göndermemiştim de üzülp kahrolmuştu, küstüğümü sanmıştı benim. Ben ona hiç küsebilir miydim? Bilmiyor muydu sanki bunu? Biliyordu, biliyordu da, yine de konduramamıştı dostluğumuza. Tabii, o zamanlar çok kızmıştım kendime, az vicdan azabı çekmemiştim; ama artık ne diyorum içimden, biliyor musun? İyi ki konduramamış da, yazmış o güzelim şarkıyı bana.”

Eşekçik bunları anlatırken o en yakın dostunun kadife sesi, müzenin açık pencerelerinden taşıp taşıp kulaklarımıza doluyordu. Böyle böyle ya üç ya dört şarkısını dinlemiştik ki bir yenisi daha başlayınca “İşte,” demişti eşekçik, “işte şimdi söyleyecek, şimdi! Bu şarkıdan hemen sonra... Dinleyelim, olur mu? Bana yazmıştı! Benim için yazmıştı! Dinleyelim, n’olur!” Dinlemek ne kelime... Az sonra kendimizi Yusuf Kâmil Paşa Sokak’ın orta yerinde, “81300 Moda” adresli o meşhur konağın tam önünde, dünyanın o en yakışıklı, en candan, en güzel kalpli arkadaşına eşlik ederken bulmuştuk: “Arkadaşım eş, arkadaşım şek, arkadaşım eşseeeek!”

Gecenin Dedikleri

Nevruz UĞUR

suyun düşlerinde köpüren rüzgâr vaktin saçlarını dağıtıyor
dünya kadar bir şilep geçiyor körelmiş fenerin kıyısından
yıldızlar kırılıyor pencerenin siyah ayasında

son ve sıkı karanlıkta öksüren sokaklara taşıyor deniz
önce uzatıyor sonra kısaltıyor gölgeleri güneş
yapay ışıklar terk ediyor sokakları / gün başlıyor

ağlarına çalışıyor örümcekler kırmızı altınlar çıkarılıyor vitrinlerle
kemiğin ete dokunduğu yerlerde uyanıyor acı kan
kemiğin ete dokunduğu yerlerde uyanıyor acı ve kan
kendi çıkmazına doğru yürüyor insan

kar bekliyor tabiat rüzgârın dönencesinde
sonra bembeyaz bir gece dize kadar
sonra bembeyaz bir güneş dize kadar
sonra kırmızı eldivenli çocuklar kızıl göğüslü kuşlar
pazartesi salı çarşamba perşembe
cuma cumartesi pazar hariç
kar yağmıyor hiç

söyleyin beklemesin silsin bu bekleyişi
gül bıraksın kadehin yanına dal dal
şarap döksün ışığa al al

aklımdan yüreğime taşan pîr-i mugân bir fetva
“sevgilinin bulunmadığı yerde şarap haramdır.” diyor

hafız’ı dinle
damarımı açacak rüzgârı dinle

günlere bakma
kırmızı altınlarına vitrinlerin

güle ve şaraba bak
iç ve kokla
ve bile...
aşk dile

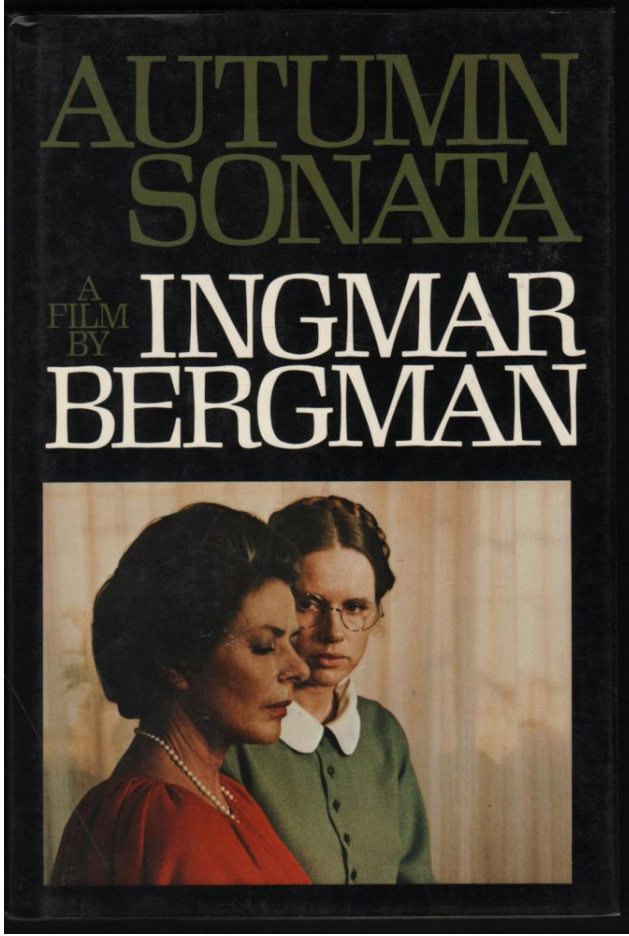
ACI VE DÜŞ ÜZERİNE — GÜZ SONATI

Muzaffer CİNEL

- Bir anne ve kızı. Duyguların, karışıklığın ve yıkımın ne korkunç bir kombinasyonu. Sevgi ve ilgi adına her şey mümkündür ve yapılabilir. Annenin acıları kızına geçmelidir. Annenin hatalarını kızı ödemelidir. Annenin mutsuzluğu kızının mutsuzluğudur. Sanki göbek bağı hiç kesilmemiş gibi. Gerçekten öyle mi? Kızının felaketi annenin zaferi midir? Benim kederim senin saklı zevkin mi?

- Çocukluğumu çok az hatırlıyorum. Anne ve babamın bana dokunduklarını hatırlamıyorum bile, ne şevkat ne de ceza için. Sevgiyle alakalı ne varsa tamamıyla habersizdim: Şevkat, dokunma, mahremiyet, samimiyet. Duygularımı göstermenin tek yolu müzikti. Bazen geceleri uyanırken gerçekten yaşayıp yaşamadığımı merak ederdim. Bu herkes için böyle midir? Yoksa bazı insanlar sevme konusunda daha mı yetenekli oluyorlar? Ya da bazı insanlar yaşamak yerine sadece var mı oluyorlar?

Kariyeri uğruna ailesini ikinci plana atmış olan dünyaca ünlü piyanist Charlotte (Ingrid Bergman) ve kızı Eva (Liv Ullmann) arasındaki iletişimsizliği odak noktasına alan ve dünya sinemasının en saygın sinemacılarından olan Ingmar Bergman' ın yazıp yönettiği “Güz Sonatı”

filmi hem anne-kız yüzleşmesini hem de bireysel hesaplaşmalarının en sarsıcı halini tiyatro tadında ve tek mekânda bizlere etkileyici bir şekilde yaşıyor. Yakın plan tekniğini sıklıkla sinemasında kullanan Ingmar Bergman, 1978 yapımı bu filmindeki etkileyici senaryosu ve bir o kadar başarılı oyuncularıyla, izleyicisinin de hayranlık, korku, sevgi ve öfke gibi duygulara yakından temas etmesini sağlamıştır.

Yapıtlarında aile, ölüm ve inanç gibi temaları derin psikolojik öğelerle seyircisine sunan Bergman için sinematografinin en büyük hediyesi insan yüzüdür. Güz Sonatı filminde de özellikle yüze odaklı yakın çekimler anne-kız yüzleşmesinde dile getirdikleri birçok haykırışın yanı sıra, henüz daha söylenmemiş birçok sessiz cılgılığı da bize hissettiriyor.

Sahne, tiyatral havasına yakışır şekilde bir anlatıcı

eşliğinde açılır. Victor (Halvar Björk) eşi Eva ile ilk karşılaştıkları günü kameraya, yani biz seyircilere anlatırken, hemen arka planda Eva, annesini davet edeceği mektubu yazmaktadır. Eva, uzun yıllardır kendisi ve felçli kardeşi Helena (Lena Nyman) ile sağlıklı ilişki kuramamış ve mesafeli olan annesi Charlotte'un yakın zamanda hayat arkadaşı Leonardo'yu kaybettiğini öğrendikten sonra bu mektubu yazmıştır. Yazdığı mektupta annesini ikna etmeye çalışan ifadesi de neden böyle bir zamanı seçtiğinin göstergesidir adeta. Nitekim Charlotte kabul edecek ve bu, birlikte kalacakları ilk uykusuz gecelerinde uzun yıllardır erteledikleri pişmanlıkları, inkâr ve kabullenişleri, birbirlerine karşı olan korkuları ve sevgiye olan özlemleriyle yüzleşecekleri günün başlangıcı olacaktır. Daha ilk geldiği anda Charlotte'un, hayat arkadaşı Leonardo'yu kaybettiğinden, son günlerinden ve ilişkilerinden bahsetmeye başlaması da yüzleşmelerinin içinde bireysel hesaplaşmalarının da olacağını destekler niteliktedir. Daha önce bir kliniğe yerleştirdiği Helena da artık Eva ile birlikte yaşamaktadır ve Charlotte bunu geldikten sonra öğrenecektir. Sakin bir şekilde başlayan filmin ismi gibi bir Sonat tadında ilerleyeceğinin, inişlerin çıkışların olacağını ve yine başladığı şekilde biteceğinin sinyalleri, ilk akşam yemeklerinde annesinin ve eşinin ısrarları üzerine piyano çalan Eva'nın annesi tarafından değerlendirilmesini istemesiyle verilmiştir. Sırayla Chopin çaldıkları esnada birbirlerine bakışlarıyla söyledikleri cümleler bir sonraki sahnelerde diyalog halinde karşımıza çıkacaktır. Eva, annesinin beğenmediğini ve parçayı yorumlamasıyla alakalı gerçek düşüncelerini söylemesini ister. Filmin özeti niteliğinde olan meşhur sahneyle başbaşa kalırız.

-Chopin duyguludur ama aşırı duygusal değil. Duygu, aşırı duygusallıktan çok uzaktır. Bu prelüd acıdan bahsediyor; düşlerden değil. Sakin, açık ve haşin olmalısın. Şimdi ilk partiyonu çalalım. (Çalmaya başlar...) Acısı vardır ama onu göstermez. Sonra kısa bir rahatlama. Ama bu rahatlık aniden kaybolur ve aynı acı kalır. Her zaman kendini dizginler.

Annesi, kızı Eva'nın çalmış olduğu parçaya yaptığı yorumlarla sanki onun çözümlemesini de yapmıştır. "Sen duygusallığını çok belli ediyorsun. Ben de acı çektim ama onu göstermedim" demek yerine bambaşka bir anlatım dili seçmiştir Charlotte. Ve Frederic Chopin'in Op.28 No.2 Prelüdü de bir aktarım aracı olmuştur

kendisine. Aynı günün gecesinde de bu sefer müzik susacak sahneye çıkan kendileri olacaktır. Charlotte ve Eva derin, bitmek bilmeyen yargılayıcı diyaloglarıyla, felçli olan kızı Helena da söyleyemedikleri ile anlatacaktır tüm geçmiş hesaplaşmalarını. Hiç konuşamayan birisinin duygularını bize gösterebilme başarısı da Bergman'ın ne kadar büyük bir yönetmen olduğunun kanıtıdır.

Filmin konusunu genel olarak ele aldığımızda, Ingrid Bergman ve yönetmen Ingmar Bergman'ın yaşantısından da çok tanıdık izler taşıdığını söyleyebiliriz. Her ikisi de kariyerleri uğruna çoğu zaman ailelerine zaman ayıramamışlardır. Bergman, evlilik hayatında başaramadığı istikrarlı yaşantısının tam aksine, sinemasında aynı oyuncular ve teknik ekiple çalışma sürekliliğini göstermiştir. Özellikle Liv Ullmann, Erland Josephson, Max von Sydow ve Bibi Andersson gibi oyuncuların yanı sıra, Sven Nykvist görüntü yönetmeni olarak vazgeçemediği kişilerden olmuştur. Daha önceden tanışmışlıkları olan Ingrid Bergman ve Ingmar Bergman ilk ve son kez bu filmde birlikte çalışırlar. Bergman, Ingrid'e kendisi için bir senaryo yazacağını ve birlikte çalışacakları sözünü verir. Yıllar sonra Cannes Film Festivali'nde karşılaşırlar ve Ingrid, Bergman'ın cebine bir not bırakır. Bu notuyla yıllar önce verdiği sözü hatırlatır ve bundan tam iki yıl sonra posta kutusunda "Güz Sonatı" senaryosunu bulur. Bergman daha sonrasında, zaten böyle bir planının olduğunu ve senaryo üzerinde çalıştığını da belirtmiştir. Artık kariyerinin son günlerine yaklaşmış olan Ingrid, son sinema filmi olan Güz Sonatı'ndaki müthiş oyunculuğuyla Oscar'a aday olur. Aynı şekilde filmin senaryosu da "En İyi Senaryo" dalında aday gösterilmiştir. Bergman, Akademi Ödülle-

ri'nden Oscar'la çıkamasa da Golden Globe'da "En İyi Yabancı Film" ödülünü alacaktır.

Bergman'ın sinema hayatının yanında aslında kendisinin ölümüne kadar sürdürmeyi planladığı tek tutkusu olan tiyatro yaşantısından da kısaca bahsetmek gerekir. Uzun dönem Kraliyet Drama Tiyatrosu'nda müdürlük yapmış olan Bergman, bu ve diğer birçok tiyatro ekibiyle William Shakespeare, Henrik Ibsen, Albert Camus, Tennessee Williams, Bertolt Brecht, Anton Çehov ve İsveçli oyun yazarı August Strindberg gibi sanatçıların eserlerini de sahnelemiştir. 1944 yılında ilk filmi yöneten Bergman 2003 yılında son yönettiği "Saraband" filmine kadar 70'e yakın sinema ve televizyon filmi dışında sayısız tiyatro oyununa da imza atmıştır.

OĞLAN ÇIKMAZI'NDA NOSTALJİNİN AĞIRLIĞI

Gökhan ARSLAN

Barbara Cassin harikulade eseri *Nostalji*'de şöyle der: “Nostaljinin zaman ve mekânı birbirine bağladığı doğrudur. Ama nostalji ölümlülük halini seçer ve bu hali bir yere sabitler. Başka yerdeki aşk, başka yere duyulan aşk, aynı olana duyulan arzu karşısında boyun eğer.”¹ Cassin'in de vurguladığı gibi, nostalji bize ölümlü olduğumuzu hatırlatan, bizi zamana ve mekâna karşı sürekli tetikte tutan en şiddetli duygulardan biridir. “Nostalji ‘geri dönüş acısıdır’; hem insanın uzakta olduğunda çektiği eziyet hem de geri dönmek için katlanılan sıkıntılardır.”² Nihayetinde, hatırlanan ve özlem duyulan şey ne kadar güzel olursa olsun, sonuç itibarıyla bir eksikliği, bir kaybı ve üzüntüyü işaret eder nostalji. Ama bundan da ziyade esas acı verici olan, geride bıraktığımız şeylerin (ev, dostluk, aşk, vs.) asla aynı kalmayacaklarını bilmemizdir. Nostaljinin özündeki zaman-mekân birlikteliği işte burada devreye girer. Bir zamanlar yuva olarak bellediğimiz evleri, bir aşkı ya da bir dostluğu paylaştığımız mekânları değiştiren şey zamandır. Zaman algımız duygularımızı aşındırır ve bu noktada nostalji ortaya çıkar. Döndüğümüzde hiçbir şeyi bırakmadığımız gibi bulamayacağımızı bile bile nostaljiye sığınırız. Bedeli her ne olursa olsun dönmek isteriz.

Oğulcan Kütük'ün ikinci şiir kitabı olan *Oğlan Çıkmazı*³, bütün gücünü bu nostalji duygusundan alıyor. Açıkçası bu durumu başta biraz yadırgadım. Kütük, 1995 doğumlu genç bir şair. Bu kadar genç bir şairin, nostalji duygusunu tetikleyecek kadar neler yaşamış olabileceğini düşündüm uzun bir süre. Fakat şiirlerin arasında ilerledikçe, beni şaşkına çeviren dizelerle karşılaştıkça zihnimde başka bir algı oluştu. Kütük'ün ortaya attığı nostalji vurgusu, aslında sadece ona ait değil. Kütük, kişisel bir nostaljiden ziyade, hepimizi ilgilendiren bir nostaljiye dayandırmış şiirlerini. Bir geçmiş yaratmakla kalmamış, yarattığı geçmişe bizleri de ortak etmiş farkında olmadan.

Nostaljinin temelindeki zaman ve mekân birlikteliği daha ilk şiirden itibaren karşımıza çıkıyor. "silahlarımızı gömdüğümüz şehirlerden ayırdılar bizi" ("Kan Çek Yüzüne Biraz", s. 15) dizesi, Kütük'ün mekâna dair ilk serzenişi oluyor kitapta. Hemen ardından "zamanında cümle âlem bizimdi" diyerek bu sefer zaman olgusunu katıyor şiire. Böylelikle nostaljinin en önemli iki unsuru birbirini tamamlamış oluyor. Yine aynı şiirin sonlarına doğru karşımıza çıkan "hani gerinirken yırttığım astar, kavgamı verdiğim kılıç/ ben nerede yıkandım bunca yıl/ bir rüyada mı öldurdum çöllerde nehirleri" dizeleri de geçmişe duyulan özlemi, o nostalji duygusunu iyice körüklüyor. Ama esas sürpriz şiirin sonunda. Oğulcan Kütük, Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* kitabına göndermede bulunarak nostalji kavramını edebiyatın içine dâhil ediyor sürpriz bir şekilde.

Kütük'ün nostalji duygusuna yol alırken sığındığı sözcüklerden biri "eski" sözcüğü. Kitabın birçok yerinde bu sözcükle karşılaşıyoruz ama genellikle tamlama şeklinde. "Dip ve Dil" (s. 17) şiirinde "eski fotoğraflar" geliyor önümüze. "Eski Evler Nakaratı"nda (s. 21) hem "eski evler"le hem de "eski bir çerçeve" ile hemhal oluyoruz. "Yankı Kayıp" (s. 41) şiirinde göz göze geldiğimiz "eski eşyalar" ve "eski saçlar", "Gittiğimi Söylemeye Geldim"de karşımıza çıkan "eski eller" tamlamaları nostalji duygusunu ağır bir şekilde üzerime bırakıyor. Kütük'ün eski sözcüğüne bu kadar çok yer vermesi basit anlamda bir geçmişe özlem değil. Her ne kadar ilk bakışta sıradan bir sıfat gibi görünse de bu sözcüğün yoğun ve katmanlı bir anlamı var. İs-

ter istemez soruyor insan kendine: Eski dediğimiz şeyin geçmişi nedir? Eski ne zaman eski olur? Nesnelerin, duyguların, mekânların ve olayların eski olarak nitelenebilmesi için üstünden ne kadar zaman geçmesi gerekir? Bu sorulara verilecek yanıtların göreceli olduğunu elbette biliyorum. Sonuçta geçmiş dediğimiz kavramı ancak kendimizle ilişkilendirebiliyoruz. Kendi yaşadıklarımız, deneyimlerimiz ve algılarımız belirliyor yukarıdaki soruların yanıtlarını. Doğal olarak Oğulcan Kütük'ün algısı da kendi tecrübelerine dayanıyor. Şiirlere baktığımda ise şunu görüyorum: Kütük için zaman mefhumu çok net. O, daha birkaç saat önce yaşadığı bir olayı ya da bulunduğu bir mekânı kolaylıkla eskiye çev-

rebiliyor ve onları yarattığı ortak nostaljinin bir parçası hâline getiriyor. Dolayısıyla onun yarattığı geçmiş ve ona duyulan hasret ne kadar yeni olursa olsun, bizim için çok eski bir zaman dilimini temsil ediyor.

Oğlan Çıkmazı, binayı nostalji temelini üzerine inşa ederken çevresini çok iyi gözlemleyen, etrafındaki değişimlerin de kaydını tutan bir kitap aynı zamanda. Kütük, kitap boyunca "şeyler"ın eskimesini bize yansıtırken bir yandan da o küçük değişimleri parça parça bize hissettiriyor. Kitabın ikinci bölümüne geçerken Leylâ Erbil'den yapılmış uzun bir alıntı var. Bu değişimlerin ilk izlerini bu alıntıda görmek mümkün. Bu değişim imgesinin en yoğun şekilde görüldüğü yer ise "Oğulcan Taksimi" (s. 33) şiiri. Şiirin hemen başında yer alan "denizin yüzyıllık ritmini değiştirdi çakıl, herkes alıştı" dizesi, bir şeylerin eskimekle kalmayıp eskirken başka şeyleri de değiştirdiğini başarılı bir şekilde vurguluyor. Yine aynı şiirin ortalarında geçen "önce saatler hafifledi/ sonra ölüm git gide bir kitaba dönüştü buralarda..." diyen Kütük, eskimekle değişmek arasındaki bağlantıyı bu sefer ölümle destekliyor. Eskimek, değişmek ve değiştirmek midir? Biraz da bunu sorguluyor kitap.

"Mıran" (s. 35) şiirinde geçen "...sonra manzarası değişti buraların" dizesi, "Zarf" (s. 55) şiirinde geçen "...denizden tuz çaldılar. çadır yıktılar bina diktiler" dizeleri ve "Araf Mektubu" (s. 57) şiirinde geçen "çocukların evden kaçarken düşürdüğü sesler duyuluyor" dizesi, Kütük'ün eskirken değişen şeylere dair duyurduklarından yalnızca

birkaçı.

Peki, nostalji duygusunun oluşmasında ana etken olan bütün bu değişimler gerçekleşirken Oğulcan Kütük ne yapıyor? Bu değişimlere, bu eskimeye nasıl tepkiler veriyor? İnsanlar, mekânlar, duygular sürekli olarak biçim ve içerik değiştirirken, zaman dokunduğu her şeyi bir şekilde aşındırırken Kütük bunların karşısında nasıl mevzileniyor? Esas itibarıyla ana meselenin bu olduğunu düşünüyorum. Yazı boyunca alıntılanmış dizelerden de anlaşılıyor aslında. Zaten nostalji duygusunun oluşmasına da bir anlamda bu neden olmuyor mu? Kütük, bu değişimlerin uzağında kaldığı, onlara ayak uyduramadığı ve kendisini zamanın dışında hissettiği için sığınmıyor mu nostaljiye? Memnuniyetsizliğini bunlara dayanarak ifade etmiyor mu?

Kısacası, nostalji duygusu Oğulcan'ın verdiği bir tepki aslında. Nostalji, tüm değişimlere, aynı kalmayışlara ve eskimeye karşı bir tepkiye dönüşüyor *Oğlan Çıkmazı*'nda. "Kan Çek Yüzüne Biraz" şiirinde "biz eğreti kaldık" diyerek daha en başta belirtiyor bunu. Ve kitap boyunca o eğreti kalma hâliyle yan yana yürüyoruz. "Dip ve Dil" şiirinde geçen "kurtulmakla köklenmek arasındayım," dizesi de bunun bir göstergesi. Kütük bir yandan bu durumdan kurtulmak istiyor. Fakat bir yandan da ağır basan bir nostalji duygusu var ve bu da kök salmayı beraberinde getiriyor. "Adımdaki Can Silinsin" (s. 19) şiirinde geçen "buraya ineli beri âlemim kayalardır" dizesi de Kütük'ün içinde bulunduğu durumu da gayet güzel özetliyor. Tüm bu değişim fırtınasında kendine yer bulamayan ve yersiz yurtsuzluk hissiyle boğuşan bir özne var sonuçta. Yapabildiği tek şey ise uzaklara gidip kayalıklara saklanmak.

Oğulcan Kütük "nasıl geri dönülür öğret bana hayal" ("Gereği Düşünüldü", s. 23) derken aslında o tepkiyi dile getiriyor. O yüzden nostaljiyi, eskiyi istiyor işte. Kitapta bu tepkinin dile getirildiği birçok bölüm var: "ben bir girdaba tersinden bakar gibi kaldım dünyada" ("Oğulcan Taksimi"), "yetmedi nefesim yeni bir yere alışmaya" ("Silahları Başlatan Sabah", s. 39), "kıvrıldım, yolu oldum altında kaldığım uzakların" ("Yankı Kayıp"), "ben bu şehrin yabancıları olarak ölürüm iyi" ("59 TK 067", s. 45), "ben buralı değilim" ve "altında kaldığım bu tarihi başkası yazdı" ("Gittiğimi Söylemeye Geldim")... Tüm bu alıntılar, Kütük'ün nasıl bir yabancılaşma içinde olduğunu, değişim dediğimiz olguya

nasıl tepkiler verdiğini, yaşadığı zaman diliminden ne ölçüde rahatsız olduğunu çok vurucu bir şekilde özetliyor. Bu dizeler boyunca, ayak uydurmakta güçlük çeken, aidiyet kavramına mesafeli duran ve bu nedenle nostaljiyi bir aracı olarak kullanıp eskiye dönmeye çalışan bir özneye karşılıyoruz. Kütük, nostalji duygusunu bir silaha çeviriyor kısacası.

Kitapta nostaljiye dair üzerinde durmak istediğim son nokta da Kütük'ün seçtiği bazı sözcükler. Bu sözcüklerin bilinçli bir tercih olduğu kesin. Ve bu sözcükler nostalji kavramıyla yan yana giden, ondan ba-

ğımsız düşünilemeyen sözcükler aynı zamanda. Yıl, bahçe, fotoğraf, kök, yas, ev, kalabalık sofralar, uzak, çerçeve, boşluk, orman, günlük, çocuk, şarkı, yaz, sonbahar, uçurum, dalgın atlar, eşya, hatıra, hayal, çıkrık, tarih, balkon, taşra, süt ve yama gibi sözcükler, ağırlıklı olarak geçmişe hatırlatan ve nostaljiye kapı aralayan işaretler bir bakıma. Tüm bu sözcükler, özenli bir şekilde kitabın gövdesine birer oya gibi işlenmiş. En başta bu sözcüklerin yarattığı farkındalığı hissetmiyoruz belki. Ama kitabı bitirdikten ve o nostalji duygusuyla baş başa kaldığımızı anladıktan sonra, bu sözcükler bir anda ısıltı ısıltı parlamaya başlıyor zihnimizde. Ve bu sözcüklerin ne kadar fazla yer kapladıklarını ve anlamlarının ne kadar ağır olduğunu şaşkınlıkla idrak ediyoruz.

Oğlan Çıkmazı, geçmişin ağır ama güzel yükünü şimdiye taşıyan, onu hepimizin geçmişleriyle özdeşleştiren bir kitap. Sadece Kütük'ün değil, kitabı okuyan herkesin geçmişine ait bir kitap. Sanırım kitabın başarısı da burada yatıyor. Kütük kendi kişisel tarihini çağın değişimleriyle harmanlayıp önümüze ortağı olduğumuz bir dünya koyuyor. Bu dünyaya bir şekilde dâhil oluyoruz çünkü kendimizden bir şey bulmamız mümkün değil.

Oğulcan Kütük haklı. Onu ve bu kitabı sadece onun da belirttiği gibi hatırlayacağız: "beni hatırla, şimdilik gelip geçici bir şey olarak/ çamlara kavaklara cevizlere karışmış olarak/ yenilmiş bir diri, kösnül bir tarih olarak"

Dipnot

¹ Cassin, Barbara, *Nostalji*, Çev. Seçil Kıvrak, Kolektif Kitap, Haziran 2018, İstanbul, s. 30

² A. g. y, s. 16

³ Kütük, Oğulcan, *Oğlan Çıkmazı*, İthaki Yayınları, Ekim 2020, İstanbul

NALAN ÇELİK İLE SÖYLEŞİ

Tülay FERAH

Nalan, ilk sorum şu olsun, “ben şiir yazabilirim” ânına nasıl geldin, neler duyumsadın?

Tülay, senin *İstanbul Kadınları* adlı romanın, yazarın bir notuyla sona eriyordu. Yazar, dört farklı zaman diliminde yaşayan, adı hep Irmak olan kadın-kadınlar kahramanından çok şey öğrendiğini söylüyor, kendine ve okura bir soru soruyordu. Bunlardan biri de “*pır pır eden ilk yürek çırpıntılarında daha güzel başka bir şeyin yokluğunu; e, ne bekliyorduk ki, hepimizin arzusu pır pır uçmak değil mi?*”

Pır pır dans eden, bir dans hocasına âşık olmuştum, belki de dans edişine! Muhteşem dansına ayak uydurmam, öğrenmem çok zordu. Eş değiştirin dediklerinde beni seçen erkekler pişman oluyordu, tahta bir askılık gibiydi bedenim. Beni kimse seçmeyince baş dansçı hocama kalıyordum. Bedenimi yumuşatabilmem için öyle çok uğraştı ki. Bedenimi yumuşatsam hareketleri şaşıırıyordum, çünkü pır pırdı duygularım. Hocam, varoluşunu dansla dile getiriyordu, ben de varoluşumu şiirle dile getirmeliydim. Heyecandan kızarıp durduğum için, “gelincik” derdi. İlk yazdığım şiirin adı gelincikti, ilk yayımlanan şiir kitabımın adı da Gelincik oldu. Hocama, size karşı pır pır haldeyim demedim, yazdım yalnızca. Hocamın haberi olmasa da yazdıkça daha iyi dans etmeye başladım.

Bir dizende, “aşk titreyen merak” yazdın. Biliyorsun yarı karanlıklardan çıkmak şair için çok heyecan verici, senin şiirindeki aşkın katmanlarında gezdirsene bizi...

Aşk, merakın getirdiği dikkatini bir noktaya toplamasına neden oluyor. Karanlıkları kanatlara kanatlara aydınlığa çıkmak için dikkat kesilmeli. Mevlana’nın dediği gibi “*Benden kalan yalnız bir ad, ondan ötesi hep o.*” O-aşk, bazen sorudur: “aşk soruları yetersiz bulurken/ acıyla yutkunmaktır/ son sözcükte.”

Aşk bazen bekleyişlerdir: “aşk/ pencereleri sonuna kadar açık/ çiçek kokulu ev/ aşk/ buzlanmış erik kayısı kiraz/ özgürlüğü bekliyor buğulu ak tabakta”

Aşk bekletendir: “aşk aşk olarak kalmalıdır/ ilk sömürge kadınların/ özgürleşemediği unutkan dünyalarda.”

Aşk, “biliyor musun” diyebileceğin dosttur: “biliyor musun Hülya ne kadar zor/ yaşayan şairlerle dostluk kurmak/ ya da yaşamın şiir olduğunu unutan insanla/ ölmek mi lazımla/ yaşamak için çiçeklerde.”

Aşk, gül yolculuğuyla başlayan sevişmedir: “sudan bir periyim/ mumdan periler arasında/ buharlaşan/ kışgülleri üstünde/ parmaklarının ucunda/ dudaklarının/ düşlerimiz/ soluk alıyoruz/ yakışlar yanışlar arasında.”

Aşk, eksikliklerin tamamlamasıdır der Socrates. Eksiklik bitmeyen bir süreçtir. “Ben yoruldum,” “beni böyle kabul et,” “ben buyum,” tembel cümlelerini sevmez: “yarınki dersimiz ne/ hemen çalışayım/ aşk ders çalışmakmış sürekli/ kendi kendine gülümseyerek.”

Doğaya ve aşk’a aşık’lıktır bazen: “ağaçtır çiçektir güneş-

tir/ aşk’tır tanrım.”

Coşkuyla yaşamaktır aşk: “kalp masajıyla geri döndürülen/ insanlar kadar dayanabilirim/ coşkumun ölmesine/ ya da öldürülmesine/ kumrular konuşuyor/ duymuyor musun aşk/ şiirin hiç susmayan dilini.”

Dalıp gitmektir: nesnelere, emeğe: “sen iyi misin’ dediklerinde/ hep aşkıttım/ çamaşır ipine/ tahta mandallara/ annemin altmış yıl önce yaptığı/ sap işi düğüm işi gölge işi/ fotoğraflarla taklit ettiğim/ iğneler renkler ve aşklar/ dokunmayla yarışmış/ ben hiç iyi değilim.”

Aşk, evladına seslenmektir: “mert’imin/ birinci doğum günü armağanı/ yaşamı şikâyet ettiği kırmızı ayaklı kuzusu/ (.) benim kuzum / ah şiir ah/ kalemi bıraktığımda herkesle konuşuyor/ üstelik ayakları kırmızı bile değil/ mert sen şimdi uzaklarda/ yaşamı kime şikâyet ediyorsun.”

Şiirlerinde, duygu ve nesnelerin insan üzerindeki etkisini benzeştiriyorsun, bu bana iyi geliyor; “dolap kapakları ardındaki karanlık” diyen Nalan bizi sıkı bir duygu süzgecinden geçirmeye devam ediyor, sorum şu, şiirde duygu dozu diye bir şey var mı?

Duygu dozu diye bir şey benim için var. Bir doz almanız gereken bir ilacı fazla içerseniz yan etkileri olabilir. Nesneler, benim bitkisel-doğal ilaçlarım. Ne kadar çok nesneyle iletişim kurarsam duygu dozunu aşmış olurum, yan etkisi de şiirin farklı halleri olarak çıkar. Nesnelerle konuşmak “kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla” gibi bir şey. Öfkeli olduğun, özlediğin, aşık olduğun, düşlediğin... Kimi zaman tekil, kimi zaman tikel, kimi zaman da tümel yaşam ve insandır.

Ev içleri, nesneler konukluğudur: “insandan ayrılmaktan daha mı zor giysilerden ayrılmak” diye bir soru sorulabilir.

Sokaklar nesneler panayırı, paslı bir tenekeyle karşılaşmak doz artışı yaratabilir: “aşk olup yağmaya hazırlanırken/ aileye mahsustur” ilanları/ paslı tenekeler/ paslı ok boyu çivilerle/ adım başı ağaçları duvarları delmişken/ yağmurlar da paslanır/ ayaktayım/ yer arıyorum.”

Fotoğraflar, nesnelerin en konuşkanıdır. Ne çok düş kurulabilir: “barış günlerini bekleyen kâğıtlar/ belki de beş taş oynadıkları günlerin şiirini yazacakları/ Belki de bir roman kurgulanacak/ küçük yelkenlideki yalnız adamın/ palamutların/ ayı güneşi yıldızları sobeledikleri günlerde yaşadığı/ belki de ilk ve tek aşkı/ kalemlerde suyun kokusunu duyuyorum/ iki kadın hazır yaşamaya.”

Duygu dozu aşımında eteğinle, kirpiğinle konuşabilir-

sin. Üzülmezler onlar: “Haberim olmadan/ birileri ‘tehlike anında kırımız’ yazısı mı yapıştırdı/ çiçekli eteğimin salınısına/ yoksa ben mi isteyerek/ dolaştırıyorum kirpiğimin ucunda.”

Şiir yazarken kaç kadın, kaç insan oluruz, kaç bakış, kaç dokunuş. Dozu biraz daha abartmakta sakınca yoktur, nesnelerin yolcuğu imgelere selam verip merhaba diyorsa: “rüzgârın salladığı çiçekli perde/ her izmaritin başka kadını anımsadığı küllük/ (.) meraklı ve sabırlı/ gözcü müdür/ sigara dumanı/ nesnelerin toplamı/ yalnızlıkları kucaklamaya çalışan/ yalnızlık mıdır imgeler.” Nesnelerden, imgelere yolculuk, yalnızlığın yalnızlıkları kucaklama çabasıdır şiirimde.

Şiir tıklım tıklım dolu günümüzde... Şair ve sözcükler de birlikte görünmek zorunda... Sen şiir yazarken şiirin sıkılınca mı yoksa sen sıkılınca mı sözcük katliamı yapıp bir esenlik yaratıyorsun?

Şiirim sıkılınca bekliyorum. Şiirimin derdini anlamaya çalışıyorum. Anlamaya başladığımda şiirimin ritmi-söyleyişi- biçimi değişmiş. İlk şiir kitabımda şöyle demişken: “gecenin koynunda/ çiçek açmaya zorunlu/ gecese fasıyım/ bütün kıpırtımla/ bir sana seslendim/ sabah olmadan/ gör beni.” Şiirim sıkılınca daha sonraki bir kitabımda şöyle yazmışım: “yaşam orada burada suskun bekleyişler mi/ hep sığınma/ hep sürgün duyumsamak mı düşlerde bile.”

Baudelaire’in “Okur’a” başlıklı şiirinde dediği gibi: “İç sıkıntısıdır bu!! (.)İkiyüzlü okur, benzerim, kardeşim, onu/ bu kibar canavarı iyi tanırın sen de” Şiirimin sıkılmasından çok okur ya da yazar olarak ben sıkılıyorum, kiraz ağacıyla karşılaşmak sıkıntımı şiir oluveriyor: “bilmezdim yağmurun/ kiraz dalında beklerken/ kurtlanmak olduğunu/ çürümek hiç dokunulmadan/ öz’ün öz’e ulaşamamışlığı/ kıvıl kıvıl sürekli ses/ sürekli acı.”

“Şair ve sözcükler birlikte görünmek zorunda” diyorsun, çok fazla görünmemeli. Tıklım tıklım görününce Emily Dickinson’ın bıkıttığı kurbağalar korosu yüzünden şiirden soğuyabilir insan: “Biri olmak ne sıkıcı!! Ortalıkta öyle sanki kurbağa/ Söylemek adını Haziran boyunca/ Sana hayran kalabalığa!”

Şiirde her şeyin görüldüğü gibi olmadığının bir alt yapısı var mı?

Elbette var. “Kol kırılır, yen içinde kalır” atasözüyle büyümüş ya da hiç büyüyememişler olarak, kırık koldan söz edilmeden yenin ucundaki dantel örneğinden,

renklerinden, dantelin iplerinin kopmaya, renklerinin solmaya başlamasından fazlasını anlatmak ayıptır. Sözsüz bir anlaşmadır bu. Yazarın ürünüyle hayatı arasında ilişki kurmaya çalışılır. Sanat, yaşamın, bazen de henüz yaşanmayan, düşlenenin kurgusudur. Kimi baskılara ilişkin şiir yazan bir genç şair, “kolumu iyileştiriyorum siz yine kırıyorsunuz, yeter artık demektedir.” Türbülans adlı ilk kitabı yeni yayımlanan Naile Dire, *Terör* başlıklı şiirini Orta Doğu’da yaşayan kadınlara adanmış. Şiir, Tanrıyla hesaplaşmayla başlıyor, ardından aileyle devam ediyor. Terör gökyüzünden inip kapılardan sızıveriyor evlere: “(.) baba, tanrıyla aranda bir sarmaşık büyüyor/ budayamıyorum kinimle/ doğururken çektiğin acıyı/ misliyle ödedim/ anne, merhametin batıl bir inanış.” Okur, şairin gerçek yaşamıyla da ilişkilendirebilir şiiri, tüm kadınların yaşamıyla da ilişkilendirebilir. Yaşadıklarınızı mı yazıyorsunuz sorusu anlamsızdır. Şair başka bir gezegende yaşayıp bilmediğimiz bir yaşamı anlatmıyordur. Aşkın, dostluğun, ihanetin, sevincin, emeğin yaşandığı herkesin aynı gezegende yaşadığı, yaşama ilişkin yazıyordur. Başka bir yolu, kırık kolla değiştiremediğin yaşama katlanma, kendini kandırma oyunuyla, oyun olduğunu unutup katlanılanın az zarar vereceği sanısından çok, kendimize daha az zarar verme çabası. Naile Dire’nin *Ten İlahisi* şiirinden bir alıntıyla: “(.) zihnimde dişil sesler beni isyana çağırır/ sonra uysal bir kadının kollarında/ kendime darılarak uyurum.” Şiir; görünen, algılanan yaşamın içinde kendinle darılma, barışma hâlidir.

Şiir başına ne işler açtı dersem?

Sanırım böyle şeyler açtı başıma: “ey şiir kıskanç şiir/ hep seninle mi konuşmalı/ yaşam akasya dalında rüzgâr sevinci/ kokularla uçuveren/ ey şiir/ gözümün bebeği şiir/ arada sırada bıraksan gözlerimi.” Başıma iş açan şiir olsun yeter ki!

HESAP GÜNÜ

Baki Mesut KÖPRÜCÜ

“Beni niye fakir yarattın!” dedi öykü kahramanı, yazara.

“Hiç... Öyle geçti içimden. Nihayetinde dünyada birileri zengin birileri fakir değil mi?” diye yanıt verdi yazar.

“Ben de onu diyorum işte... Niye zengin bir ailede doğurtmadın beni!” dedi, açlıktan kokan nefesini gösterip.

“Hâline şükret... Daha kötüler var.” diyemedi yazar. Burnuna dolan açlık kokusu, nefesini kesiyordu az daha. Hemen çevirdi sayfayı.

Diğer öyküsünü kontrol etmek istedi. Okumaya başlayınca herhangi bir pürüze takılmadan ilerleyebildi, oldukça akıcı görünüyordu bu yazdığı.

“Gerçekten güzel anlatmışım kadının acısını!” dedi kendi kendine.

“Neresi güzel bunun, sen eşini kaybetmek nedir bilir misin, neden kocamı öldürdün!” dedi kadın, yazardan hesap sorarcasına.

“Ben öldürmedim.” dedi yazar. “Hayat, çalıp götürdü kocanı senden, benimle ilgisi yok.”

“Hayatıma yön veren, sen değil miydin?” dedi kadın. Sustu yazar. Kadının suratına kapadı sayfayı.

Açılan yeni sayfada küçük bir kızın feryadını duydu. Kulağını dosyaya iyice yaklaştırdı, ürperdi bir anda, tüyleri diken diken oldu. Sayfayı çevirecekken, biri yazarın elini tuttu:

“Neden buna müsaade ettin!”

Yazarın ağzını bıçak açmadı.

“Neden...” dedi küçük kız. “Neden seyrettin o canavarı ırzıma geçerken!”

Yazar, titreyen elini küçük kızın avuçlarından çekiverdi, olanca hızıyla kapattı dosyayı. Boğulacakmış gibi balkona attı kendisini.

Balkon demirine yaslanıp ferahlamaya çalıştı. Alnında biriken teri elinin tersiyle silip bir sigara çıkardı cebinden, elleri titreye titreye yaktı. Donuk ve düşünceli, bekledi bir süre. Balkonun açık kapısına doğru başını çevirdi, içeriye baktı. Öykü dosyası, çalışma masasının üzerinde öylece duruyordu. İçeriye gitmeye çekindi. Sigarasını ayağının altında ezip ürkek adımlarla kapıya doğru ilerledi. Duyduğu sesle irkildi bir anda.

Masanın üzerinde bulunan cep telefonu çalışıyordu. Hızlıca içeriye girip telefonu kulağına götürdü:

“Efendim Cavit Bey...”

“Merhaba üstat, nasılsın?” dedi yayınevi müdürü.

“İyi... Teşekkürler iyiyim.”

“Hayrola, sesin pek iyi gelmiyor! İyi misin?”

“Yok... İyiyim, merak etmeyin. Siz nasılsınız?”

“Oldukça heyecanlıyım. Son kontrolleri yaptın mı? Ne oldu öykü kitabı?”

“Uğraşıyorum hâlâ. Yarına yetişecek.”

“Gayet güzel... Seni oyalamak istemiyorum o zaman. İyi çalışmalar...”

“Sağ olun, iyi geceler...”

Telefonu kapatınca lavaboya varıp elini yüzünü yıkadı. Aynaya baktı, gördüğü kişi kendisi değildi sanki. Benzi beti atmış, ıslak sakalları suratına yapışmıştı. “Daha on iki öykü var.” dedi. “Üzerinden geçilmesi gereken on iki öykü... Hesabı ağır olacak.”

Koltuğuna oturdu, öykü dosyasının başına geçti tekrar. Sayfaları hızlı hızlı atlayıp kaldığı öyküden devam etti çalışmaya.

Ölmek üzere olan bir dilin son konuşanını anlatıyordu bu öykü, yaşlı Keva'yı. Araştırmacılar, dilini kayıt altına almadan ölüp gitmişti Keva. Onunla birlikte dili de yitip gitmişti dünyadan. Öyküde herhangi bir problem olmadığını düşündü. Nedense bu kez kendisi soru sormak istedi:

“Sen de dilin de öldünüz. Bir şey söylemeyecek misin Keva! Beni duyuyor musun? Keva...”

Çoktan can vermişti Keva... Ağzından çıkan son sözcük “anne” olmuştu. Bir daha da konuşmadı. Yazarın gözünden akan titrek bir yaş, Keva'nın ölüsü üzerine damladı.

Sayfayı çevirip diğer öyküye odaklanmaya çalıştı.

“Abi...” dedi Hasan, yazara bakıp. “Ben hâlime razıyım, yıllardır el âlemin içinde sürünmeye alıştım zaten. Diğer garson arkadaşım Hüseyin de öyle... Velakin şu ağzımızdan çıkan küfürleri çıkarsan diyorum öyküden... Hani çocuk okur belki, kötü örnek olmayalım. Biz Anadolu çocuğuyuz, hoş olmaz.”

“İyi de Hasan...” dedi yazar. “Akşama kadar küfrediyorsun dükkânda! Ben başkasını anlatmıyorum ki seni anlatıyorum.”

“Peki abi... Nasıl istersen...”

Yazar, birkaç küfür daha ekledi öyküye.

Öykü dosyasının sayfalarında gezinmeye devam etti. Sıradaki öykünün kahramanları çöken kerpiç evin altında kalan yoksul çocuklar ve onların annesiydi. Yazar, birden kerpiç evin yıkıldığı o güne gitti, henüz bu öyküyü yazmadığı o karlı güne... Taş yığınlarının içinde sonsuza dek uykuya dalan o küçük aileyi düşündü. O günahsız cesetlerin ağırlığıyla kalakaldı birden. Daha okumaya bile başlamadan yıkıp geçmişti onu bu öykü. Kendisini, bu kerpiç evin enkazı altında hissediyordu.

“Böyle olmayacak...” dedi, kapattı dosyayı.

Sonraki öykülerin hiçbirini okumadı. Masada duran telefona uzandı.

“Efendim üstat...”

“Bitti Cavit Bey...” dedi yazar.

“Bak... Emin misin? Ağır bir yükün altına gireceksin. Altında ezilmeyesin sonra...” dedi yayınevi müdürü.

“Merak etmeyin...” dedi yazar. “Bu yük benim...”

KEDERE ÇIKMANIN ŞAİRİ

Ramazan PARLADAR

bu kaybedenin alınna düşmüş bir kederdir
Veysi Erdoğan

Göz çukurlarıyla her şeyi anlatan bir şair biliyorum. Coğrafya kaderdir, demişti ya Ibn-i Haldun, nedense bugünlerde herkesin yeniden keşfettiği, yeniden yeniden tekrarladığı. Evet, coğrafya kaderse, Veysi'nin yüzü olan coğrafyayı kedere mühürleyen bu bir çift oyuktur işte. Onu iyi tanırım; şiiriyle, yazısıyla, sözüyle, gülüşü ve kederiyle. Göz çukurlarının, Veysi adlı keder coğrafyasının merkez üssü olduğunu çok iyi bilirim. Gülüşünde mutlak bir mutluluk olmayan; gülüşünde, çiçek desenli bir örtü gibi yayılmış bir mutluluk olan bu saf şairi tanımış olmaktan kederli bir mutluluk duyarım.

*burası anneme dikildiğim yer burası evim
yerinden edilmiş gürgeni ben büyüttüm
ben biledim şu otları dilimdeki taşlarla
avludaki şu tandırda benim sesim var
şurada doğdum şu oda benim yıkıntılar içinde*

Burası Sur. Burası Sur'da bir ev. Kollarını dirseklerine kadar çevrelemiş kederli bir baba ile çemberinin uçlarını başının üstüne dolamış kederli bir ananın evi. Göz çukurlarında biriken bunca keder kim bilir kaç nesle daha mühürlenecek. Kırık dökük taşlarla döşeli avludaki yüksek merdivenleri çıkıp evin içine girdiğinizde hemen solda mavi kireç badanalı odanın önünde bulursunuz kedinizi. Burası Veysi'nin odasıdır. Burada, bu odada doğmuştur Veysi Erdoğan. Bu küçücük odada büyümüş, bu küçücük odada akıllı ermiş kötülüğüne dünyanın, bu odada yabancılaştıkça dünyadan, o koskoca kaostan; kitaplarından bir dünyaya, küçücük bir kozmosa sığdırmıştır kendisini. Ona biçim veren, kişiliğini oluşturan, yaratıcılığına can veren mekân burasıdır. Tertipli düzenli olmayı burası öğretmiştir ona, planlı programlı çalışmayı burada öğrenmiştir; bu oda onun kozmosudur. Neredeyse tüm duvarları kaplayan kitaplık gördüğüm en tertipli kitaplıktır. Edebiyat ve felsefe kitapları başka türlere yer bırakmamıştır raflarda. Sanki Veysi, sadra şıfa verecek bilgiye alelacele erişmek istemiş de o bilginin iki kadim anahtarından başkasına itibar etmemiştir. Ne ki, kitaplar çoğaldıkça çoğalır, o bilgiye erişilmez; keder kaderdir kitapların sayfaları boyunca uzayan coğrafyada. Masa hemen kapının yanında, duvara hizalanmış. Okuyacağı kitaplar düzgünce istiflenmiş. Düzgünce ve bir plan dahilinde. Tematik okumalar için orada oldukları belli. Defterler, masanın

bir başka köşesinde. Yazıların, şiirlerin artık bilgisayar ekranından yazıldığı bir devrin gecikmiş bir İlhan Berk'idir Veysi. Kalemli çok sever, hepsi de özenle seçilip alınmış kalemlerdir; onlar da masadaki düzen içerisinde yerli yerindedir.

Burası Sur. Veysi'yi yıllar öncesinde ilk burada yakından tanıdım. O taş avlulu evde, mavi kireç badanalı odanın konduğu oldum. Mavi renkli badem şekerini ilk kez bu odada yedim. Sonra Sur'un, sonra Amed'in sokaklarını dolaştım Veysi'yle. Dört Ayaklı Minare, Ulu Cami, Sülüklü Han, Hasan Paşa Hanı ve Fenerbahçeli Lefter'in askerliğini yaptığı Deliler Hanı... Yıllar sonra yolumun yeniden kesiştiği iki dostumla; öğretmenlik mesleğine aynı yıl, aynı okulda atıldığımız canım Kübra ve eşi güzel dostum Metin'le daha da kalabalıklaşan büyülü saatler. Cahit Sıtkı ve Ahmed Arif müzeleri (Metin, halen kentin bu çok özel müzesinin müdürlüğünü yapmakta), On Gözlü Köprü ve Hevsel bahçeleri. Dengbej Evi'nde çay ve Seyidxane Boyacı'nın sesi (Ne yazık ki 2020 yazında hayata gözlerini yumdu). Veysi'nin göz çukurlarındaki kederi ilmek ilmek işleyen kenti adım adım, hece hece öğrendim.

Burası İstanbul. Şair Veysi Erdoğan, bu kentte yaşıyor.

*burası benim değil bu dağ bu ırmak bu ağaç
ne ruhuma kayıtlı bir gök ne gövdemde bir lale
varlığın kenarında dolaşan eksik biriyim*

yana dizilmiş. Yeni şiirler nerede, ne zaman, nasıl yazılacak belli; yeni öyküler de öyle. Hangi şiir hangi defterin hangi sayfasına, hangi kalemle; bunlar hep belli. Kadıköy'deyiz. Piya Kafe'nin üst katında, kenarda bir masada. Veysi heyecanlı, yeni dosyadan bahsediyor. Bir defter çıkardı, mühendis titizliğiyle bir taslak oluşturdu sayfaya, dosyanın nasıl tamamlanacağını, nasıl kitaplaşacağını teker teker anlattı. Kaç bölümden oluşacak, bölümlerin adları neler, hangi bölümde kaç şiir olacak, bu şiirlerden kaç yazıldı, kaç yazılmayı bekliyor? Oluşturduğu sayfacıkların bazılarını boş bıraktı. Bu boş sayfaların şiirleri henüz yazılmamış çünkü. Veysi'nin kafasında yazılacak

Dalgalı saçları arkaya taralı, Kısa kollu, beyaz, yakasız gömleğin üstüne Diyarbekir işi ince bir yelek. Kendine has bir şıklığı vardır Veysi'nin her zaman. Çoğu zaman omzundan çapraz astığı çantasının içi Sur'daki mavi badanalı odasının masası kadar düzenli. Kitaplar, defterler için ayrı ayrı gözler; kalemler başka bir göze yan

Bu baş döndürücü düzen arayışının nedenleri onun şiirlerinde saklı. Onun şiirinde varoluşuna sığamayan personanın yokluğa sığınma isteği bütün yakıcılığıyla dizelere dökülür. Göz çukurlarına yuva yapmış keder dilini yalnızca o dizelerde bulur. O dizelerde keder haritasını biçimlendiren tüm acılar öfkeye ve isyana dönüşür.

*çünkü siz bilmezsiniz
kalbini unuttuğunuz o çocuklar
tarihin beyaz taylarıdır*

O çocuklardandır Veysi.

*çünkü siz bilmezsiniz
dilini incittiğiniz o kadınlar
doğunun unutulmaz incileridir*

O kadınlardan biridir Veysi'nin süt dişlerini tatlandıran. O tat, o dişlerde çürümüştür; şu dize bunun acı çığığıdır işte:

devrilmiş bir cümlemin dilsizliğiyim

Muhatabına seslendiği dizelerde öfke vardır, uzlaşmasızlık vardır; art arda vereceğim şu iki dizede olduğu gibi:

devrileyim diyeydi çünkü bütün marifetiniz

bu mezar kalpten iyilik beklemeyin

Ancak, Veysi'nin şiirinde bir katmandır bu. Onun şiiri asıl kıvamını, acının, muhatabını yok ederek evrilmesiyle varoluşsal bir çizgiye erişmesiyle bulur. Acının kederleşerek kıvam bulmasıdır bu, çok daha derin, çok daha yakıcı ve artık devası olmayan. Varlık gömleğinin dar geldiği buhranlı dizeler dökülür artık;

ruhuma sığacak gömlek kalmadı

yüzümü çıkardım yüzümü sildim defterden

*o ne kutlu kimsedir ki dünyada değil
o ne kutlu kimsedir ki yoktur*

beni giyinen kendimden çıkmak istiyorum

“Bende sığar iki cihan ben bu cihana sığmazam” diyen Seyyid Nesîmî'nin sesi karışır adeta Veysi'nin sesine.

Ama bu gelinen nokta gelmek istenen nokta mıdır? Hayatın başka türlü mü mümkün olsaydı, belki kederle değil, ama derinlikli bir neşeyle de yazılabilirdi güzel şiirler. Şu dizelerdeki gibi kalabilseydi persona:

*Oysa sırtımda taşıdığım leylaklar kadar berrak
Omzumda uyuyan melekler kadar güzeldim ben*

GEÇMİŞİ BEKLEMEK

Üzeyir KARAHASANOĞLU

*Kadri Öztopçu'nun iri, ağır,
zamanın hışmından kararmış, gümüş çatalına*

Bir sigara gibi çıktım balkona. Değersiz, tüketilmiş, işi görülmüş, fırlatılıp atılmak üzere. Önce gökyüzüne, sonra arabama bakınca dünya beyaza kesti ve hiç unutmadığım o cümle kulaklarımı doldurdu: “Eski püskü ama rengi çok hoş, amcamın beyaz tavşanlarına benziyor.” Renk takıntımı böyle geliştirmişti. Anahtarı cebime tıkıp merdivenleri indim. Apartmandan çıkmamla pantolonuma, elbette beyaz gömleğime bakanlar nerden bilsin bugün farklı duyguların adamı olduğumu! Güneş gözlüklerimin matem uzaklığına sığındığımı bilemeyecekleri gibi.

Aklımdaki kuş bakışı balkon görüntüsüne uygun biçimde sağa sola bakmadan arabama ulaşıyorum. Ah! Kediler girmese hiç kapatır mıyım camları? Nasıl yapmalı? Daha elim cebime gitmeden alınımdan, göz pınarlarımdan, ensemden, boynumdan ter boşanmıştı bile. Anahtarı çıkarıp kilitde sokacakken... Sarsılıyorum. Görünmez eller ellerimi geri savuruyor. Sol yanağımda şiddetli bir şaklama, derken yanma: tokat. Yakınlardan korkunç bağırma sesleri. Biri hunharca dövülüyor ga-

liba. Bacaklarımdan yukarıya, yukarılardan bacaklarıma doğru durmadan gidip gelen titremelerle neye uğradığımı şaşıyorum. Anahtarı tutan elim kilide ulaşmıyor. Yetişemiyorum, o güç itiyor beni. Diğer elimle denemem de aynı. Hayır, olacak gibi değil... Yanağım yangın ortasında. Öldüresiye dövülen her kimse korkunç sesiyle bağırmayı sürdürüyor. Kırk adım ötede yaşlı bir kadın muhtemelen torununun önünü kesip benden tarafa yürümesini engelliyor. Diğer tarafta bir başkası gözlerini dört açmış bana bakmakta... Anahtarla savaşımla sürerken ter gözlerimi yakıyor. Sırtıma yapışan gömleği silmek için dikelmeme camlara, balkonlara tünemiş nicelerini görüyorum. Aynı kişinin tahriş olan boğazıyla ulumaya dönüşen, o korkunç, bitimsiz sesine bakındıklarını düşünürken biri "Kes artık Yakup!" diyor. Utanarak döndüğümde balkonda görüyorum, bütün dairelerin sahibi Rıza amca'yı. Kabahatimin utancını inkâr edecek değilim fakat ağzımdan çıkan kulağım ısıtmezken nasıl susacağım? Kilide götüremediğim ellerimi ağzımı kapatmak için sahaya sürüyorsam da boşuna. Söz konusu kilit ya da ağzım olunca işlevi yok ellerimin. Eve sığsam... Yakışmaz; kaçtığım sanılır. Başımı önüme eğdim, çenemi göğsüme bastırdım. Kuvvet uygulamayı sürdürerek o halde durmaya çalışınca ses tellerimin zorlandığını fark ettim. Çenem o hâliyle gergin bir yayın okundan farksızdı. Ve tam o sırada hatırladım, en olmadık zamanda. Geçen haftayı, anahtarın kilidin içinde kırılmasını. Şimdi de kırılacaktı! Kırılacak mıydı? Kırılacaktı! Yani, şimdi beni duraklatan, geçmişin beklentisiydi. Öyle miydi? Şu sapaşğlam anahtar kilitte... Ve Ayten'in hırslı, kemikli, sert, acımasız sağ eli yanağımda yeniden patlamışken... Beynimin inancı, gelecek öngörüsü buydu! Kaç parçalı bilincimin komutsuz, denimsiz bıraktığı bedenimle kalakalmış, hesabı yapılandırılmıştım. Sakinleşmeliydim. Tek yapabildiğim, çeneme baskı uygulamayı sürdürerek sesimin gür çıkmasını olabildiğince engellemekti.

"Hayırdır Yakup hasta mısınız?"

Ev sahibim Rıza amca ne zamandır yanımdaydı? İyiden iyiye cızırtılı radyo frekansına dönen avazımı dizginlemediğimden cevap vermedim. Ellerimi iki yana açınca o da şaşırdı. Başımı göğsümden kaldırmadan, anahtarı uzattım. İkiletmedi, bir iki zorlayarak açtı kapıyı.

"Aa, sustun! Ne oldu, geçti mi?" dedi anahtarı gerisin geri verirken. "Sorun maddiyse dert etme, aramızda hallederiz."

Açılan kapıyla susmuş, durulmuşsam da kupkuru boğa-

zımdan anlamıştım, yepyeni bir acıyla tanışmanın eşliğinde olduğumu. Haliyle oyalanamazdım. Bindim arabaya, yaz günü filan demeden çıktım jikle. Gaza yüklendim. Benzin kokusunu duyana kadar iyice bağırıttım. El frenini indirip birkaç manevrayla park yerinden kurtuldum. Biraz gidip yol üstündeki beyaz büfenin önüne çıktım. Biri tavanı tıklattı. Neden çekmişim jikle yaz günü? Herkes her boktan anlar zaten bu memlekette! Vitesi boşa alıp çıktım. Gözlerimin içine bakan adamı görmemiş, tavanımı hiç tıkladı mı? İki şişe su alıp gerisin geri arabaya bindim. Şişenin birini bitirince jikle biraz indirip çıktım yola. Az sonra tamamen indirdim. Kâh hızlanıp kâh yavaşlayan sol şeridin kararsız şoförlerine aldırma- dan sağdan sağdan gidiyordum. Yol, araba, rüzgâr, aklım beni Ayten'e götürüyordu. Yetişeceğim hiçbir Ayten yoksa da. Işıklara temkinli yaklaşıyor, durdu duracak bir hızda geçiyordum yaya geçitlerini. Üst geçidin altından geçince sağ sinyali verip sapağı döndüm. Günün bu vaktinde bomboştu park yeri. İstiflenmiş siyah poşetlerle dolu çöp varillerinin önüne, camı inik vaziyette bıraktım arabayı.

Kapıda görünmemle gözleri kocaman açıldı garson kızın. *Hoş buldum*. Öte taraftaki erkek garson müşteri olmasam kahkahayı basacak! Umurumda mı? Bomboş salonun ortasında durunca hangi masayı aradığımı biliyorlar. Ne var ki daha oturmadan güneşin olanca azametiyle üzerime vurduğunu fark ediyorum. Garson kızın çektiği perdelerle güneşi gizleme gayretini takdir etsem de uğraşma diyorum. Tezgâhın arkasından ayaklarını gördüğüm erkeğe belli ki maymunluklarıyla kızı güldürmeye çalışıyor. Kimsenin işgüzarlığına alınacak hâlde değilim.

Önüme dönüp karşımdaki sandalyeyi oturma için geri itiyor, kızıdan ikinci kez bol tarçınlı bir salep istiyorum. Dün akşamın beklenmeyen serinliğinde içmiştik ilkin. Daha ilk yudumunda yüzün memnuniyetsizlikle dolarak garson kızını çağırmış, sütlü salep istemiştin. Yoktu. Yaşadığın hayal kırıklığı nasıl belirgindi yüzünde! *Sütle yapılmış neyiniz var* diye ısrar edince kız bir an erkekle göz göze gelmiş, ancak onun işaretlerinden sonra sıralamıştı: keşkül, muhallebi, tavukgöğsü, sütlac ve elbette kazandibi. İki kaşık ve bir kazandibi sipariş etmiş, ikinci kaşığı hiç kullanmamıştın.

Salebi getirince bir de kazandibi istiyorum. *Elbette* diyor bilmiş bilmiş. Bakışları içime dönük. Bakmasam da gülüşüklerini biliyorum. Odaklanmaya zorluyorum kendimi. Sadece dünü düşünmeliyim. Yavaş yavaş, sisler içinde, bir silüet olarak beliriyor Ayten. Giderek netleşip doku-

nabilecek, kalkıp öpebilecek hâle geliyor. Geçip karşıma oturuyor, derken konuşuyor da. Babasının onu tekne kazıntısı diye çağırdığını, bu nedenle kazandibi istediğini söylüyor. Keyfi yerinde. Bundan mı gülümseyerek üç kere tekrarlaması? *Tekne kazıntısı, kazandibi, tekne kazıntısı, kazandibi, tekne kazıntısı, kazandibi*. Gülüyor, beni de güldürüyor. Garson kız, siparişlerle dönünce ilk lokmayı kendi kaşığıyla bana yediriyor. Kazandibi değilse de o nasıl güzel! Gülümseyen yüzü ıslıl ıslıl! Bu dişler, bu dudaklar, bu ağız hep gülmen içindi. Hiç üzülme.

“Anahtarını verir misin?” Araba anahtarına meyledince “Evi boşaltmam lazım, babam geliyor yarın,” diyor. Diğerlerinden ayırıp uzatıyorum. Okul bitmişti. İstemesi doğaldı.

“Babanla tanışmamın da vakti geldi desene.”

“Aklından bile geçirme, bitti o iş!”

“O iş” biz miydik? İlişkimiz fakülte süresiyle sınırlıydı da benim mi haberim yoktu? Gözlerim dolmuştu.

“Bittik mi şimdi?”

Kontrolümü kaybettiğimi sesimin yüksekliğinden anlamamla sol yanağıma indi tokadı. Kemikli sağ eli sertti, korkunçtu, acımasızdı. Taşmaya hazır gözlerim bu acıyla patlayıverdi. Sonrasında bir krizin eşliğini aşmışların pervasızlığıyla avaz avaz...

Beyaz masa örtüsünden kafamı kaldırdığımda garson kız omuzlarımı sarsıyordu. Gözlerim dolu, yanağım sancılıydı. Teselli edecek diye düşünürken dışarıyı işaret etti.

“Aracınız çöp kamyonuna engel oluyor.”

Hesabı ödeyip çıktım. Varillerin etrafından dolanırken kamyonun şoförüyle göz göze geldim. Bakışlarındaki kıyıcı öfkeyi, arabamı buraya park ederek mi kazanmıştım? Yaşanacak acılar için bile tahammülü yoktu kimsenin. Camdan uzanıp açtım kapıyı. Jikleyi çekip Ayten’den uzağa, her zamanki hayatıma sürdürdüm. Yanımdan akan, önüme kıran arabaların stop lambaları kayıp giden yıldızlardı hayatımın.

Balkondan nasıl görülür diye düşünmeden park ettim. İlk kez. Rıza amca balkonundan beni gözlüyordu. Camı kapatmadım, kapıyı kilitlemedim. Ona bakarak yürüdüm. Balkonunun hizasında durup sır verecekmişçesine sokulunca yanaştı. Meraktan ısılıyordu yüzü. “Uygun bir fiyata satarsın,” deyip avucuna bıraktım anahtarı.

Apartmana girmemle yıllar sonra koşma isteği belirince içimde, beşinci kata değin koşu koşu çıktım basamakları.

Sahi, kullanmayacağını bile bile mi istemişti ikinci kaşığı?

Sus

Saniye KISAKÜREK

Turuncu, sarı, mavi
kuş kanatlarından
doğdu dünya

uçtu uçacak

sözcükler bilendi
bildi
dil
ağaç eğildi
suskundu yapraklar

kedileri uyuttu
gündüz ninnileri
göçebe zamanın
çadırında
söz icat oldu

sustu susacak

evin duvarlarında
sessizdi yazılar
yazılmadı
konuşulmadı

Son dizede
Sustu şair
Susamayan
Suspūs
bir
şiir

MELİSA KESMEZ İLE SÖYLEŞİ

Ozan CAN

Son yıllarda dikkatleri üzerine çeken genç öykücülerden Melisa Kesmez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde Sosyoloji okuduktan sonra bir süre Londra’da yaşadı. Türkiye ve yurt dışında yaratıcı yazarlık, gazetecilik ve fotoğrafçılık gibi muhtelif alanlarda eğitim aldı. Dergi ve gazetelerde bu alanlara ilişkin yazılar üretti. Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz, Bazen Bahar ve Nohut Oda olmak üzere üç öykü kitabı, Anneanne Gezegeni adlı bir çocuk kitabı yazdı. Aynı zamanda çevirmen, editör ve dramaturg olarak muhtelif projelerde yer aldı. Nohut Oda isimli son öykü kitabı ile 65. Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazandı. Melisa Kesmez’i ve yazdığı öykü kitaplarını daha yakından tanımak için kendisiyle bir söyleşi gerçekleştirdik.

“Ev, benim için odaların, eşyaların güzelliğinden çok, kafamdaki dünyanın bir merkezi olduğu için önemlidir.” Orhan Pamuk.

Özellikle “Nohut Oda” kitabınıza, deyim yerindeyse bir “ev” kitabı da diyebiliriz. Bu hali ile tematik bir öykü kitabı çıkmış ortaya. Ve herkesin kıyısından köşesinden bir şekilde bağlı olduğu o “ev”i çok güzel öykülerle anlatmışsınız. Sanırım siz de hak vereceksiniz evler artık eskisi gibi değil. Kiracı olmak, bir eve aidiyetimizi engelliyor. Çocukluğumuzun geçtiği ev diye bir tabir kalmadı artık. Oradan oraya sürükleniyoruz. Peki bu hengâmede bir eve bağlanmak mümkün mü? İnsan evden bağımsız mıdır yoksa fiziki olarak da bir mekân hayatımızı etkileyebiliyor mu? Melisa Kesmez’in evi nasıl bir yerdir?

Üç günlüğüne kaldığı pansiyon odasını da evi yapabilen, oradan ayrılırken hüzünlünen biriyim. Mekânla ilişkim çok güçlü. İş yerindeki çalışma masam da, uzun yolda oturdüğüm otobüs koltuğu da buna dâhil. Bir yerde geçici olduğumu bilmek orasıyla bağ kurmama engel olmuyor -ki İstanbul'da sayısız ev taşımış, bir sürü arkadaşımın yanında geçici olarak konaklamış biri olarak söyleyebilirim ki bu yerlerin hepsi evimdi, benim için her birini ev kılan, sonrasında hatırlayıp hüzünlendiren şeyler vardı. Evet, kiracılık saçma sapan bir şey, insanı oradan oraya sürükleyen bir bahtsızlık ama ev sahibi de olsam ben yine yerimde duramaz habire taşınırdım. Her taşındığım eve yine şimdiki gibi ayrı ayrı bağlanır, ayrılırken de üzülürdüm. Bir gün yerleşir miyim bilmiyorum ama en çok bir çalışma odasının, o odada bir yazı masasının, kitaplarının uzun süre kolilenmeden yerleşip kalacağı bir kütüphanenin hayalini kuruyordum çokça. Kendimi o küçük odada tek başıma çalışırken sonunda nihai evime kavuşmuş hissedebilmişim gibi geliyor.

Öykülerinizdeki isimleri seçerken özellikle bir tercih yapıyor gibisiniz. Cinsiyeti tam belli olmayan isimlerden bahsediyorum. Güneş gibi. Hikâyede belli bir akıştan sonra, karakterin cinsiyeti netleşmeye başlıyor. Ve hatta bunu, şöyle de genişletebiliriz galiba. Öykülerinizdeki ilişkilerin ismini de koymuyorsunuz. Bunlar sevgili mi yoksa çok yakın arkadaş mı açıkcası pek belli olmuyor; bu hali ile öykü, okuyucunun zihninde eksik kalıyor sanki. Mesela *Atlari Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz* kitabımızdaki “Şubat” öyküsünde, Zeynep ile

Leyla'nın hikâyesi gibi.

Öykülerinizde bu şekilde muğlaklıklar bırakmanızın sebebi nedir?

Öykü bütün sanatsal ifade biçimleri içinde bana en çok fotoğrafı hatırlatır. Öyküde de yazar tıpkı bir fotoğrafçının dünyaya bakıp belli bir kadrajı seçmesi gibi kendine bir kadraj seçer; yani bazı şeyleri içeride bazı şeyleri dışarıda bırakır. Dışarıda kalan alan okur için muğlaklık gibi görünebilir elbet. Ben bir öykü okuru olarak yazar tarafından seçilmiş bölgede kalmayı, sadece yazarın ışık tuttuğu yeri görmeyi, gerisini de hayal etmeyi seviyorum. Öykü yazarının her şeyi anlatmak, her bilgiyi harfi harfine vermek, bütün kutuları işaretlemek gibi bir hedefi ve görevi olmamalı, bazen okuru kendi tahayyülleriyle yalnız bırakmalı diye düşünüyorum. Güneş'in kadın ya da erkek olduğunu bilmek o öykü bağlamında neyi değiştirirdi?

“Ben, hayatta kesinlikle kadınların varlığı sayesinde bir şeyleri başarabilmiş bir insanım. Beni kadınlar büyüttü. Üzerimde en çok kadınların emeği var.”

Neredeyse tüm öykülerinizde bu düşünceniz hayat bulmuş gibi. Öykülerinizde, erkek kahramanların baskın olmaması, kadınlar arasındaki dayanışma, kadınların birlikte vakit geçirmeleri... Ve bunun yanında çıkardığınız kitapları da hayatınızdaki kadınlara ithaf etmeniz...

Özellikle ülkemizdeki kadın cinayetlerine, tacizlere, hak ihlallerine kadınların artık daha yüksek ses çıkarmalarına, bir kadın yazar olarak siz de öykülerinizle mi

destek oluyorsunuz? “Kadın” konusunda ne söylemek istersiniz?

Hayatta da öykülerde de hikâyenin kadın tarafı beni daha çok ilgilendiriyor. Daha önce de dediğim gibi her şeyi ekseriyetle kadınların sırtlandığı, erkeklerinse genelde hayatı zorlaştırdığı bir çevrede -ve kültürde- büyümüş olmak beni bu tarafta tutan şeylerden biri olmalı. Olan bitene kadın karakterlerin gözünden bakmaya muhtemelen bu yüzden meylim var. Hikâyenin erkek tarafı yeterince anlatıldı, anlatılıyor zaten. Yazar olarak kadın hareketine öykülerimle destek oluyor muyum emin değilim ama kadın olduğum için, kadın bir yazar olduğum için kendimi müthiş şanslı hissediyorum.

Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz öykü kitabınızda 24, Bazen Bahar’da 10 ve son olarak Nohut Oda kitabınızda 5 öykü var. Gittikçe öykü sayısı azalıyor. Öyküler uzuyor. Bu gidişat yakında romana evrilir mi acaba? Günümüzde birçok ödüllü öykü yazarı neredeyse öykü yazmaz oldu. Hepsi romana yöneldi. Selim İleri bir söyleşisinde şöyle demişti öykü için: “Öykü, hiç kusur kabul etmez. Öykünün neyi iyi ne kötü hemen anlaşılır. Ne zaman bir öykü yazmaya kalktıysam bu düşünceler nedeniyle vazgeçtim; o kusurlarla nasıl boğuşurum endişesiyle uzak durdum öyküden.”

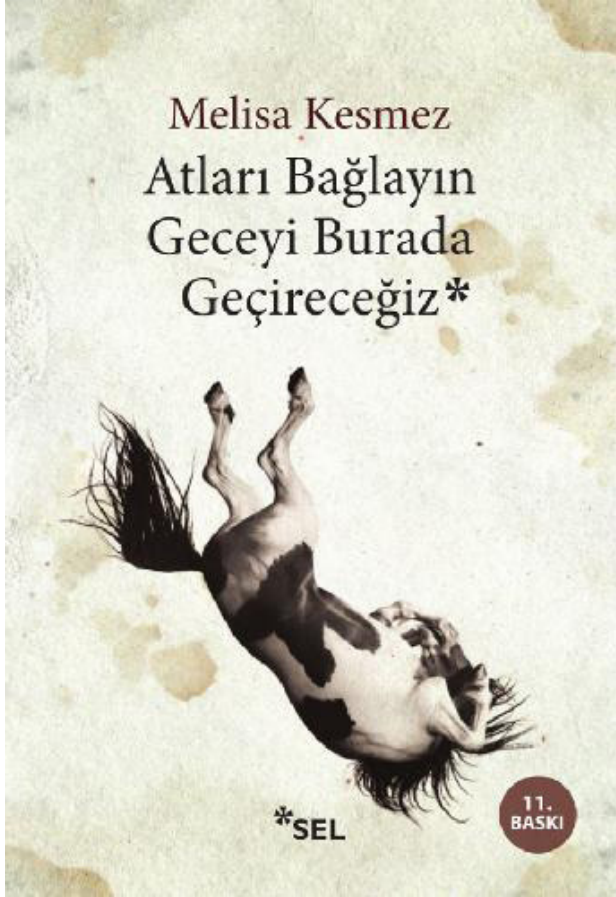
Bir yazı türü olarak öykü sizin için ne ifade ediyor? Öykü yazmaya devam mı edeceksiniz yoksa yakında uzun bir öykünüzü daha da genişletip roman mı yazacaksınız?

Bir şeyler yazmak üzere masaya oturduğumda nasıl yazdığımdan çok ne hakkında yazdığım ile ilgileniyorum sanırım. “Şimdi bir öykü yazıyorum” ya da “bu bir roman” diye kararlar almıyorum. Herhangi bir planlama da takip etmiyorum. Anlatmak istediğim konunun merkezini be-

lirleyip onun etrafında kendimi biraz akışa bırakıyorum. Yazmadan önce notlar aldığım, etrafı dinleyip seyrettiğim, öylece durduğum bir zaman oluyor. Yazma aşamasında ise bu kopuk kopuk şeyleri birbirine teyelliyorum. Öykü ve roman konusu çok soruluyor bana, öykünün bir “başlangıç seviyesi” olduğu sanılıyor belki de, bir gün “roman yazacak kadar yetkin bir yazar olmak” gibi tuhaf bir inanış var sanırım. Öyküler uzayıp ya da genişleyip romana dönüşmüyorlar. Kısa öyküler uzayıp uzun öykülere dönüşüyorlar belki. Öykü, romanın yavrusu değil. Roman bambaşka bir tür, bambaşka bir düşünme ve yazma planlaması gerektiriyor.

“Kız Kardeşim Handan” öykünüz kadın duyarlılığı konusunda yazdığınız en hacimli öykünüz. Annelerini genç yaşta kaybeden ve hayata tutunmaya çalışan iki kız kardeş. Abla Handan’ın ölen annesine benzemeye çalışması, onun yerine geçme isteğine karşın kardeşi Aliye, bu ruh halinden kurtulmak için evi terk ediyor. Handan’ın iç dünyasında yaşadıkları, Aliye’nin daha sonra eve gelmesi ve aralarındaki diyaloglardan evin atmosferi o kadar iyi anlatılmış ki okuyucu kendisini birden o kasvetli evin içinde buluyor. Betimlemeleriniz sayesinde biz okuyucular kelimelerden inşa bir film izliyoruz aslında öyküyü okurken ama sanki herkeste, bu öyküden çok iyi bir film olur düşüncesi de oluştu. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda, “Kız Kardeşim Handan” ilerde film olur mu? Bir de bu öykünüz niçin bu kadar çok sevildi?

Okunmak niyetiyle yazılmış metinleri sinemaya ya da sahneye uyarlamak konusunda benim biraz kafam karışık. Bu konuda çok teklif aldım, ama bu fikre bir türlü yanaşamadım. Bu açıdan epey gıcık bir yazarım sanırım, pek sıcak bakamıyorum bu tür iş birliklerine, sanırım en çok çıkacak sonuçlar korkutuyor beni. De ki böyle bir şeye ni-

yet ettim, kesin senaryoyu ya da oyunu kendim yazarım, her gün sete ya da provaya giderim, bir kenarda oturup sinirden tırnaklarımı kemiririm, akşam da eve gelir muhtemelen çok ağlarım, kimseye derdimi anlatamadığım için çok yıpranırım diye düşünüyorum. Bunca muhafazakâr biri olmaya gerek var mı, yok elbette, ama işte yapımcısı, yönetmeni, ben o tür insanlarla anlaşılamam, ben kimseyle para da konuşamam zaten. Bir tek Yiğit Evgar, ki çok yakın arkadaşımıdır, Balık Kraker'in kısa filmini çekti, ellerine sağlık, beni anladı, ortaya mis gibi iş çıkardı. Ama birbirimizi tanırız, evlerimize gider geliriz, ona kendimi anlatmam, belli şeyler için onunla kavga etmem kolay oldu. Handan bence çiçek gibi film olur. Aklımda da var böyle bir şey. Ama önce kızımı azıcık büyütmem lazım. Bu arada iki kitap var masamda bitirmem gereken. Biri büyüklere, biri hem büyüklere hem küçüklere.

Öykülerinizin genelinde bir hüznün var. Sizi şahsen tanımayan biz okuyucuların zihninde bir Nilgün Marmara veya Sylvia Plath canlanıyor. Siz gerçekte anlattığınız öyküler misiniz? Yoksa mutlu olduğunuz anları yaşamayı, mutsuzlukları da yazmayı mı tercih ediyorsunuz?

Öykülerde kendimi, kendi mutsuzluklarımı anlatmıyorum ama ben de epey hüznümlü biriyim ve o atmosferleri yaratan kişi olarak ister istemez bu halim yazdıklarımaya yansıyor. Mutlu olduğum zamanlar yok mu, elbette var ama mutsuzluk benim için yazması daha kolay bir şey. Mutluluk nasıl yazılır ki hem? Mutluysan mutlusundur. Ama mutsuzsan çatlamamak için bir şey yapman lazım.

Daha önce siz de söyleşiler yapıyordunuz, peki şu an benim yerimde siz olsaydınız, Türkiye'den hangi yazarlarla söyleşi yapmak isterdiniz?

Orhan Pamuk'la sohbet etmek isterdim. Çok özel biri olduğunu düşünüyorum.

Yaşadığımız bilişim dünyasında, bir yazarın yeni çıkardığı kitabın reklamının yapılması, okuyucuya ulaşması açısından önemli bir hal aldı. Tabii ki bir de bu reklamlardan bağımsız, kitabevlerine gitmeyi alışkanlık haline getirenler var. Kitabevinde gezerken eğer o yazar ile daha önce tanışmamışsak ilk gözümüze çarpan kitabın ismi oluyor. Yani kitabın ismi bir yerde okuyucu ile ilk tanışmada çok önemli bir rol üstleniyor. Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" isimli kitabı mesela. Görünce hemen duraksatıyor insanı.

Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz ilk öykü kitabınızın ismi de çok çarpıcı. Sizce kitabın bu isimle çıkması okuyucuya ulaşmada size yardımcı oldu mu? Bana sorarsanız sadece ismi ile bile gel beni oku diyor.

Söylediklerimi toparlarsam, sanırım kitabın yazım süreci kadar isminin ne olacağı da bir yazar için başlı başına bir uğraş. Ne dersiniz?

İlk kitabımın ismi çarpıcı bulundu gerçekten. Bence de alışıldık bir başlık değil. Kapak görseliyle de birlikte çok yakışıklı bir kitap oldu, dikkat çekti. Muhakkak kitabın yolculuğuna katkısı olmuştur. Ama bu kapak tasarımı konusu biraz karışık bir konu. Ben kitabevi gezen biriyim ve kitap kapaklarının son birkaç yılda beni yanılttığını fark ediyorum. Müthiş tasarımlar çalışılıyor artık, afili isimler bulunuyor, kitabı hemen alıp eve götürmek istiyorsun. Ama on sayfasını zor okuyorsun. Aynı emek kitabın içinde yok. Evet, kitabın ismi önemli ama benim hırslandığım bir konu değil, her kitapta şapkadan tavşan çıkarmaya çalışmıyorum.

İlyas TUNÇ

Diplomat şair Kwesi Brew, 1928 yılında, Fante kökenli bir ailenin üyesi olarak, Cape Coast'ta dünyaya geldi. Anne ve babası öldükten sonra, her şeyimi ona borçluyum dediği, İngiliz eğitimci KJ Kermundu Dickens'in koruması altında yetişti. 1951'de Gold Coast Üniversitesi'nden mezun oldu. Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi ülkelerde dış ilişkiler memurluğu yaptı; Meksika, Lübnan ve Senegal'de ise büyükelçilik görevlerini yürüttü. Diplomasıyı bırakıp iş hayatına atıldı. Golden Spoon Flour Mills adlı kendi şirketini kurdu. Bağımsızlık sonrası yeni nesil yazarların, şair ve düşünürlerin seslerini duyurmaları amacıyla yayınlanan *Okyeame* dergisinde ve *Voice of Ghana* antolojisinde şiirleri yayımlandı. Gana'nın kurucusu Kwame Nkrumah'nın CIA güdümlü bir darbeye devrilmesi sırasında ikinci eşi ve üç çocuğuyla birlikte hayatta kalmayı başardı. Şiirlerinde Avrupa merkezli görüşlerini Afrika merkezli görüşleriyle aynı potada eritmeye çalıştı. Ancak, Batı sömürgeciliğini eleştirmekten de geri durmadı. 30 Temmuz 2007'de vefat etti. Şiir kitapları:

The Shadows of Laughter, Longman's, 1968

African Panorama and Other Poems, 1981

Return of No Return and other poems, 1995

The Clan of the Leopard and other poems, 1996

Celladın Rüyası

Bir göz gördüm rüyamda, güzel bir göz
Senin ellerinde,
Parıltılı, ıslak ve tiksindirici;
Kral tacına takılmış donuk bir akik takımı gibi,
Anladım öldüğünü
Kucağıma düşürünce onu sen.

İnsan kurban etmenin dehşetini
Gördün mü, cellat?
Gördün mü acıdan kıvranımlarını işkencelere uğrayanların
Geceler, geceler boyu ağrılar çeken;
Gördün mü kötü tatlarla bağlanmış dili;
Yalvaran gözlerle sana bakanları?

Ufacık başlarıyla silkinirdi beyaz zambaklar
Sonra ay düşerdi gölcüklere;
Çalılıktaki cırcır böceklerinin
Cıvıltılarıyla zıplardı neşe,
Sörf tekneleri dalgaları parçalarken
Gördüm gözlerindeki gökkuşağını
Ve dişlerinin parıltısını;
Parlayınca kristallerin her biri,

Hüzünle el ele oturduğunu gördüm
Neşeli küçük bir çocuğun
Misket oynuyordu düşen yıldız kabuklarıyla,
O zamanlar çiçeklerinizi korkunç olan, ısıltılı kırmızı begonvillerdi.
O begonviller sevindirirdi seni.

Niçin ağlıyorsun şimdi
Bu değersiz armağanı niçin veriyorsun bana
Kral tacına takılmış donuk akik takımını.

Merhamet Çağrısı

İbadet etmeye geldik tapınağına-
Biz, toprağın oğulları.
Getirdi çıplak çoban sağ salım
İnekleri eve,
Ve bambu kavalıyla dikiliyor sessizce
Siliyor yüzündeki yağmur damlalarını;
Yuvalarında kuluçkaya yatan kuşlar gibi
Söylenmemiş ezgilerle bekliyor şafağı;
Gölgeler kıyılarda toplanıp
Sıkışıyorlar denizin koynuna;
Tarlalarından dönen köylüler
Oturuyorlar odun ateşlerinin yanında
Çok eski hikayeler anlatarak.
Biz, toprağın oğulları, niçin fark edilmiyoruz
Tapınağının önünde senin?
Kalplerimiz şarkılarla doluyken
Ve hüzünle titriyorken dudaklarımız?
Küçük ateşböceği yıldızla yarışır,
Odun ateşi güneşle
Su kabağındaki su
Kudretli Volta nehriyle
Ama biz yırtık pırtık bir yoksulluk içinde geldik
Yalvardık bir Efendinin kapısında.

MURAT GÖÇER İLE SÖYLEŞİ

Havva YILMAZ

Birkaç cümleyle kitapçılığı anlatmanızı istesek... Nedir, sizin için nedir?

Her kitapçının bir okur olduğunu düşünürsek bu işin keyifli tarafı elinizin altında okuyabileceğiniz binlerce kitabın olması. Başka bir açıdan bakarsak kitabevi ve sahaflar kentin belleğini tam da bulunduğu alanda tutup okurla buluşturuyor. Bunu bilmenin farklı bir keyfi var. Kitabevi ve sahaflar bu belleği diri tutuyorlar. Zamanı, her bir rafta farklı bir isim olarak koruyor ve okura zaman yolculuğu keyfini de yaşıyor. Kimi Dublin'e gidiyor Joyce'la kimi Rusya'ya gidiyor Dostoyevski ile. İşte tüm bunlar zorluklarla birlikte geliyor. Ama bütün zorluklara rağmen yapma isteğini diri tutan bir güç gibi hissediyorsunuz.

Baykuş Kitabevi'ni biraz anlatır mısınız? Nasıl başladınız?

Üç arkadaş olarak başladık bu işe. İkimiz kitapçılığa başlarken öğrenciydik. Yıllarca yolumuz hep bir şekilde kesişmiş, birlikte çalışmıştık. Hep istediğimiz fakat bir şekilde ötelediğimiz bir istekti Baykuş... Buna karar verirken çok da zorlandık. Elbette bize yaşamımızı idame ettirecek ekonomik gücü sağlayabileceğine dair kafamızda soru işaretleri vardı. Yine de üçümüz de bir şekilde birbirimize Baykuş'u açma gücü verdik. İstanbul'da özel bir şirkette beyaz yaka bir mühendis olarak çalışırken hep kendim için ideal bir iş olarak gördüğüm kitapçılığı yapmak istedim. Tek bir anda yaşamın döngüsünü değiştirirsiniz ya, o an sırtımda bir sırt çantasıyla Salih ve Özge ile birlikte Baykuş'u açtığımızı gördüm. Baykuş'u açmamızdan iki yıl sonra Salih ve Özge ortaklıktan ayrıldı kendi işlerine geri döndüler ve sürece yalnız devam ettim.

Bağımsız bir kitabevi olarak ayakta durmanın zorlukları ve güzellikleri nelerdir?

Orantısız rekabet ortamının varlığı kitabevlerinin ayakta durmasını zorlaştırıyor. İnternet satışlarında bizim dahi dağıtım ağlarında almakta zorlandığımız iskontoların üstünde indirimlerle kitap satışının sağlanması ortada dengesiz bir rekabet ortamının oluşmasına sebep oluyor. Okur, internette gördüğü indirimli fiyatın liste fiyatı olduğunu sanıyor. Biz bağımsız kitabevlerine geldiğinde de duyduğu fiyatla internette gördüğü fiyatın gerçekliğini sorgulamaya çalışıyor. Kimi zaman aslında olması gereken ya da kurulacak organik bağa da zarar veriyor. Her okura bu fiyatları bizim belirlemediğimizi, liste fiyatı olduğunu, aradaki farkın aslında bize ekonomik katkı sağladığını anlatmak gerçekten çok zor. Ülkemizde kitapçılığın bir hobi ya da boş zaman işi olarak algılandığını, aslında para kazanılması gerektiğini, ardında bir iş gücü olduğunu bilmediklerini görüyoruz.

Ekonomik zorluklarının dışında okurun, adı kitabevi olan bir yerde her kitabın olması koşulunu koyuyor olmasının da zorluklardan biri olduğunu söyleyebilirim. Çıkan her kitabı almak zorunluluğu olan bir yer olmadığını söylemek de ya da bu açıklamayı yapmak zorunda bırakılmak da işin zorluklarından biri.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen yine de bir kitabevi işletmek, aynı zamanda içinde güzellikleri barındıran bir iş. Farklı yaşlarda farklı okur kitlesiyle karşılaşmak, okudukları kitaplardan insan profillerini incelemek ayrı bir güzellik... Ya da 15 yaşında olup bizim yetişkinlik sürecimizde okuduğumuz ya da okumaya başladığımız kitapları okuyan bir okurla karşılaşmak da bu işin keyifli yanlarından biri. Uzun yıllardır bu işi yapan biri olarak çok fazla öykü-romanın yazıldığını görüyorum fakat beri yandan da bu kitapları okuyan okurun sayıca azlığına rağmen iyi okurların varlığını da her gördüğümde mutlu oluyorum.

Bu işin diğer bir keyifli yanı, biraz da mesleki olarak bize biçilen bir rolün dışına çıktığımızda daha da keyif alıyorsunuz. Her kitapçı aynı zamanda bir okurdur söyleminden yola çıkarak bazı okurlar bizden öneri isterler, bazen de bize biçilen bu rolün dışına çıkıp onlardan öneri alırsınız. Okunacak kitaplar listesine onlarla birlikte bir yenisini daha ekleriz.

Gün içinde birçok okurla muhatap oluyorsunuz. Sıkı bir edebiyat okuru, popüler kültür okurları, çoksatar takipçileri, kuramsal okumalar yapanlar, direkt bir kitap için gelenler... Ama bazen de bir okur gelir sizden öneri ister. Bu şimdi olsa hangi kitapları önerirdiniz?

Her okurun kendince özel olduğunu düşündüğü yazarlar vardır. Bir şekilde okunması gerektiğini düşündüğü kitaplar vardır bunlar. Bir kitap önerisi yaparken bu işin ilk koşulu iletişim... Okurla kurduğumuz iletişim, onunla ilgili okuyacağı ya

da okumaktan keyif alacağı kitapla ilgili bize bir bilgi sunar. Fakat sıkı bir edebiyat okuruna her koşulda önereceğim olmazsa olmaz kitaplar ya da yazarların başında Vüs'at O. Bener (Dost /Yaşamaz), Wolfgang Borchert (Ama Fareler Uyurlar Geceleyin), Hermann Broch (Büyülenme, Vergilius'un Ölümü), Philip Roth (Ölen Hayvan, Portnoy'un Feryadı), Franz Werfel (Mezunlar Günü), Kerem Işık (Dünyanın Güçlü Tarafı), Ahmet Büke (Varamayan), Don Delillo (Beyaz Gürültü), Yüzkitap'tan Claire Keegan (Mavi Tarlalardan Yürü), Andrea Barrett (Tabiata Giden Bütün Yollar), Birgül Oğuz (İstasyon, Hah), Javier Marias (Karasevdalılar), Ursula Le Guin (Yerdeniz) gibi. Sanırım listelemek zorunda kalsam uzayıp gidecek bir listeye dönüşürdü.

İyi bir kitapçının aynı zamanda iyi bir okur olduğunu düşünüyoruz. Siz kimleri okursunuz?

Farklı tür okumalar yapmayı seviyorum. Salt edebiyat okuru olmaktan ziyade okuma alanlarını genişleterek okumalar yapıyorum. Edebiyatı okuduklarım; Dave Eggers, Ursula Le Guin, Yaşar Kemal, Hermann Broch, Borchert, Nabokov, Nikos Kazanakis, John Fowles, William Faulkner, Flannery O'Connor, Melih Cevdet Anday, Behçet Çelik, Vüs'at O. Bener, John Berger, Franz Werfel, Don Delillo, Javier Marias, Julio Cortazar, Orhan Kemal, Semih Gümüş, Ahmet Hamdi Tanpınar, Andrey Platonov, Tolstoy, Dostoyevski, Flann O'Brien, Sema Kaygusuz, Latife Tekin gibi liste uzar gider.

Kitabevleri şehrin ruhunu oluşturan mekânlardandır. İçeri-
si huzur verir, sakinleştiricidir. Şehirlerine çok şey katarlar.
Sizin kitap temini haricinde de etkinlikleriniz var. Bize onlar-
dan bahseder misiniz?

Okur-Yazar buluşmalarını sağlayan imza-söyleşi günleri dü-
zenliyoruz. Yetişkinler için masallar etkinliğini düzenliyoruz.
Periyodik olarak okurların kendi aralarında belirlediği kitapları,
aylık toplantılarla okuma günleri düzenliyoruz. Tabii bu etkin-
liklerin dışında durarak değil de tam da içinde olarak etkinlik-
leri sürdürüyoruz.

Bize kitabevinizle ilgili unutmadığınız, umudunuzu sağa-
lan bir anınızı paylaşır mısınız?

Baykuş'u açtığımız andan itibaren yanımızda olan Berfin, Bay-
kuş'a geldiğinde 14 yaşındaydı. Geldiği ilk zamanlarda sadece
çizgi roman raflarına yönelir ve mangalara bakardı. İletişim
kurdukça ailesinin çizgi roman okumasına karşı olduğunu söy-
lemişti. Baykuş'a geldiğinde bir okurun hem çizgi roman hem
de aynı zaman da bir edebiyat okuru olabileceğini gördü. Doğ-
rudan edindiğimiz bir misyon olmaktan ziyade Berfin'le kur-
duğumuz insani ilişki onu çizgi roman okurluğundan sıkı bir
edebiyat okurluğuna dönüştürdü. Düzenlediğimiz her etkinliğe
katıldı ve sıkı takipçisi oldu. Berfin'e her baktığımda hem kendi
adıma hem de gelecek adına umudum büyüyor.

Bu işi yapmak isteyenlere tavsiyeleriniz var mı?

Kitapçılık ya da sahaf işinin bir hobi, bolca kitabın olduğu,
oturup bir yandan da okuyabilecekleri bir düş olarak görme-
melerini öneririm. İlk koşul bunun bir iş olduğunu ve o alanda
bulundukları süre boyunca bir mesai harcayacaklarını bilmeleri.
Bunu bilirlerse sürece müdahale etme ya da daha doğru anlat-
mak gerekirse ekonomik manevraları önceden tasarlama öngö-
rüsü de kazanırlar. Bunun bir iş olduğunu kabul ettikten sonra
doğru tasarlanması gereken, spesifik alanlar gerektiren, daha
ince bir işçiliği de olan bir alan olduğunu da görürler. Yer seçi-
minden tutun da, mekânın tasarımına, kullanım alanına, lokas-
yonuna ve satmak isteyecekleri kitap seçimlerine kadar her şeyi
önceden tasarlayıp ondan sonra bu işi yapmalarını öneririm.

Önce Çatılar Uyanır

Selma ERDEM
DURMUŞ

Kuşların cıvıltısı baharda
Ninni gibi gelir
Ta ki Ağustos'ta alacada uyanır
Üzüm taneleri
Bir erik annenin aşermesinde
Can bulur
Badem ağaçları yıkılır
Çatlamış dudaklara
Yaza kiraz bahçeleri fısıldar
Kulaklara küpe
Şeftali sarkar dallardan
Tadını cenneti rayihadan alır
Elmalar ıslık çalar kışa
Yanaklar da al al yanar
Bir şehre güneş gözlerini kırpar
Önce çatılar uyanır
Başkaları da uyanmıştır
Işık her yeri görmez ki
Sabah sabah simit kokuları
Buğuları arasında kedi dolaşır
Nöbetçisi yolcusu hastası uyanır
Herkes uyanır mı bilmem?
Akşam sefalarının açımında
Güneş uyur
Küstü mü?

ÇİZGİNİN DİLİYLE COVID-19

Bir yıldır tüm dünyayı etkisi altına Koronavirüs (Covid-19) salgını, gücünü kaybetmiş değil... Milyonlarca insanın yakalandığı ve binlerce insanın yaşamını yitirdiği bu güçlü salgının kâbusa dönüştüğünü söylemek abartı olmayacaktır.

Koronavirüs (Covid-19), her ne kadar tıp biliminin konusu olsa da, yeryüzünde yaşanan ve insanlığı etkileyen tüm olaylar/olgular gibi sosyal ve sanatsal disiplinlerin ilgi alanı içerisinde yer almaktan -doğal olarak- kaçamazdı.

Kartal Belediyesi'nin HASAT Sanat Atölyesi ile birlikte, 31 Ağustos-5 Ekim 2020 tarihleri arasında düzenledikleri Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması, salgının tüm dünyada yarattığı etkiler üzerine çizgi sanatının penceresinden "bir bilinç yaratma çabasını" ortaya koyan örnek ve çarpıcı bir çalışma olarak hayat buldu.

Yarışmaya, dünyanın pek çok ülkesinden karikatür sanatının amatör-profesyonel isimleri katıldılar. Yarışmanın jüri üye-

leri Adem Uçar (Kartal Belediye Başkan Yardımcısı), Ercan Akyol, Hasan Seçkin (Hasat Sanat Atölyesi), Oğuz Gürel, Saadet Demir Yalçın, Hüseyin Aslan, Marco de Angelis (İtalya), Wlamidir Kazenvesky (Ukrayna) uzun ve titiz bir inceleme sonucunda, 56 ülkeden 467 sanatçının 989 eserinden 18'ini ödüle, 140 eseri de sergilenmeye değer gördü. Ödüle değer görülen sanatçılar:

Birincilik Ödülü: Tošo Borkovic (Sırbistan)

İkincilik Ödülü: Sajad Rafeei (İran)

Üçüncülük Ödülü: Oleksiy Kustovsk (Ukrayna)

Mansiyonlar: Brady Izquierdo (Küba), Ali Shahali (İran),

Makhmudjon Eshonkulov (Özbekistan), Sadık Pala (Türkiye)

Kartal Belediye Başkanlığı Özel Ödülü: Yüksel Cengiz (Türkiye)

Bedri Koraman Özel Ödülü: Shahrokh Heidari (İran)

Jüri Özel Ödülleri: Ali Rastroo (İran), Javier Cubero Torres (Küba)

Hasat Sanat Atölyesi Özel Ödülü: Osman Suroğlu (Türkiye)

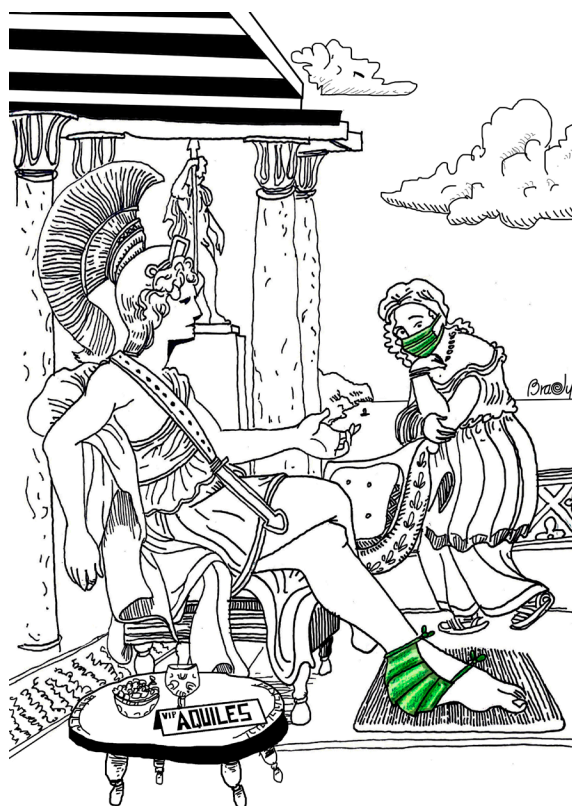
Özendirme Ödülleri: Kaan Özcal Aydın (Türkiye), Volkan Lafcı (Türkiye),

Arat Baran Keskin (Türkiye), Çağlar Okur (Türkiye),

Kerem Yüce (Türkiye), Bora Küçük (Türkiye)

Yarışmanın ödül töreni Kartal Belediyesi Hasan Âli Yücel Kültür Merkezi'nde 25 Ekim'de gerçekleşti; ödüle değer görülen eserler dâhil olmak üzere, 140 eser kültür merkezi sergi salonunda sanatseverlerin huzuruna çıkarıldı. Kartal Belediyesi yarışma kapsamında önemli bir çalışma daha gerçekleştirerek, ödüle ve sergiye değer görülen eserleri bir albüme dönüştürdü.

Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması'nda ödüle değer görülen 18 eseri, KE dergisi olarak "Çizginin Diliyle Covid-19" başlığı altında yayımlamaya devam ediyoruz.

Brady Izquierdo (Küba)

Ali Shahali (İran)

KİTAPLAR ARASINDA

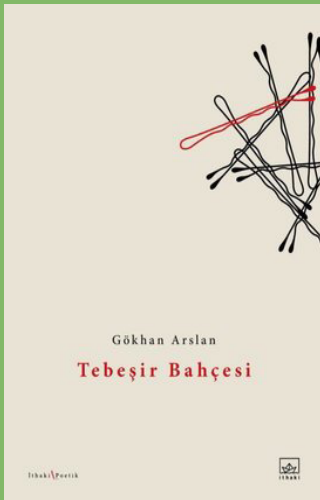
Sürgülü Kapı
Gültekin Emre
YKY
2021

Sürgülü Kapı'da Gültekin Emre bugünün dünyasının olgularını, yaşadığımız günlerin olaylarını çağdaş bir duyarlılıkla ama yeri geldikçe geçmişe teyeller de atarak şiirsel dile çeviriyor. Nesneler, görüntüler, yaşantılar onun şiirinde sessizliklerini bozuyor. Ses yankılamalarıyla, düşünce ve duygu çağrışımlarıyla, görsel imge üretimiyle, söyleyiş bütünlüğüyle kitap bizi usta bir şairle baş başa bırakıyor.

Gültekin Emre bazı şiirlerinin sonlarında başka şairlerin içinde akasya ağacı geçen şiirlerinden parçalara yer vererek sekiz bölümden oluşan *Sürgülü Kapı*'ya adeta akasya desenli bir gömlek giydiriyor.

Tebeşir Bahçesi
Gökhan Arslan
İthaki Yayınları
2021

Unutma, bazı yangın merdivenlerinin yangına çıkardığını
Ve meydanlara insan kanıyla yazıldığını sloganların
Yaramızda kaynayan kurşunu, avucumuzdaki közü
Unutma, gökyüzüne baktı diye yurdundan edilen gözü

Ötesi Berisi
Osman Erkan
Holden Kitap, 2021

Uçuyorumlar Verip Veriştirmeler Bölük Bölük
Tonbalığı Çektirmek Hoh Kahretsiz Heves
Tüylene Fotoğraf Çektiren Ayva Partneri
Derin Tavizlik Derin Sanlmalar Sanlmalar
Didişmelere Hitap: -en Sevdiğim Hayvan, İnsan
Kaba Etle Cıvıldaşır İninde.

Kaba Et İyidir!

Şarkı Söyler, Astınlır
Fikir Söyler, Yakınlır
Hak Söyler, Sömürülür

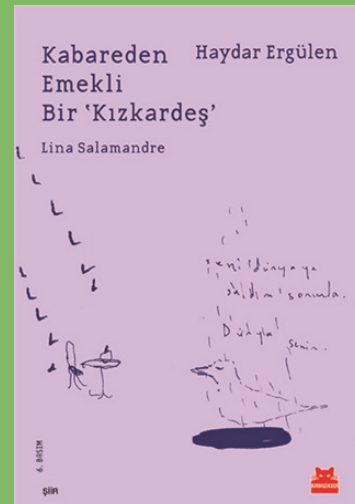
Kaba Et İyidir
Devletle Kaba Et

Kabareden Emekli Bir 'Kıkardeş'
Lina Salamandre, Haydar Ergülen
Kırmızı Kedi Yayınevi, 2021

Gezginlerin Lavtası

Gezgin şarkıcıların lavtası, çal!
Kekeme bir semendere eşlik et kabarede
Güzel sözcükler dök! acı ve suç
İki kızkardeş olsun, iki göçmen gibi
Sevişsinler korkunun görkemli eşliğinde...

Gezgin şarkıcıların lavtası, çal!
Kekeme bir semenderin gecesinde kal!

FİLMLER ARASINDA

Druk (Another Round)

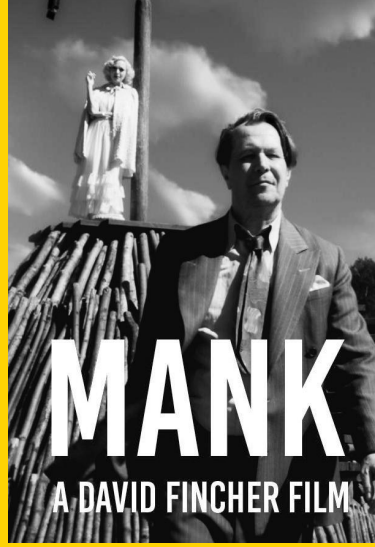
1s 55dk / Dram

Yönetmen:
Thomas Vinterberg

Oyuncular:
Mads Mikkelsen,
Thomas Bo Larsen,
Magnus Millang

Martin, kendisini yorgun ve yaşlı hissedilen bir lise öğretmenidir. Evliliğinde sorunlar yaşayan Martin'in iş hayatı da pek yolunda gitmez. Martin'in öğrencileri ve velileri, not ortalamalarının artması için onun

sözleşmesini iptal etmesini ister. Belirli seviyede tüketilen alkolün, zihni dünyaya açtığını düşünen Martin, bir deney yapmaya karar verir. Üç öğretmen arkadaşı ile birlikte Martin, deney için her gün belirli miktarda alkol tüketmeye başlar. Sonuç başlarda gayet olumludur. Ancak bir süre sonra deney bazıları için olumsuz sonuçlar vermeye başlar.

Mank

2s 12dk / Biyografik, Dram

Yönetmen:
David Fincher

Oyuncular:
Gary Oldman,
Amanda Seyfried,
Lily Collins

Mank, 1941 yapımı "Citizen Kane" filmi'nin senaristlerinden olan Herman Mankiewicz'in hayat hikayesini konu ediyor. Herman Mankiewicz'i Gary Oldman'ın canlandıracağı biyografik yapımın yönetmen koltuğunda David Fincher yer alıyor. Mank,

David Fincher'in babasının ölmeden önce yazdığı senaryoya dayanıyor.

The Dig

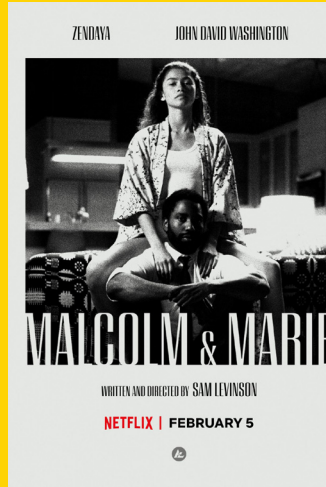
1s 52dk / Dram, Tarihi

Yönetmen:
Simon Stone

Oyuncular:
Ralph Fiennes,
Carey Mulligan,
Lily James

Zengin bir dul olan Edith Pretty, İkinci Dünya savaşının yaklaştığı dönemde, arazinin içinde yer alan mezar höyüklerinde kazı yapılmasını ister. Pretty bunun için Basil Brown adında bir arkeologla anlaşır. Çok geçmeden kazı sırasında insanlık tarihini etkileyecek bir keşif yaparlar.

Geçmişe dair yaptıkları bu keşifte elde ettikleri bulgular, geleceği muallakta olan Britanya'da büyük ses getirir.

Malcolm ve Marie

1s 46dk / Dram, Romantik

Yönetmen:
Sam Levinson

Oyuncular:
John David Washington,
Zendaya

Malcolm & Marie, bir film galasından dönen film yapımcısı Malcolm ve kız arkadaşı Marie'yi takip ediyor. Galadan eve döndükten sonra Malcolm ve Marie arasında beklenmedik bir tartışma yaşanır. Geçmiş ilişkileri hakkında yaptıkları bu tartışma farklı boyutlara ulaşınca çift aşklarının gücünü sınamaya başlar.

